

Stenografični zapisnik

petnajste seje

deželnega zbora kranjskega

v Ljubljani

dné 25. novembra 1890.

Nazoči: Prvosednik: Deželni glavar dr. Josip Poklukar. — Vladni zastopnik: C. kr. deželni predsednik baron Andrej Winkler. — Vsi člani razun: Ekscelexca knezoškof dr. Jakob Missia, baron Beno Taufferer in Ignacij Žitnik. — Zapisnikar: Deželni tajnik Josip Pfeifer.

Dnevni red:

1. Branje zapisnika XIV. deželno-zborske seje dné 24. novembra 1890.
2. Naznanila deželno-zborskega predsedstva.
3. Priloga 68. Poročilo finančnega odseka o gradbi nove bolnice v Ljubljani (k prilogi 62.).
4. Priloga 69. Poročilo finančnega odseka o deželnem prispevku za vzdrževanje višje deklishe šole.
5. Ustno poročilo upravnega odseka o načrtu gledé preskrbljevanja vode za občino Ambrus v Suhu krajini (k prilogi 49.).
6. Ustno poročilo upravnega odseka gledé jezikovne uredbe na c. kr. državni višji realki v Ljubljani (k prilogi 28.).
7. Ustno poročilo upravnega odseka gledé olajšanja sedanje težke in drage občinske uprave.
8. Ustno poročilo upravnega odseka o nasvetu gledé naprave deželnega nadsodišča in pravne akademije v Ljubljani (k prilogi 54.).
9. Ustno poročilo upravnega odseka gledé prispevka za napravo in vzdrževanje gozdne drevesnice pri Novemestu (k prilogi 64.).
10. Ustno poročilo upravnega odseka o § 5. marg. št. 4. in 5. letnega poročila deželnega odbora.

Stenographischer Bericht

der fünfzehnten Sitzung

des krainischen Landtages

zu Laibach

am 25. November 1890.

Anwesende: Vorsitzender: Landeshauptmann Dr. Josef Poklukar. — Vertreter der k. k. Regierung: Landespräsident Andreas Baron Winkler. — Sämmtliche Mitglieder mit Ausnahme von: Se. Excellenz Fürstbischöf Dr. Jakob Missia, Benno Baron Taufferer und Ignaz Žitnik. — Schriftführer: Landtschaftssecretär Josef Pfeifer.

Tagesordnung:

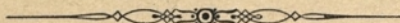
1. Lesung des Protokolles der XIV. Landtags-sitzung vom 24. November 1890.
2. Mittheilungen des Landtagspräsidiums.
3. Beilage 68. Bericht des Finanzausschusses betreffend den Bau des neuen Krankenhauses in Laibach (zur Beilage 62).
4. Beilage 69. Bericht des Finanzausschusses betreffend den Landesbeitrag für die Erhaltung der höheren Töcherschule in Laibach.
5. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über das Project einer Wasserversorgung für die Gemeinde Ambrus in in Dürrenkrain (zur Beilage 49).
6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses betreffend die sprachliche Einrichtung an der k. k. Staatsoberrealschule in Laibach (zur Beilage 28).
7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses betreffend die Vereinfachung der jetzigen complicirten und kostspieligen Gemeindeverwaltung.
8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Antrag betreffend die Errichtung eines Oberlandesgerichtes und einer Rechtsakademie in Laibach (zur Beilage 54).
9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses betreffend die Beitragsleistung zu den Anlage- und Erhaltungskosten einer staatlichen Forstsaatschule bei Rudolfswert (zur Beilage 64).
10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über § 5, Marg. Nr. 4 und 5 des Rechenschaftsberichtes des Landesauschusses.

11. Priloga 67. Poročilo železničnega odseka gledé poročstva čistega dohodka za dolensjske železnice (k prilogi 53.).

Seja se začne ob 10. uri dopoldne.

11. Beilage 67. Bericht des Eisenbahnausschusses betreffend die Garantie eines Reinertrages für die Unterkrainerbahnen (zur Beilage 53).

Beginn der Sitzung um 10 Uhr Vormittag.

Deželni glavar:

Potrjujem sklepčnost visoke zbornice in otvarjam sejo. Gospoda tajnika naprosim, da prečita zapisnik zadnje seje.

1. Branje zapisnika XIV. deželnozbornorske seje dné 24. novembra 1890.

1. Lesung des Protokollles der XIV. Landtags-sitzung vom 24. November 1890.

Tajnik Pfeifer:

(Bere zapisnik XIV. seje v nemškem jeziku. — Liesst das Protokoll der XIV. Sitzung in deutscher Sprache.)

Deželni glavar:

Ima kdo kaj opomniti k ravnokar prečitanemu zapisniku?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, izrekam, da je zapisnik zadnje seje potrjen.

Deželni glavar:

Prestopimo sedaj k daljnim točkam dnevnega reda in sicer bodem po izrečeni želji 3. in 4. točko, ki ste v zvezi, uvrstil pozneje.

Prestopimo k 5. točki dnevnega reda, to je:

5. Ustno poročilo upravnega odseka o načrtu gledé preskrbljevanja vode za občino Ambrus v Suhi krajini (k prilogi 49.).

5. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über das Project einer Wasserversorgung für die Gemeinde Ambrus in Dürrenrain (zur Beilage 49.).

Poročevalec dr. Papež:

V lanskem zasedanji se je v seji dné 12. novembra naročilo deželnemu odboru da v svrhu preskrbovanja vode za občino Ambrus in sosedne vasi izvrši potrebne tehnične poizvedbe ter o tem svoječasno poroča.

Iz lanskega obravnavanja je visokemu zboru znano, kako velika beda je vsled občne in dolgotrajne suše vladala že prejšnja leta v tamošnjih obširnih okrajih Suhe krajine. Znano je tudi iz lanskega obravnavanja, da traja suša vsako leto 3—4 mesce, pred 2 letoma celo 8 mesecev in letošnja suša je trajala še dalje časa; imamo torej nov povod vprašanje o tamošnjih podnebnih razmerah razmotrivati. Vsled prej omenjenega naročila, ktero je dobil deželni odbor, je deželni inženir Hrasky preiskoval pokrajine v Suhi krajini in izdelal dotični operat;

ta operat ima za svojo podlogo poročilo v prilogi št. 49. To poročilo, oziroma popis deželnega inženirja, kterega je poslednji podal v razmerah v Suhi krajini, je zopet nov povod, da bi se visoki zbor za to zadevo, namreč za vodovod, prav toplo zanimal in da bi danes storil oni sklep, katerega smem imenovati predzadnjega. Iz poročila tehnika izvemo, da bi bilo sploh nemogoče skopati tamo kakov vodnjak, da bi se prišlo do živega vira vode, kajti, ako se koplje tudi 200—300 m na globoko, se vender ne najde družega, nego suhi svet, ne pride se do vode, in ako bi se tudi prišlo, bi ne bilo iz hidrostetičnih in tehniških ozirov mogoče vodo zajemati ali izpeljati na dan. Drugače seveda bi bilo, ako bi se napravile prav drage mašine in druge naprave naredile, katerih pa ni mogoče nakupiti. Znano nam je iz lanskega obravnavanja, da so prisiljeni tamošnji prebivalci, posebno iz 8 vasi voziti po vodo do Krke po več ur daleč in sicer zato, ker vodnjaki, ki so tesno pri nekaterih posestvih, ne zadostujejo in se kmalo posuše, kadar traja suša le okoli 4—5 tednov. Vodnjaki so pa tudi v sanitetnem oziru škodljivi, ker so blizo gnojnic in hlevov, zatorej lahko rečem, da bi bilo želeti, da bi se zasuli. Da bi se v tem oziru pripomoglo ljudem, da bi imeli zdravo vodo, da bi jo imeli vsaki čas v obilni množini, je jedino mogoče le tem potom doseči, da se napravi vodovod iz Krke.

Potrebščina vode za konsumovanje znaša na dan 700 hl — in morebiti bi bila potrebščina še večja, če bi se jemal ozir na bodočnost.

Ti kraji imajo namreč posebno v jednom narodno-gospodarskem oziru posebno bodočnost, namreč glede živinoreje. Živinoreja je tam prav dobra, ker je druga hrana, trava, mrva itd. zdrava in dobra. Sploh so živinorejci v tamošnjih krajih na prav dobrem glasu, in pričakovati je, da se bode živinoreja še bolj razširila, kakor hitro dobijo prebivalci dovolj vode, katera bi jim zadostovala tudi za živino, kajti pri takem podnebj in v takih meteorologičnih razmerah jim ni mogoče več živine preživeti, nego 400 govejih glav, kakor je povedano v dotičnem poročilu in da se mora vsled suše skrčiti stan goveje živine, je gotovo. Danes je torej položaj ta, v prihodnje pa je upati, da se razmere zboljšajo, kakor hitro dobijo vodovod, in sicer tak vodovod, da gre pri vsakem kraji mimo vsake ali skozi vsako vas. Glavnih vasi je tam osmero in sicer: Ambrus, Primčavas, Kal, Kamni Vrh, Grintovec, Kuželevce, Mali Koren in Veliki Koren; prebivalcev štejejo vse te vasi skupaj 1120, hiš pa 193. Vodovod bi bil še jedenkrat tako dolg, kakor Ljubljanski in vodni pritisk v ceveh pa štirikrat tolik, kakor pri Ljubljanskem vodovodu. Za vodovod trebalo bi turbine, ki bi gnala vodo 171 m na visoko; da se to napravi, treba, da se nakupi vodna moč, da se razlastijo posestva, ako ne bi se posrečilo jih dobiti brezplačno ali pa vsaj po primerni ceni; treba sezidati primerno kočjo za turbino, in kar bode največ stalo, treba bode, kakor sem že omenil, cevi s zaklopnicami, katere imajo zabraniti, da voda ne pade nazaj, kadar se pokvari mašina, in posebnih rezervarov pri vasi Kal na Vrhu. Inženir je preračunal troške za napravo tega vodo-

voda inklusive vodne moči, odkup zemljišč in odškodnino za odpadli dobiček na 30.000 gld. Pri obravnavi gospodarskega odseka, h kateri je bil poklican tudi inženir Hrasky, se je poslednji izrekel, da, kar se tehnične priprave in del tiče, ni bilo mogoče ta proračun skrčiti za več kakor 1000 gld. Gospodarski odsek pa je bil mnenja, da bi bilo morebiti mogoče, vodno moč ceneje dobiti — v kolikor se ne tiče tehničnega operata — nego je nastavljeno v proračunu, kjer je v to odmerjenih 2000 gld., in sicer je bil upravni odsek tega mnenja zato, ker bi bila celota vse vodne moči na onem jezu, pri katerem bi se postavila turbina, tako velika, da bi trebalo za turbino samo trideseti del vseh vodnih moči. Razun tega je bil upravni odsek mnenja, da bi bilo mogoče ceneje nego za 1000 gld. dobiti potrebni mehki svet, ki je potreben za položenje železnih vodnih cevi; v tem upanju se je tudi stavil primeren nasvet.

Drugo upanje, in lahko rečem, vse upanje pa je obrneno na visoko vlado, kajti brez njene gmotne podpore bi se drago podjetje sploh ne moglo napraviti ali pa le težko, kajti udeleženci za se bi ne mogli prispevati drugače, kakor da bi se njihovi doneski, ki bodo itak le majhni, razdelili na veliko let; le tedaj bi bilo mogoče dobiti, kakor je na strani 5. poročila rečeno, zdaten donesek, ne da bi se dotičnim davkoplačevalcem naložilo preveliko breme. Vsakako je treba, da se poizve natanko odstotek vseh doneskov, katerega bi moglo donášati prebivalstvo, treba bo tudi, da se razgovarja deželni odbor za pridobitev zemljišč z ozirom na določila §§ 29 in 30 vodnega zakona, v katerem so določbe zaradi razlastitve, kadar se ima v javnem interesu vodna moč ali vodna množina pridobiti. Glede na vse to predlaga upravni odsek:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča:

1.) Naj se obrne do prizadetih posestnikov, da se pridobijo potrebna zemljišča in vodne moči za napravo vodovoda (priloga 49.) ali brezplačno ali vsaj za najnižjo ceno in se pri tem tudi ozira na §§ 29. in 30. vodn. zak.;

2.) naj potem glede prispevkov udeležencev, v kolikor ne obsegajo njih prizadeta v 1. točki omenjena zemljišča, vpelje obravnave;

3.) naj na podlagi omenjenih poizvedeb in obravnav in na podlagi praktičnih načel o potrebščinah za napravo vodovoda stavi novi znižani proračun;

4.) naj se obrne do visoke vlade za zdatno podporo stroškov vodovoda;

5.) naj poročilo o izvršitvi vseh predstoječih točk za to deželno podjetje v prihodnjem zasedanju predloži oziroma stavi primerne predloge.“

Deželni glavar:

Gospodje ste čuli celo vrsto predlogov, katere je stavil upravni odsek glede preskrbljevanja vode za občino Ambrus v Suhi krajini. Želi kdo besede v splošni razpravi?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospoda poročevalca, da prečita posamezne nasvete, da o njih razpravljamo, oziroma sklepamo.

(Poročevalec bere točke 1., 2., 3., 4. in 5., katere obveljajo brez debate. — Berichterstatter liest die Punkte 1, 2, 3, 4 und 5, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Prosim gospode, ki sprejmejo vse te predloge tudi v celoti, da blagovolé obsedeti.

(Obveljajo. — Angenommen.)

Predlogi so tudi v celoti sprejeti in s tem je rešena ta točka današnjega dnevnega reda.

Zdaj pa prosim, ker sem prej to zgrešil, gospoda tajnika, da prečita interpelacijo gosp. Hribarja in tovarišev, katera mi je došla že začetkom seje.

Tajnik Pfeifer:

(bere: — liest:)

„Visoko predsedstvo c. kr. deželne vlade!

Gospodarska občina Draga v okraji kočevskem ima v svojej posesti velik gozd, v čegar jednem delu je drevje že tako doraščeno, da je zrelo za posekanje. Občani draški sklenili so zaradi tega prodati les iz dotičnega dela gozda in pooblastili so načelnika gospodarskega odbora, župana Turka, da izvrši s njihov sklep. Pavel Turk dogovoril je vsled tega s tvrdko Lavrič & družba v Trstu pogodbo, vsled katere je bila ta tvrdka kupila les iz dotičnega gozdnega dela za 39.000 gld.

Načrt te dogovorjene pogodbe nesel je Turk k c. kr. okrajnemu glavarstvu v Kočevje kot oblastvu v gozdnih zadevah in pokazavši ga c. kr. okrajnemu glavarju gosp. pl. Thomanu samemu, vprašal ga je, če se sme skleniti definitivna pogodba. Gospod okrajni glavar, uprašavši ga, če bi nameravana prodaja bila v korist občinarjem in dobivši pritrjevalen odgovor, izrazil je, da se mora predložena mu kupnoprodnajna pogodba skleniti brez skrbi, češ, da gozdno oblastvo nima nič proti temu. Pavel Turk, da bi bil stvari bolje gotov, poslal je k c. kr. okrajnemu glavarstvu še oba odbornika krajnega gospodarskega odbora draškega vprašat, če od gozdno-polijske strani proti nameravani prodaji ni nikakega ugovora, odnosno, če sme dati posekat omenjeni gozdni del. Tudi tema dvema odgovoril je c. kr. okrajni glavar gosp. pl. Thoman isto, kakor Pavlu Turku in ko sta poleg tega zahtevala še pismeno rešitev svoje prošnje, čutil se je c. kr. okrajni glavar gospod pl. Thomann razžaljenega, rekoč, da je njegova beseda pač vredna toliko, kakor enak odlok. Kmalu na to poslal je v Drago gozdnega uradnika, da zaznamuje drevje, katero bi se smelo posekati.

Pavel Turk, tudi s tem še nezadovoljen, šel je v tej zadevi v Ljubljano k gospodu c. kr. deželnemu predsedniku ter ga je razloživši mu ugodno kupno ponudbo tvrdke Lavrič & družba, vprašal, če politično oblastvo ne bode nasprotovalo sklenitvi pogodbe. Gospod c. kr. deželni predsednik odgovoril mu je, da morejo Dragani kupno-prodnajno pogodbo skleniti brez skrbi.

Sklenili so torej s tvrdko Lavrič & družba pogodba o posekanji gozda, vsled katere je bila ta tvrdka opravičena začeti že letošnjo zimo sekati drevesa.

Dva meseca potem, ko je bila sklenena pogodba, prejel je Pavel Turk kot načelnik gospodarskega odbora in kot župan v Dragi od c. kr. okr. glavarstva v Kočevji prepoved, da se ne sme v draškem gozdu posekati nobeno drevo in je bila ta prepoved motivirana s tem, da se je dotični del gozda v zmislu gozdnega zakona z dné 3. decembra 1852 proglasil kot gozd v varstvu.

Dražani prejeli so o sklepu pogodbe od tvrdke Lavrič & družba na račun kupnine 10.000 gld., katere so takoj med seboj razdelili ter za nujne potrebe že porabili. Ko bi sedaj morali teh 10.000 gld. vrniti imenovani tvrdki — katera je vložila že tožbo — prišli bi nekateri njih gotovo na beraško palico. Zato so vložili dné 2. julija 1890 priziv proti prepovedi c. kr. okrajnega glavarstva. Ta priziv, dasi je rešitev njegova — ker se približuje zima — jako nujna, do danes ni še rešen. Dražani so torej v veliki stiski in v še večjih skrbeh gledé na vloženo tožbo kupiteljevo.

Ker visoki c. kr. deželni vladi ne more biti do tega, da bi materijalno uničila celo občino, katera je v minolih letih brez tega trpela vsled raznih ujim in ker se je kupno-prodajna pogodba s tvrdko Lavrič & družba sklenila šele po prejšnjem dovoljenji — če tudi le ustnem — c. kr. okrajnega glavarstva v gozdnih zadevah, vprašamo podpisani:

1.) Je-li visokemu c. kr. deželnemu predsedstvu znano vse tu navedeno; in

2.) ako mu je znano, ali hoče skrbeti za to, da se reši kar najprej mogoče dné 2. julija 1890 od gospodarskega odbora Draškega vloženi priziv in da se vzdrži dovoljenje dano Dražanom ustno po c. kr. okrajnem glavarji v Kočevji in po c. kr. deželnem predsedniku?

Deželni glavar:

Gospod deželni predsednik se je oglasil k besedi.

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Dovoljeno mi bodi, da odgovorim takoj na interpelacijo, katero smo ravno sedaj čuli, in izrečem, da so meni razmere, kakor so razložene v interpelaciji, dobro znane in da bode vlada v tej zadevi postopala, kakor veleva gozdna postava. Samo eno opazko v interpelaciji moram popraviti, namreč da bi bil jaz poslancu Turku rekel, da smejo Dražani skleniti pogodbo z Lavričem brez skrbi. Kaj tacega jaz nisem rekel, ampak rekel sem le, da naj sklenejo pogodbo, če mislijo, in naj tudi sekajo tamošnje gozde, da le skrbno pazijo, da s tem ne prelomijo gozdnega zakona, kajti potem bi zapadli kazni, ki je odmerjena v postavi.

državni višji realki v Ljubljani (k prilogi 28.).

6. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses betreffend die sprachliche Einrichtung an der k. k. Staatsoberschule in Laibach (zur Beilage 28.).

Poročevalec Kersnik:

Visoki deželni zbor! V IX. seji dné 5. novembra lanskega leta je sklenil deželni zbor sledeče:

„Z ozirom na tesno zvezo, katera obstoji med ljudskim šolstvom in srednjimi šolami, naroča se deželnemu odboru, naj pretehta vprašanje, ali se sedanja jezikovna uredba na Ljubljanski višji realki strinja z osnovo ljudskih šol in z dejanskimi potrebami našega prebivalstva, ter naj o tem predmetu poroča in primerne nasvete stavi v bodočem zasedanji.“

Rezultat tega poizvedavanja leži pred Vami v prilogi 28., katero imate 5 tednov v rokah. Z ozirom na razloge, navedene v poročilu deželnega odbora, zlasti pa z ozirom na to, da spada zakonodajstvo o vprašanji realk v področje deželnega zbora in da dosedaj zakona o realkah še nimamo, predlaga upravni odsek:

Visoki deželni zbor naj sklene:

„Deželnemu odboru se naroča, da v prihodnjem zasedanji v sporazumu s c. kr. deželnim šolskim svetom predloži načrt zakona, zadevajočega realke na Kranjskem v pretres in sklepanje.“

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Ich hätte nicht verfehlt diese Angelegenheit in eingehender Weise zu besprechen, wenn sie in einem früheren Momente der Session zur Discussion gebracht worden wäre; es hätte dies der Wichtigkeit der Sache entsprechen, jetzt aber in zwölfter Stunde muß ich mich lediglich auf einige nur kurze Bemerkungen beschränken. Wir haben heuer in sprachlicher Beziehung fast ein halbes Duzend Debatten geführt, ich kann mich daher darauf berufen, was in dieser Richtung wiederholt über die Nothwendigkeit der Pflege der deutschen Sprache an den Mittelschulen vorgebracht wurde. Diese Bemerkungen gelten wo möglich in noch ausgiebigerem Maße bezüglich der Realschule als bezüglich der humanistischen Mittelschulen. Es ist klar, daß eine ausgiebige Kenntnis der deutschen Sprache mit Rücksicht auf den künftigen Beruf für die Schüler der Oberrealschule von größerer Bedeutung ist, als für die Schüler des Gymnasiums. Außerdem ist der Umstand zu berücksichtigen, daß ohnehin die Schüler, welche in die Oberrealschule eintreten, auch wenn sie slovenischer Nationalität sind, eine größere Kenntnis der deutschen Sprache mitbringen, als die Schüler, welche ins Gymnasium eintreten; das ist eine ganz natürliche Erscheinung, mit Rücksicht auf die Kreise, aus welchen die Oberrealschüler hervorgehen, indem sie sich nicht vom Lande, sondern aus den gewerblichen und kaufmännischen Kreisen und dem Mittelstande recrutiren,

6. Ustno poročilo upravnega odseka glede jezikovne uredbe na c. kr.

aus Kreisen, in denen die Pflege der deutschen Sprache auch in slovenischen Familien eine andere ist, als in den bauerlichen Familien am Lande. Auch wäre zu bedenken, daß Sie, wenn Sie hier förmliche slovenische Parallelclassen machen wollten, auch mit den Lehrbüchern in Collision kommen würden, nachdem Sie wissen, daß eine einzige Realschule im Lande existirt und es zu einer zweiten in absehbarer Zeit kaum kommen dürfte, daher eine eigene Herstellung von Lehrbüchern eine gewiß überflüssige Sache wäre. Zu diesem Umstande, daß nur eine einzige Realschule im Lande existirt, kommt noch der weitere triftige Grund, daß es sich wirklich nicht lohnt, den Gesetzgebungsapparat in Krain zu dem Zwecke in Bewegung zu setzen; für eine Realschule — wir werden nie mehrere Realschulen haben — ist ein codificatorisches Werk wirklich nicht nothwendig.

Ich bitte Sie die Verhältnisse zu prüfen, sprechen Sie auch mit Professoren slovenischer Nationalität, die werden Ihnen sagen, daß die Verhältnisse an der Realschule ganz geordnete sind. Aus dem Berichte des Landes Schulrathes haben Sie ferner gesehen, daß bezüglich der Kinder, die der deutschen Sprache in nicht genügendem Grade mächtig sind, die entsprechende Vorsorge getroffen wird, daß sie aber in den höheren Classen anstandslos dem Unterrichte in deutscher Sprache folgen und mit befriedigenden Kenntnissen die Anstalt verlassen.

Wie gesagt, in der Realschule ist alles in bester Ordnung, man hört keine Klagen weder von der einen, noch von der anderen Seite; der Lehrkörper ist darüber einig, daß diese Einrichtung den Unterricht fördert, wir haben gute Unterrichtserfolge, also wäre es doch zweckmäßig, wenn man die Oberrealschule mit linguistischen Experimenten, wie sie jetzt in Aussicht genommen sind, verschonen würde. Unter diesen Gesichtspunkten empfehle ich Ihnen die Ablehnung des Ausschufsantrages.

Landespräsident Freiherr von Winkler:

Zu dem vom löblichen Landesausschusse gestellten Antrage möchte ich mir nur die kurze Bemerkung erlauben, daß, wenn dieser Antrag zum Beschlusse erhoben und dem zufolge der Landesausschuss den Gesetzentwurf, wie es heißt, „im Einvernehmen mit dem k. k. Landes Schulrath“ zur Berathung und Beschlussfassung vorzulegen haben wird, ich meine Mitwirkung in dieser Angelegenheit selbstverständlich erst dann zusichern kann, nachdem ich diesfalls dem hohen Ministerium Bericht erstattet und von demselben die nöthigen Weisungen erhalten haben werde.

Poročevalec Kersnik:

Nasproti izpeljavam gospoda dr. Schafferja nimam v meritornem oziru ničesar ugovarjati. Pomisleki, ki so se danes navedli, so tisti, ki so se navajali že lanskega leta o priliki; ko se je sklepala resolucija, katere sad vidite danes pred saboj. Mislim pa, da ima danes navajanje teh pomislekov bolj akademičen značaj in z ozirom na to me veseli, da jih je navedel častiti gospod predgovornik, ker bode deželni odbor pri posvetovanji o tem vprašanji, ko bode imel izpeljati sklep, kateri se mu danes nalaga, vedel, kakih ugovorov je pričakovati od strani, v

katere imenu je govoril častiti gospod poslanec dr. Schaffer, in vedel uvaževati pomisleke, kateri so se tukaj izrazili. To in ničesar družega ne bodem omenil. Sklepam le s tem, da priporočam predlog, katerega sem stavil v imenu upravnega odseka.

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje in prosim gospode, ki pritrde temu predlogu, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo sedaj k 3. točki dnevnega reda, to je:

3. Priloga 68. Poročilo finančnega odseka o gradbi nove bolnice v Ljubljani (k prilogi 62.).

3. Beilage 68. Bericht des Finanzausschusses betreffend den Bau des neuen Krankenhauses in Laibach (zur Beilage 62.).

Poročevalec Višnikar:

Visoki deželni zbor! Poročati mi je v imenu finančnega odseka o gradbi nove bolnice v Ljubljani. Želja, da se stara bolnica odpravi iz mesta, in potreba zgradbe nove bolnice je splošno priznana in tudi deželni zbor se je v svoji seji dne 18. novembra leta 1889. izrekel, da se zgradba nove deželne bolnice odobruje s tem pogojem, da se vsa potrebna stavbinska zaklada, ne vštveši troške za infekcijsko bolnico, predno se prične z grajenjem, pripravi in zagotovi. S početkom se je hotelo sezidati bolnico za 358 bolnikov, ker bi bili pa dotični troški z ozirom na to, da je sklenil visoki deželni zbor, da dá dežela za zgradbo nove bolnice le 100.000 gld., preveliki, so se dotični načrti pregledali in se je sklenilo, da se gledé na proračunjene troške v znesku 320.000 gld. skreí prvotni načrt tako, da se zgradi nova bolnica le za 316 postelj. Deželni odbor je potem razpisal napravo načrtov in proračunov in povabile so se k temu tvrdke: Kranjsko stavbinsko društvo, Tönnies, Zupančič in Faleschini in kot specialist v bolničnih zgradbah arhitekt Kuno Waidmann v Zagrebu. Samo poslednji se je oglasil in izrekel, da je pripravljen izdelati operat po programu, ki bi ustregel vsem tehniškim in zdravniškim pogojem, ako mu deželni odbor zagotovi nagrado 3500 gld. Ta ponudba se je tudi sprejela in deželni odbor je obljubil dati za načrt 3500 gld. Dotična svota za izdelavo načrta je bila pa po sklepu deželnega zbora določena samo v znesku 1500 gld., tako, da se je dotični kredit prekoračil za 2000 gld. Ako pregledamo vprašanje, na kak način je zagotovljen stavbni kapital v znesku 320.000 gld., omenjam, da se je v prvi vrsti ozirati tu na skupilo za staro bolniško poslopje. Častiti naš gospod tovariš Gorup je ponudil leta 1888. za deželno bolnico 120.000 gld. in se je ob enem izrekel, da je pripravljen, podariti bolniško poslopje deželi kranjski ali pa mestu ljubljanskemu, to je tistemu faktorju,

ki bode ustanovil višjo deklinško šolo s slovenskim učnim jezikom v Ljubljani. Ker je obrok zaveze dotične ponudbe že pretekel, vložil je gospod Gorup novo ponudbo. Omenjati imam tudi drugo ponudbo, ki nam je došla 22. novembra leta 1890. in sicer od knezoškofijstva, ki se glasi (bere: — fiešt:)

„Visoki deželni odbor!

Dovoljujem se veleslavnemu deželnemu odboru naznaniti, da bi bil pripravljen kupiti deželno bolnišnico s pripadajočim vrtom, ako mi slavnoisti stavi primerne pogoje, vzlasti gledé obrokov za izplačevanje kupnine.

Za celo posestvo ponudim sto in dvajset tisoč goldinarjev.

Prosim torej, naj mi blagovoli slavnoisti s svoje strani javiti natančneje pogoje, pod katerimi bi hotel prodati imenovano posestvo.

Knezoškofijstvo ljubljansko
dné 22. novembra 1890.

† Jakob,
knezoškof.“

Nova ponudba gospoda Gorupa pa se glasi (bere: — fiešt:)

„Izjava.

Svoji ponudbi z dné 19. septembra 1888 in 26. novembra 1888 gledé nakupa deželne bolnice v Ljubljani dodajem sledeče:

1.) Ker obveznost moje ponudbe, da kupim deželno bolnico z vrtom za 120.000 gld., po mojem mnenji koncem tega zasedanja neha, podaljšam ta obrok do 1. aprila 1891.

2.) Ako mi dežela Kranjska to posestvo proda in izroči, zavezujem se, mestu Ljubljanskemu, katero je sklenilo ustanoviti višjo deklinško šolo, v namen te šole podariti, po izselitvi bolnikov iz stare bolnice, poslepje bolnice do velikih vrat.

3.) Ako bi se pa višja deklinška šola v Ljubljani iz kakoršnihkoli uzrokov ne ustanovila ali ustanoviti ne mogla, sem pripravljen, prepustiti mestu brezplačno imenovano poslepje za obrtno šolo in druge učne namene.

(Klici: — Rufe: „Bravo! Dobro!“)

4.) Želim sicer, da se mi posestvo izroči v treh letih po sklepu definitivne pogodbe, a tega obroka ne stavljam kot pogoj nameravanega nakupa.“

Klici na levi: — Rufe linš: „datum!“)

„V Ljubljani, dné 24. novembra 1890.

Josip Gorup.
Peter Grasselli,
priča.
Dr. Ivan Tavčar,
priča.“

Finančni odsek je pretresoval obe ponudbi in je priznal soglasno, da je druga ponudba ugodnejša, kajti kupnina je pri obeh enaka, pri drugi pa se je ozirati posebno na to, da je gospod Gorup pri-

pravljen odstopiti poslepje za višjo deklinško šolo, za obrtno šolo, ali za druge učne namene, tako, da je mestu na razpolaganje to ponudbo ali velikodušno darilo obrniti, v katerikoli navedenih namenov. Zaradi tega predlaga finančni odsek, da visoki deželni zbor takoj sprejme to ponudbo in deželnemu odboru naroči, da v zmislu ponudbe napravi končno pogodbo. S tem bi bilo zagotovljeno skupilo v znesku 120.000 gld. za novo bolnico. — Dalje se je vložila ponudba gledé podružnice na Poljanah, katero hoče kupiti društvo sv. Vincencija za 8000 gld. Finančni odsek je bil mnenja, da se odobri nasvet deželnega odbora, da se proda ta bolnica društvu sv. Vincencija. Dalje je obljubljenih 60.000 gld. od kranjske hranilnice in 36.000 gld. od mestne občine ljubljanske in slednjič je sklenil visoki deželni zbor v namen zgradbe nove bolnice dati iz deželnega zaklada 100.000 gld., tako da so troški, proračunjeni na 320.000 gld., popolnoma pokriti.

Gledé ophtalmologičnega oddelka omenjam le, da se je dotičnemu sklepu deželnega zbora ustreglo v tem, da se je ustanovil ta oddelek in se tudi imenoval dotični primarij (Poslanec Hribar: — Abgurdneter Šribar: „Zalibog!“) z dekretom 11. tega meseca.

Finančni odsek nasvetuje sledeče:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

1. Ponudba gosp. Jos. Gorupa, da kupi sedanjo deželno bolnišno poslepje z vrtom za 120.000 gld. se sprejema ter se deželnemu odboru naroča, da nemudoma sklene definitivno kupno pogodbo z g. Jos. Gorupom v zmislu njegovih ponudeb. Deželni odbor se ob enem pooblašča, da sme del posestva odstopiti kupcu, predno se stara bolnica izprazni.

2. Deželni odbor se pooblašča, da prodá hišo št. 42 na Poljanah, v katerih se nahaja infekcijska bolnica, družbi sv. Vincencija za ponudeno svoto 8.000 gld. To posestvo je pa šele tedaj izročiti kupcu, ko se dodela nova infekcijska bolnica.

3. Pogodba z arhitektom K. Waidmannom o nagradi za napravo načrtov in sestavo proračunov za novo bolnico v znesku 3.500 gld. se potrjuje.

4. Deželni odbor se pooblašča, da l. 1891. prične zgradbo nove bolnice po načrtu arhitekta K. Waidmanna s proračunjenimi troški 320.000 gld.,

za katero je zagotovljenih:

- a) skupilo za staro bolniško posestvo v znesku 120.000 gld.,
- b) za bolniško podružnico hiš. št. 42 na Poljanah v znesku 8.000 gld.,
- c) od kranjske hranilnice obljubljena podpora 60.000 gld.,
- d) od mestne občine ljubljanske dovoljeni prispevek 36.000 gld.,
- e) po deželnem zboru v seji dné 18. novembra leta 1889. iz deželnega zaklada privoljeni donesek 100.000 gld., kateri se ne sme prekoračiti.

5. Načrte K. Waidmanna je natanko pregledati in stavbo oddati konkurenčnim potom.

6. Za stavbinske troške v prvem letu dovoljuje se razun od mestne občine in kranjske hranilnice zagotovljenih, in na to leto spadajočih prispevkov in skupil za prodano bolnično poslopje in za podružnico na Poljanah kredit v znesku 30.000 gld. iz deželnega zaklada.

7. Za zgradbo infekcijske bolnice v znesku 20.000 gld. in za razširjatev stavbinskega prostora v znesku 5.000 gld. dovoljeni kredit se vzdržuje za leto 1891.

8. Za sklepa, tikajoča se prodajo deželne bolnice in podružnice na Poljanah (točka 1. in 2.) pridobiti je Najvišje potrjenje.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

1. Der Anbot des Herrn Josef Gorup betreffend den Ankauf des gegenwärtigen Spitalsgebäudes sammt Garten um den Betrag von 120.000 fl. wird angenommen und der Landesausschuß beauftragt mit Herrn Josef Gorup unverzüglich den definitiven Kaufvertrag im Sinne seiner Offerte abzuschließen. Der Landesausschuß wird gleichzeitig ermächtigt einen Theil der Realität dem Käufer vor der erfolgten Räumung des alten Krankenhauses zu überlassen.

2. Der Landesausschuß wird ermächtigt das Haus Nr. 42 auf der Poljana, in welchem das Infections-Krankenhaus untergebracht ist, dem Vinzenzius-Vereine um die angebotene Summe von 8.000 fl. zu verkaufen. Diese Hausrealität ist jedoch dem Käufer erst nach Erbauung des neuen Infections-Krankenhauses zu überlassen.

3. Der Vertrag mit dem Architekten K. Waidmann betreffend das Honorar für die Ausfertigung der Pläne und Verfassung der Kostenvoranschläge für das neue Krankenhaus im Betrage von 3.500 fl. wird genehmiget.

4. Der Landesausschuß wird ermächtigt den Bau des neuen Krankenhauses auf Grund des vom Architekten K. Waidmann verfaßten Planes im Jahre 1891 mit dem Kostenvoranschlage von 320.000 fl. zu beginnen.

Für diesen Bau ist zugesichert:

- a) Der Erlös für die alte Spitalsrealität per 120.000 fl.,
- b) der Erlös für die Poljana-Spitalsfiliale Haus-Nr. 42 per 8.000 fl.,
- c) die von der krainischen Sparcasse in Aussicht gestellte Subvention per 60.000 fl.,
- d) der von der Stadtgemeinde Laibach bewilligte Beitrag per 36.000 fl.
- e) der vom Landtage in der Sitzung vom 18. November 1889 aus dem Landesfonde bewilligte Beitrag per 100.000 fl., der nicht überschritten werden darf.

5. Die Pläne des K. Waidmann sind genau zu prüfen und ist der Bau im Concurrnzwege zu vergeben.

6. Für die Baukosten des ersten Baujahres wird außer den von der Stadtgemeinde und der krainischen Sparcasse votirten und auf dieses Jahr entfallenden Beiträgen und außer dem Erlöse für das verkaufte Spitalsgebäude und die Poljana-Spitalsfiliale ein Credit von 30.000 fl. aus dem Landesfonde bewilliget.

7. Der für den Bau des Infections-spitales im Betrage von 20.000 fl. und für die Erweiterung des Baugrundes im Betrage von 5.000 fl. bewilligte Credit bleibt für das Jahr 1891 aufrecht.

8. Für die Beschlüsse betreffend den Verkauf des Civilspitales und der Spitalsfiliale auf der Poljana (Punkt 1 und 2) ist die Allerhöchste Sanction zu erwirken."

Prosim, da se prične nadrobna razprava o teh predlogih.

Deželni glavar:

Otvorjam splošno razpravo. K besedi sta se oglasila gospoda poslanca vit. dr. Bleiweis in ekscelenca baron Schwegel. Želi gospod dr. Bleiweis, ki se je prvi oglasil, govoriti pred ekscelenco gospodom baronom Schweglom?

Poslanec vitez dr. Bleiweis-Trsteniški:

Ne.

Deželni glavar:

Potem ima besedo gospod poslanec ekscelenca baron Schwegel.

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Ich habe mir das Wort nur zu einer Correctur des Antrages erbeten, weil ich glaube, daß aus Mißverständnis ein Satz ausgeblieben ist, der wesentlich ist und im Ausschusse gestern auch besprochen wurde. Es handelt sich um den Umstand, daß wir im Vertrage, der mit Herrn Gorup abzuschließen ist, ausdrücklich fixiren müssen, daß auch die Bedingung gewahrt werde, daß die betreffenden Räume im Garten der Stadtgemeinde anlässlich der Parzellierung unentgeltlich abzutreten sind. Es unterliegt keinem Zweifel, daß die Sache sowohl von Seite des Herrn Gorup, als auch von Seite des Herrn Berichterstatters in dem gleichen Sinne aufgefaßt wird. Ich möchte in der vorliegenden Textirung nur einen Druckfehler erblicken; weil aber die Sache sehr wichtig ist, wollte ich mir, bevor die Debatte eröffnet wird, das Wort erbiten und nicht als selbständigen Antrag, sondern nur als Ergänzung des Antrages des Finanzausschusses, bei Absatz 1, wo es heißt: „der Anbot des Herrn Josef Gorup, betreffend den Ankauf des gegenwärtigen Spitalsgebäudes sammt Garten um den Betrag von 120.000 fl. wird angenommen und der Landesausschuß beauftragt mit Herrn Josef Gorup unverzüglich den definitiven Kaufvertrag im Sinne seiner Offerte abzuschließen“ — nach dem Worte „Offerte“ die Einschaltung folgenden Zusatzes beantragen: „und unter der Bedingung abzuschließen, daß von dem gegenwärtigen Spitalsgrunde jener Theil, welcher im Falle der Parcellirung desselben zu Bauzwecken für die vom Gemeinderathe beschlossenen Straßen benöthiget wird, unentgeltlich abgetreten werde“. — Der Herr Berichterstatter wird bestätigen, daß dies im Finanzausschusse beschloßen wurde und daß gegen den Vertragsabschluss in diesem Sinne keine Bedenken

vorgebracht wurden. Weil ich beim Worte bin, möchte ich hier zugleich dem Gefühle der Dankbarkeit Ausdruck geben, welches von den Herren sicherlich getheilt wird, daß durch die veränderten Anträge des Herrn Gorup die Frage des Spitalsbaues in wesentlichster Weise gefördert und der Stadtgemeinde ein größerer Spielraum bezüglich des ihr zugebachten Geschenkes gewahrt wurde; Herr Gorup hat sich hiedurch einen neuen und vollberechtigten Anspruch auf unsere Dankbarkeit erworben und diesem Gefühle wollte ich hiemit Ausdruck gegeben haben. (Klici: — Rufe: „Dobro! dobro!“)

Poročevalec Višnikar:

Gledé predloga njega ekscelence gospoda barona Schwegelna, omenjam, da se je predlog finančnega odseka res tako glasil in da še je, ko se je sestavil predlog sinoči o pozni uri, le v naglici izpustil ta dostavek. Akomodujem se torej temu predlogu.

Poslanec vitez dr. Bleiweis-Trsteniški:

Visoki zbor! Že v lanskem zasedanji usojal sem si v XIII. seji dné 18. novembra staviti nekatere predloge in izraziti pomisleke zastran načina gradnja nove bolnice. Glavni pomislek je bil, da je preskrbljenih premalo prostorov v raznih oddelkih z ozirom na to, da je število bolnikov posebno po zimi tako visoko, da čez tri leta, ko bode zgradba dogotovljena, skorej ne bo mogoče izhajati s temi prostori. Iz poročila deželnega odbora je razvidno, da so se vsi merodajni faktorji, namreč: deželni zdravstveni svet in zdravniki deželne bolnice izrekli, da bi bilo število postelj nastaviti na najmanj 350, deželni odbor skrčil je pa to število na 316 postelj. To je velika razlika, ktera se bode tembolj čutila, ko bode zgradba gotova. Že zdaj vidimo, da je na kirurgičnem oddelku število bolnikov ne le v zimskem, ampak tudi v poletnem času tako veliko, da bi bili ti prostori že zdaj vsi napolnjeni, ako bi imeli novo bolnico že zgrajeno, ravno tako tudi na medicinskem oddelku. Dodati bodedo morali toliko postelj v teh prostorih, da ne bo več onega zračnega kvantuma, kterega je zahtevati za vsakega bolnika. Zdravstveni svet je seveda rekel, da se bode temu nedostatku odpomoglo s tem, da se bodejo prostori razširili, še bolj bi pa bilo, ako bi se sezidali novi paviljoni. To je stvar, ki navdaja vsakega poslanca s strahom, če se reče, da bode kmalo treba razširiti bolnico in prizidati nove paviljone. Zaradi tega bi naglašal, da se bode vsak dober gospodar dvakrat premislil, zgraditi poslopje, v katerem bodejo v kratkem vsi prostori napolnjeni, ter mora že naprej pripravljen biti, skrbeti za nove prostore. Ker so pa bili vsi pomisleki merodajnih faktorjev brezuspešni, in je deželni odbor mislil, da bode mogoče izhajati s številom 316 postelj, se ne bom dalje spuščal v to zadevo, tudi ne stavil predloga, ker bi se potem zgradba bolnice morda zopet odlašala še nekoliko časa. Dalje se je treba ozirati na to, da imamo na opazovalnem oddelku v stari blaznici toliko število blaznih, ki nimajo prostora na Studencu, ostalo bode torej naj-

manj 30 blaznih, ki ne bodejo imeli nikjer prostora, ko bode nova bolnica zgrajena. To je perspektiva, ki se nam odpira, ko bode zgradba nove bolnice gotova.

Preidem na detail in tu moram reči, da se mi Waidmannovi načrt dopade, ker je iz njega razvidno, da je arhitekt strokovnjak, ki si ve takoj pomagati in ki je praktično uredil paviljone.

Med paviljoni nahajamo tudi paviljon za porodnice. Ako vzamete gospodje na znanje, da ni na tem oddelku skorej nikdar več kot 10 oseb, — to je največje število, — potem se Vam mora vender le čudno zdeti, da bi ta paviljon stal 31.500 gld. Kako je to mogoče? Velik trošek izvira od tod, da bode v tem paviljonu nastanjena tudi šola za babice. V šoli je treba raznih prostorov za šolske namene in druge stvari, zato bode oni paviljon širji in več stal, kakor drugi paviljoni. Vprašati se pa moramo, kateri faktor ima pri tej šoli največ interesa? Naravni odgovor je, da država, ker je šola državna in tudi profesorja država plačuje.

Dežela nima dolžnosti skrbeti za to, da bode nastanjena tam šola. Ker bode ta paviljon služil šoli in bolnikom, nastane vprašanje, ali ni tudi država dolžna dodati nekoliko k zgradbi ali plačati primerno najemščino za to šolo? V dotični konferenci in tudi pozneje oziral se je deželni odbor na zahteve vodje, oziroma profesorja na tej šoli, ki je tega mnenja, da morajo tudi učenke stanovati v tem paviljonu. Ker bode nova bolnica daleč zunaj mesta in je treba, da so učenke nazoče skorej celi dan v porodišnem oddelku, se zahtevo profesorja ne more imenovati neopravičeno. Zato je arhitekt Waidmann paviljon tako uredil, da bodo učenke tam tudi stanovale. Naj povem še tu, da se vrstita vsako leto 2 tečaja na porodniškem oddelku, jeden je nemški, drugi slovenski, v slovenskem tečaju je navadno 12—16 učenk, v nemškem k večem 5 učenk. Da se odpravijo iz neprimernega števila učenk izvirajoči nedostatki, je profesor, o katerem se pač ne more trditi, da bi bil premalo objektiven, stavil nasvet pri visokem ministerstvu, naj bi se pouk tako uredil, da se vrstita dva slovenska, potem šele eden nemški tečaj. Utemeljeval je nasvet s tem, da je število slovenskih učenk tako veliko, da pomanjkuje material za njihovo praktično izvežbanje. Tudi pri tej priložnosti se je kazala privilegirana nemška ravnopravnost, ker je ministerstvo odbilo to prošnjo, ne oziraje se na to, da trpi pouk, češ, da zahtevana preuredba žali ravnopravnost. Arhitekt Waidmann je to storil, kar je dotični profesor želel, v porodniškem paviljonu se bode torej nahajalo tudi stanovanje za učenke. S tem, da stanuje tam 15 učenk v 2—3 sobah, je priznано, da je zgradba za porodniški paviljon tudi državna zadeva, to trditev podpira še razlog, da podpira država tudi druge dežele z doneski pri takim šolam namenjenih zgradbah.

V Innsbrucku je v porodniškem paviljonu klinika za medicine in babice, tam donaša država vsako leto precejšnjo svoto, ne vem pa, če je država tudi pomagala deželi pri zgradbi nove bolnice.

Iz teh ozirov bodem koncem svojega govora stavil predlog, naj stopi deželni odbor v dogovor z

visoko vlado, da pripomore ona k zgradbi porodniškega paviljona.

Kar se tiče drugih potrebnih stvari, moram le še omeniti, da bode izpeljava te zgradbe in vse drugo, kar je še z njo združeno, delalo deželnemu odboru še precej preglavice.

Gospoda moja, vi znate, da bode ta bolnica stala daleč zunaj mesta; tam ni cest, kanalizacije, razsvitljave; zahtevate pa, da naj mesto vse to preskrbi. Tega dežela skorej ne bode mogla tirjati, o tem oziru bode treba pogajati se z mestom in le viribus unitis bode mogoče kaj doseči. Bolniki, ki bodo prihajali z južne železnice, porabljali bodo Dunajsko cesto, oni z Dolenjskega bodo imeli dolgo pot v Šiško; jako težavna bode kanalizacija, od bolnice naprej nima mesto več glavnega kanala; vse to bode veliko veliko stalo!

Drugih posebnih pomislov nimam, le želel bi, da bi bila zgradba taka, da ne bode deželni zbor prišel v neprijeten položaj, ko bode dogotovljena, misliti že na to, kako bi bolnico zopet razširil.

Usojam si torej staviti sledečo resolucijo:

„V novi bolnišnici sezidati hoče dežela paviljon za porodniški oddelek, v katerem ima biti tudi šola za babice. Naglašja se, da bi bilo v interesu pouka, če bi učenke stanovale v tem paviljonu in vsled tega imele priložnost, biti nazoče pri vseh porodih. O tem vprašanji naj deželni odbor poizvé mnenje c. kr. vlade, dalje pa tudi, ali je ona z ozirom na učne namere pripravljena donášati k zgradbi porodniškega paviljona primeren prispevek, ali pa plačati primerno najemščino za nastanjenje šole, oziroma stanovanje za učenke.“

Poslanec dr. Vošnjak:

Iz besed gospoda predgovornika je visoki zbor izvedel, kake težave so bile pri sestavi programa za bolnico, kajti na jedni strani so zdravniki po pravici zahtevali, da se napravi več prostorov, kakor jih je zdaj, na drugi strani pa je imel deželni odbor pred seboj številko za troške, s katero je bilo treba računati. Iz računa o vsih dohodkih stavbenega zaklada se je pokazalo, da ne bode več na razpolaganje, kakor 320.000 gld.: s tem zneskom zidati bolnico za 350—400 bolnikov je nemogoče, kajti ako pogledamo, kako se druge bolnice zidajo, najdemo, da stane vsaka posebej navadno najmenj 1.200 gld., v velikih mestih, na Nemškem in Francozkem pa tudi 4000—5000 gld., mi pa bi naj zidali s 320.000 gld. bolnico za 350 bolnikov! To je nemogoče in zato je bil deželni odbor v neprijetnem položaji, da je moral skrečiti število postelj, kolikor se je dalo, vendar pa ne tako, kakor meni gospod predgovornik, ki ni povedal, da zidamo tudi infekcijsko bolnico s 24 posteljami, torej za skupaj 340 bolnikov, ne pa za 316, kakor je on trdil. Vendar bo več prostora na razpolaganje, kakor je povedano, kar je treba jemati v poštev, da so zračni prostori v novi bolnici računeni na vsako posteljo s 40 m³, v stari pa samo 25—30 m³, ali pa še toliko ne.

Torej če bode sila nastala, bode mogoče tudi nekaj več postelj postaviti kakor zdaj, želeli bi bilo seveda, da bi se že zdaj zidala tako velika, kakor so predlagali zdravniki.

Kar se tiče porodišnice, je res to poslopje v primeri s številom žensk, ki se tam oskrbujejo, preveliko; ali zahteve sedanjega časa glede porodišnice so take, da se mora polovica sob zračiti, in le polovica ostane za ženske, torej se mora za polovico večje poslopje zidati, kakor bi bilo treba glede samo na število žensk.

Kar se tiče predloga gospoda dr. Bleiweisa, da vlada pripomore z doneskom ali najemščino za šolo, storil bode deželni odbor že po sklepu lanskega leta vse korake, da to doseže; vendar pa bi se bilo bati, da bi se cela stavba ne zavlekla, če moramo na odgovor visoke vlade čakati; kajti po načrtu je jedna sama velika soba odločena za spalnico učenk in to stavbe že ne bode tako silno podražilo. Ako bi se reklo, tako se ne sme zidati, bi se zidanje zopet zavleklo. Jaz mislim, da vlada ne bode rekla, ako zidamo več paviljonov: „nič vam ne dam“, ampak da se bode ozirala na pravične želje deželnega zbora in deželnega odbora ter kak prispevek dovolila. Bolnica je res jako oddaljena od mesta in prav je imel gospod predgovornik, ko je rekel, da bode še mnogo preglavice delala ne le med stavbo, ampak tudi, kadar bode že gotova. Kanalizacija bi mestno upravo hudo zadela, ako bi jo zidala do bolnice, vendar pa inženirji mislijo, da take kanalizacije ne bode treba. Svet je tam sam prod, da lahko požira navadno vodo ki priteka iz streh in da lahko odteka, kar ne pride iz stranišč. Napravile se bodo za deževnico in za vodo iz kopelj in kuhinje velike jame, kakor jih imajo tudi v drugih mestih, kajti prodna tla vse požirajo tako, da ne bode prišlo nič škodljivega v zemljo, stranišča pa se bodo zidala z betonom in spraznila s pnevmatičnim aparatom tako, da bodo izločeni človeški odpadki. Kadar bode mesto izpeljalo kanal do sv. Krištofa, takrat bode mogoče ga izdeljati tudi do bolnice.

Ker torej ni bilo ugovora proti nasvetom finančnega odseka, in ker vidim, da je cela slavna zbornica jedina v tem vprašanji, moram izreči v imenu zdravnikov in bolnikov zahvalo visokemu deželnemu zboru, da je do tako važnega sklepa prišel in dovolil tako lep znesek za zavod, ki bode v prid bolnikom in v čast deželi.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker se nihče ne oglasi, vprašam gospoda poročevalca, če ima kaj opomniti?

Poročevalec Višnikar:

Nimam mnogo dostaviti, kajti oba gospoda predgovornika-strokovnjaka sta že na široko razkladala razmerje pri bolnici in zlasti prvi gospod predgovornik je izrazil mnenje, da bode v novi bol-

nici premalo prostora. Ako se more zboljšati načrt v danem okviru, ako se ne prekorači pokrita svota 320.000 gld., potem bode vsaka sprememba povoljna. Glede porodilnice bi bilo želeli, da država dá nekaj podpore, in nimam proti dotični resoluciji ničesar ugovarjati.

Deželni glavar:

Preidemo torej na nadrobno razpravo in mislim, da ni treba še vprašati, ali se podpira predlog gospoda poslanca dr. Bleiweisa, ker se je že podpiral od jednega gospoda predgovornika.

Prosim gospoda poročevalca, da bere 1. predlog finančnega odseka z dostavkom vred, kateri se je le po pomoti izpustil.

Poročevalec Višnikar:

Prvi predlog finančnega odseka se sedaj glasi:

1.) Ponudba g. Jos. Gorupa, da kupi sedanjo deželno bolnišno poslopje z vrtom za 120.000 gld., se sprejema ter se deželnemu odboru naroča, da nemudoma sklene definitivno kupno pogodbo z g. Jos. Gorupom v zmislu njegovih ponudeb s tem pogojem, da se od sedanjega bolniškega sveta odstopi brezplačno oni del, kateri se bode za slučaj parceliranja tega sveta v stavbene namene za od občinskega sveta sklenene ceste potreboval. Deželni odbor se ob enem pooblašča, da sme del posestva odstopiti kupcu, predno se stara bolnica izprazni.

1. Der Anbot des Herrn Josef Gorup betreffend den Ankauf des gegenwärtigen Spitalsgebäudes sammt Garten um den Betrag von 120.000 fl. wird angenommen und der Landesauschuss beauftragt, mit Herrn Josef Gorup unverzüglich den definitiven Kaufvertrag im Sinne seiner Offerte und unter der Bedingung abzuschließen, daß von dem gegenwärtigen Spitalsgrunde jener Theil, welcher im Falle der Parcellirung deselben zu Bauzwecken für die vom Gemeinderathe beschlossenen Straßen unentgeltlich abgetreten werde. Der Landesauschuss wird gleichzeitig ermächtigt einen Theil der Realität dem Käufer vor der erfolgten Räumung des alten Krankenhauses zu überlassen.

(Obvelja brez debate. — Wird ohne Debatte angenommen.)

(Bere 2.—8. predlog, ki obveljajo brez debate. — Ließt die Anträge 2—8, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Predlagam 3. branje.

Deželni glavar:

Predlaga se tretje branje. Prosim torej gospode, ki pritrdijo ravnokar v drugem branji sprejetim predlogom finančnega odseka tudi v tretjem branji, naj blagovolé ustati.

(Vsi predlogi obveljajo v 3. branji. — Alle Anträge werden in 3. Lesung angenommen.)

Sedaj imamo še glasovati o resoluciji gospoda poslanca vit. dra. Bleiweisa, in prosim gospode, ki pritrdijo tej resoluciji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Menim da se vsi gospodje poslanci strinjajo z menoj, ako se izreče gospodu Gorupu še enkrat zahvala.

(Klici: — Rufe: „Bravo! Živijo!“).

Sedaj pristopimo k 4. točki dnevnega reda, to je:

4. Priloga 69. Poročilo finančnega odseka o deželnem prispevku za vzdrževanje višje dekliške šole.

4. Beilage 69. Bericht des Finanzausschusses betreffend den Landesbeitrag für die Erhaltung der höheren Töchterschule in Laibach.

Poročevalec Višnikar:

Čast mi je dalje poročati v imenu finančnega odseka o deželnem prispevku za vzdrževanje višje dekliške šole.

O ustanovitvi višje dekliške šole se je govorilo in pisalo že mnogo in poudarjala potreba take šole za slovenske deklice, ki se morajo zdaj vzgojevati na tujem in se tako odtujujejo svoji domovini in svojemu narodu. To vprašanje, ki je v mnogih krogih prouzročilo mnogo hrupa in razburjenosti, postalo je akutno šele tedaj, ko je gospod Gorup ponudil, da hoče v ta namen odstopiti bolniško poslopje bodisi deželi, bodisi Ljubljanskemu mestu. Tudi visoki deželni zbor je izrekel, da je pripravljen podpirati to šolo s primernim letnim doneskom, ako jo ustanovi Ljubljansko mesto, odklonil pa zahtevanje, da jo dežela sama ustanovi. Mestni zastop Ljubljanski je v seji dné 11. t. m. sklenil, da ustanovi mesto Ljubljansko višjo dekliško šolo, ako obljudi dežela za njeno vzdrževanje letno podporo 4.000 gld. Vprašanje je torej, s katerim letnim doneskom naj podpira dežela to šolo? V tem oziru misli deželni odbor — in temu se je pridružila tudi večina finančnega odseka — da bi bilo primerno, ako se zagotovi mestu letna podpora v najvišem znesku 4.000 gld., ali tretjina vseh stroškov. Ugovarjalo se je, da ste dve ponudbi gledé nakupa deželne bolnice in da je gospod Gorup predrugičil svojo prvotno ponudbo. Ali to mislim, je Ljubljanskemu mestu le na dobro, kajti mestu je zdaj na prosto dano, za ktere učne namene se mu zdi porabiti to poslopje. Ozirati se nam je na že storjeni sklep Ljubljanskega mesta, da se ustanovi višja dekliška šola. Glede na to predlagam v imenu finančnega odseka:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

Ljubljanski občini se zagotavlja za vzdrževanje višje dekliške šole s slovenskim učnim jezikom letni prispevek s tretjino letnih stroškov, toda ne več kot 4.000 gld. in le s pogojem, da se učni načrt sestavi sporazumno z deželnim odborom.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede k temu predlogu?

Poslanec Klun:

Po novi ponudbi gospoda Gorupa se je stališče za ustanovitev višje dekliske šole v Ljubljani bistveno spremenilo. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Saj ni res!“) Prosim, prej je bilo mesto ali dežela primorana napraviti višjo deklisko šolo, ako je hotelo dobiti v last bolniško poslopje. Zdaj se je to predruožilo, zdaj mesto ni več prisiljeno napraviti višjo deklisko šolo, ampak po zadnjem odstavku Gorupove ponudbe more mesto to poslopje za-se obdržati tudi v slučajih, ako bi ne moglo ustanoviti višje dekliske šole, samo da ga porabi za obrtne ali druge učne namene. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „V prvi vrsti za deklisko šolo!“) Dobro, ali vendar mislim, da je velik razloček med določbo, da mesto mora napraviti višjo deklisko šolo, ali da jo napravi le v slučajih, ako je to mogoče in jo lahko napravi. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Es fehlen ihm Begriffe und Worte: wir sind keine Jesuiten!“) Zato jaz sodim, da mora mestni odbor to reč vendarle še enkrat pretresati, preden se izreče, ali ostane pri sklepu gledé ustanovitve višje dekliske šole ali ne; in deželni odbor, ki je že sklepal o tej reči in se načeloma že izrekel za podporo višje dekliske šole, bode imel priliko se zopet baviti z novim sklepom mestnega zastopa in visokemu zboru drugo leto poročati o tej zadevi in mu staviti svoje predloge. Iz teh razlogov ne morem biti za predlog finančnega odseka, ker moramo, ako hočemo dovoliti kako podporo, dotični objekt pred seboj imeti; mi moramo vedeti kakošna je šola, ki jo hočemo podpirati; mi moramo biti prepričani, da bode imel deželni odbor pri osnovi te šole, oziroma pri sestavi učnega načrta, pri določbi stroškov za njo svoj vpliv in svojo besedo. Zato stavim drug spreminjavalen predlog, ki se na vse to ozira in kateri se glasi:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

Gledé na to, da se je podlaga za ustanovitev višje dekliske šole v Ljubljani po ponudbi g. Gorupa z dne 24. t. m. bistveno spremenila, se deželnemu odboru naroča, da dotični odstavek omenjene ponudbe naznanja mestnemu odboru in oziraje se na sklep deželnega zbora z dne 18. novembra 1889 poroča v prihodnjem zasedanju.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki podpirajo ta predlog, da blagovolé ustati.

(Zgodí se. — Gefchieht.)

Predlog je zadostno podprt.

Poslanec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! Obravnava je zadeva, katera se je obravnavala tudi že za kulisami in pripoznati moram, da mi je nasproti predlogu kanonika Kluna težko ohraniti mirno kri. Jaz imam danes namen, žaliti dotične, ki stavijo spreminjavalni predlog, toda dobil bi rad tako formo, da bi me gospod pred-

sednik ne mogel poklicati k redu. Motivi, katere je razlagal gospod kanonik Klun, so taki, ki smo jih že slišali, ne tukaj v tej visoki zbornici, ampak za kulisami. Gospod kanonik Klun je sicer navajen, da pri svojih poročilih rad igra role, pri katerih se delajo različne opazke. To je tudi danes tako, ali jaz si štejem v dolžnost, da kot zastopnik naroda slovenskega razodenem in razkrijem vse in posebno to, da gospod kanonik Klun igra tako rolo, ki bode morda pogubljiva za njegovo stranko, ki pa je že zdaj pogubljiva za našo narodnost. Obravnava zadeva višjo deklisko šolo v Ljubljani. Jaz mislim, kolikor je poslanec na tej (levi — linken) strani, naj si bodo kanoniki, naj si bodo kmetje, vsak brez razločka bi moral imeti prepričanje, da je ustanovitev višje dekliske šole eminentno narodno vprašanje in da se to ne sme meriti po tistem kopitu, kakor je v rabi v katoliško-političnem društvu. Jaz uporabim to priliko pred vsem, da izrazim svojo zahvalo nemški opoziciji. Nič se ni protivila projektu in ofertu gospoda Gorupa. Pripoznam, da ima nemška opozicija kot taka iz političnega stališča lahko svoje pomisleke proti tej ponudbi; če pa je navzlic temu nam pripomogla spraviti ta ofert, ki je velikega pomena, na vršino ter odbiti naskok nekega faktorja, ki kali vodo na Kranjskem, zato mora narodna stranka biti hvaležna nemški opoziciji. Ravno tako pa pravim, da si narodna stranka s tem ne bode pridobila slave, če bode tako pometala z vprašanji, ki so tako važna za slovensko narodnost, kakor danes z vprašanjem višje dekliske šole. Narodna stranka je bila pred nekaj dnevi v principu združena, da je višja dekliska šola v resnici velikega narodnega pomena za našo deželo in pred vsem za ljubljansko mesto.

Tukaj naglašam, da se poslancem mesta ljubljanskega nikoli ni moglo očitati, da ne bi imeli širokega srca za potrebe naše dežele. Ako je šlo za toliko in toliko tisočakov, za to ali ono cesto, ali za kak drug namen, sta poslanca ljubljanskega mesta vedno glasovala za dotični izdatek, dasiravno pride v poštev, da je s tem v prvi vrsti prizadeto mesto ljubljansko, ki je največji davkoplačevalec v deželi. Zategadel pa bi smelo ljubljansko mesto tudi pričakovati, da se mu bode pri vprašanji glede višje dekliske šole nasproti prišlo po deželnem zboru. Če je nemška opozicija vsaj deloma prišla nasproti temu vprašanju, mislim, da bi bilo pravično in pošteno, če bi ga levice in večina te zbornice popolnoma sprejela. Razložiti moram, kaj se je glede te zadeve že bilo dognalo. Posvetovali smo se že o tej stvari, in sicer vsi poslanci narodne stranke, in prišli do enotnega sklepa (Polanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Čujte!“), ki se je sprejel od vseh poslancev, da sme tako rekoč s častno obljubo vsi narodni poslanci zavezani glasovati za višjo deklisko šolo. To je faktum, to se je doseglo! Vsi poslanci narodne stranke brez izjeme so obljubili, kakor hitro se sprejme ponudba Gorupova, da bodo glasovali za projekt višje dekliske šole. In jaz pričakujem, da ustane gospod kanonik Klun ali Gospod Detela, in da rečeta tukaj v javni seji, da lažem! Jaz jih pozivljam, da naj mi dokažeta, da lažem. („Dobro“ - klici na galeriji — „Dobro“ = Rufe auf der Gallerie). Pri

tisti priliki je tudi bilo, da je kanonik Klun ustal in izrekel vzlic sklepom katoliško-političnega društva in tendenc v knezoškofijskem dvoru, da je on principjelno za to, da se ustanovi višja dekliska šola v Ljubljani.

Če se je torej kanonik Klun načeloma izrekel za to šolo, mislim, da mora, če je mož beseda, pri tem ostati tudi danes! Tudi takrat je že naglašal vse tiste pomisleke, kakor jih navaja danes! Govoril je, ne vemo kaka bode šola, kak bode osnovni in učni načrt. Mi vsi smo se lepo podali tem pomislekom gosp. kanonika, kakor se v vprašanjih, kjer gre za interes našega naroda, večkrat vklanjam, ker pripisujem tem interesom večji pomen, nego osobnim pomislekom. Mi smo takrat rekli, prav imate, mi se udamo. On je namreč zahteval, da se mu da garancija, da bode višja dekliska šola oprta na versko podlago. Proti temu nimamo nobenega pomisleka, strinjamo se popolnoma s tako zahtevo, kajti tudi mi ne tirjamo, da bi se v tej šoli tradirale teorije o liberalstvu ali o brezverstvu. Ženska ni poklicana, da bi na tem polji kaj delovala, ženske vzgoja mora biti oprta na versko podlago. Jaz vsaj sem tega prepričanja in marsikateri drugi, koji nas pitajo za liberalce. Ali prepričan sem tudi, če smo to koncedirali gospodu kanoniku Klunu, da mora tudi on ostati pri svoj besedi. Na drugi strani se je reklo: ne vemo, kakošen bode učni načrt. Uklonili smo se Vam in rekli gospodu kanoniku Klunu in Deteli, stilizujte to, kar zahtevate. Oba sta rekla, šola naj bode oprta na versko-nravno podlago; na drugi strani pa sta rekla, načrt naj se naredi in deželni odbor naj drugo leto pride z dotičnim načrtom pred deželni zbor. Udali smo se in gospoda Detela in Klun sta prevzela nalog, da stilizirata amendement. Jaz sem si ga zapisal, ker sem vedel, da se bode pozneje morebiti iskala kaka špranja, pri kateri bi se dalo pobegniti pred dano besedo. Glasi se: „— Ljubljanski občini se zagotavlja za vzdrževanje višje dekliske šole s slovenskim učnim jezikom letni prispevek s tretjino letnih stroškov, toda ne več ko 4000 gld. in le s pogojem, da se višja dekliska šola —“ — prosim, da se posluša, zakaj kar berem, je zajamčeno z besedo in to je za nas merodajno — „— ustanovi na versko-nravstveni podlagi, in da se organizacijski in učni načrt te šole sestavi sporazumno z deželnim odborom ter v prihodnjem zasedanji deželnemu zboru v potrdilo predloži —“.

Vsega tega nisem iznašel jaz, to ni izrastlo na moji njivi, ampak na njivi gospoda kanonika Kluna in gospoda poslanca Detela! Menim, če ona dva svojo besedo jemljeta v poštev in če mislita da je dana beseda sploh kake vrednosti, da morata ali zapustiti zbornico, ali pa glasovati za predlog, katerega sta stavila sama. To je navada povsodi, na vsem svetu, jaz mislim, celo v parlamentih najbolj razburjenih in razdivjanih dežel.

Še nekaj! Pri tisti priliki, ko smo se mi ponizno klanjali gospodu kanoniku Klunu in njegovi stranki, prišlo je v poštev, ali se ima dati nunski šoli kaka podpora ali ne. Mi smo rekli, da kažemo, da smo objektivni in da nam je narodnost več nego podlo strankarsko stališče, glasovali bodemo za pod-

poro nunski šoli pod pogojem, da tudi Vi glasujete za predlog gledé višje dekliske šole in rešite svojo besedo. Soglasno smo v saboto glasovali za podporo uršulinski šoli. Pač smo od pričetka zahtevali, da naj se zadeva odstavi od dnevnega reda, ker Gorupova ponudba še ni bila rešena. Gospod kanonik Klun pa se je upiral in nam je rekel, kaj se bode bali, glasujte danes za nas. Na ta način nas je vjel, da smo mi, opiraje se na častno obljubo, ki mora veljati pri duhovniku kakor pri kmetu, glasovali za dotični predlog. („Dobro“-klici na galeriji — „Dobro“ = Rufe auf der Gallerie.) Pa gospod kanonik Klun nas je na cedilu pustil, in sedaj, ko je došla ponudba knezoškofa, pravi, da je stališče spremenjeno. Če se bode tako ravnalo, mislim, da si bomo morali iskati boljših in zanesljivejših alijanc. Prišel bode morda kmalo trenutek, ko se bode morala ustanoviti stranka, ki bode imela druga načela in ki bode bolj pazila na častne obljube nego Vi. (Nemir v zbornici in ploskanje z rokami na galeriji. — Uruhe im Hause und Händeklatschen auf der Gallerie; poslanec Detela: — Abgeordneter Detela: „galerija mora biti mirna!“; — poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Kaj Vas pa moti?!“) Jaz apelujem na zastopnike kmet-skih občin. Danes bodemo vzeli v pretres dolenske železnice, zadevo, ki je važna za vso Dolenjsko, za Črnomaljski, Trebanjski, Ribniški okraj in za okraj Ljubljanske okolice, in videli bodete, da se bodemo soglasno v boj postavili proti interesu mesta Ljubljane, da si ljubljansko mesto prevzame velik del garancije za železnico. „Exempla trahunt“, taki vzgledi ne bodo brez uspeha ostali in želim, da posledic Vašega ravnanja sami ne bodete obžalovali.

To so moje opazke. Da sem razburjen, nikdo mi tega ne bode štel v zlo. Vsak človek, kateremu je sveta lastna beseda, mora biti razburjen, ako vidi, da drugi svojo besedo tako zatajujejo.

Sedaj pa stavljam predlog, ki ne doni iz mojih ust, ampak iz ust gospoda kanonika Kluna in gospoda Detela. Radovedno torej pričakujem, na kak način se bode sprejel in podpiral po častiti oni stranki. Predlagam, da se namesto predloga finančnega odseka vzame v pretres oni predlog, katerega sta stavila gospoda poslanca Klun in Detela in ki se glasi:

„Ljubljanski občini se zagotavlja za vzdrževanje višje dekliske šole s slovenskim učnim jezikom letni prispevek s tretjino letnih stroškov, toda ne več ko 4000 gld. in le s pogojem, da se višja dekliska šola ustanovi na versko-nravstveni podlagi, in da se organizacijski in učni načrt te šole sestavi sporazumno z deželnim odborom ter v prihodnjem zasedanji deželnemu zboru v potrdilo predloži.“

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Poslanec Detela:

Visoki zbor! Jaz se le čudim, da je gospod dr. Tavčar toliko razburjen zaradi predloga gospoda poslanca Kluna: „Da naj deželni odbor o stvari ozi-
raje se na sklep deželnega zbora z dne 18. novembra 1889, poroča v prihodnjem zasedanji. Ne morem umeti, zakaj gospod poslanec dr. Tavčar misli, da

hočemo s tem nasvetom principijelno nasprotovati višji deklinški šoli ali jo pokopati. Vsaj sklep deželnega zbora, na katerega se sklicuje nasvet gospoda kanonika Kluna, gotovo ni nasproten. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Vzdržujte sklep!“) Meni se vidi, da se s tem, če se pravi „oziraje se na sklep deželnega zbora z dne 18. novembra 1889“, ta sklep itak vzdržuje, sicer bi se deželnemu odboru ne moglo nalagati, naj se ozira nanj. Meni je torej razburjenost gospoda poslanca dr. Tavčarja popolnoma neumevna in rekel bi, da je on prepil iz trte zvil zato, da danes spravi na dan oni dogovor v klubu. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Torej je bil dogovor resničen?!“) Ali tako postopanje gotovo ni parlamentarno in našemu predlogu se ni treba protiviti tem manj, ker se danes oziramo na stališče deželnega zbora, ko je lansko leto sklepal o višji deklinški šoli. V klubu smo zahtevali, da se pregleda učni načrt, da se preišče vsa osnova višje deklinške šole in da se ustanovi šola na verski podlagi. Danes le zahtevamo, da se stvar vrne deželnemu odboru, kateri naj o tem poroča v prihodnjem zasedanju. Kar se tiče onega dogovora v klubu, pa konstatujem, da je bil tistikrat položaj ves drugačen kakor sedaj, ko je prišla nova brezpogojna ponudba za nakup poslopja in zemljišča sedanje bolnice. Takrat je bilo vprašanje, ali se bode gradila nova bolnica ali ne. Ker je bila le samo ponudba gospoda Gorupa, ki je bil pripravljen kupiti staro bolnico, pa le s pogojem, da se mora porabiti poslopje v namen višje deklinške šole. V deželnem odboru smo stvar večkrat pretresali in prišli do sklepa, da, ako ni mogoče dognati pogodbe z gospodom Gorupom, tudi ni mogoče graditi nove bolnice. Poslanci kmetskih občin sicer nimamo interesa na tem, da bi se gradila nova bolnica. Če smo pa mi vendar za to glasovali, da je graditi nova bolnica, storili smo to iz ozira na mesto Ljubljansko, za katerega je vitalno vprašanje, da se prostor za nove zgradbe napravi proti kolodvoru, kjer stoji zdaj bolnica. Vsako mesto razširilo se je proti kolodvoru, v Ljubljani pa to ni bilo mogoče, ker bolnica z vrhom, — prostor obsega 3½ oralov, — zabranila je tam razvitek mestu. Zaradi tega smo rekli, v božjem imenu naj se gradi nova bolnica, in če ni mogoče prodati staro bolnico drugače, kakor s pogojem, da se sprejme od gospoda Gorupa to poslopje v namen višje deklinške šole, ne hočemo zaradi tega pokopati zgradbo nove bolnice. Pri tem smo imeli izključljivo le namen, da se odpravi bolnica iz mesta in v ta namen smo bili tudi pripravljeni žrtvovati 100.000 gld. iz deželnega zaklada.

Tudi g. dr. Tavčar lahko vse trdi, ako pa hoče on pošteno govoriti, mora reči, da je bil pred položaj tak, kakor sem ravno omenil, ker nismo imeli druge ponudbe nego one gospoda Gorupa. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Škofa ni bilo doma!“) Kakor hitro pa je spremenil gospod Gorup svojo ponudbo z blagodušnim namenom prepričati prepil zaradi višje deklinške šole, in je rekel, da daruje poslopje ne le za višjo deklinško šolo, ampak tudi za obrtno šolo ali za druge

učne namene, postal je položaj čisto drugačen in dolžnost mestnega odbora bi bila še enkrat pretresati vprašanje višje deklinške šole z ozirom na to novo ponudbo. Kajti znano je, da so tudi v mestnem zastopu mnogi odborniki glasovali za višjo deklinško šolo le zato, ker so vedli, da stoji to vprašanje v ozki dotiki z zgradbo nove bolnice. Protestujem torej proti očitaniu, če zdaj drugače glasujemo, kakor g. dr. Tavčar predlaga. Danes je tudi ves položaj drugačen. Pred ni bilo nove ponudbe Gorupove, sploh nobene druge ponudbe nego one, v kateri gospod Gorup ponuja za prostor, na katerem stoji stara bolnica, 120.000 gld. s pogojem, da se ustanovi višja deklinška šola. Ako bi morala dežela za to šolo donášati na leto 4.000 gld. oziroma v to svrhu postaviti na razpolaganje kapital 100.000 gld., je to vendar bistveno drugačno, nego nova ponudba gospoda Gorupa, po kateri on kupi staro bolnico za 120.000 gld., ne da bi stavil pogoj, da se mora ustanoviti v Ljubljani višja deklinška šola. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Za Vas je vse eno!“) Gospod dr. Tavčar, Vi ste jurist in bistvenega razločka med prvo in drugo ponudbo gospoda Gorupa ne morete negirati, ker sicer negirate vedoma nekaj, o čemer ste prepričani, da obstoji. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Vi pa tako glasujete!“)

Predlog gospoda poslanca Kluna, to še enkrat omenjam, principijelno nikakor ne nasprotuje višji deklinški šoli, če meri na to, da naj deželni odbor poroča o stvari „oziraje se na sklep deželnega zbora z dne 18. novembra 1889“. Če se mi torej oziramo na prejšnji sklep (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Recite, da ga vzdržujete!“), priznavamo, da zdaj še obstaja, kajti če bi ne obstajal, se nikdo ne more nanj ozirati.

Rečem torej, da je bila ta polemika proti nam popolnoma neumestna. Privleklo se je v razgovor tudi katoliško-politično društvo, katero seveda je marsikomu trn v peti, ali na to ne bodem odgovarjal, ker stvar ne spada sem. Razsojo, v koliko je bilo taktno, na tak način vplesti v debato osobo prevzvišenega gospoda knezoškofa, prepuščam pa visokemu deželnemu zboru. Prosim le, da se uvažujejo naši razlogi. Mi glasujemo, kakor velevala dolžnost in kakor je sedanjemu položaju popolnoma primerno.

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! Ne bodem se skliceval na pomisleke, katere je navedel čast. g. predgovornik, pa se tudi ne bodem postavil na „stališče“, katero zavzema gospod poslanec Klun, temveč postavil se bodem strogo in edino le na slovensko stališče. To slovensko stališče pa je tako, da je višji izobraževalen zavod za naše ženstvo neobhodno potreben. Mestni zastop ljubljanski je to že davno spoznal in se pečal s tem vprašanjem že takrat, ko se je praznovala slavnost 40letnega vladanja Njega veličanstva presvitlega našega cesarja. Tistikrat bi bil mestni zastop gotovo ustanovil tak zavod iz lastne inicijative, da ni prišla vmes ponudba gospoda Gorupa.

Kdor pregleda razmere v Ljubljani in v drugih mestih na Slovenskem, priznati mora, da je ravno pomanjkanje višjega izobraženja našega ženstva na narodni podlagi krivo, da nemščina tako napreduje in da se okov nemškega jezika in nemškega mišljenja ne moremo rešiti. O tem ne more biti nobene dvojbe, da je višja dekliska šola potrebna, in ako gospod predgovornik trdi, da so mnogi zastopniki v mestnem zboru glasovali za njo le zato, ker so se ozirali na zgradbo nove bolnice, reči moram, da po mojem prepričanju nobenega tacega ni bilo, ki bi se bil oziral jedino le na ta razlog, kajti narodno mišljenje je v mestnem zastopu dobro razvito in mestni ooborniki imajo za potrebe našega naroda širše srce, kakor mnogi zastopniki v deželnem zboru. Res je pač, da je za mesto velike važnosti, da se bolnica odpravi s sedanjega mesta in da so se mestni zastopniki torej tudi na to ozirali; ali edino odločevalen ta ozir ni bil, temveč spoznalo se je prav dobro, da gre tu za zavod, katerega nam je neobhodno potreba.

Gospoda moja! Ako se je gospod predgovornik skliceval na svoj predlog in dejal, da je v njem izrečeno, da se oziramo na sklep lanskega leta in da s tem njegovim predlogom nikakor ni pokopana višja dekliska šola, opozarjati moram njega in visoko zbornico na neko okolnost. Predlog, kakor ga priporoča častiti pospod poslanec Klun, bil je dogovorjen s častito manjšino, katera mu je izrečno pritrdila. Mi nismo hoteli napraviti nikakega nasprotstva, ker nam je veliko na tem ležeče, da slovenskemu narodu pokažemo, da smo slovenski poslanci v eminentno narodnih vprašanjih složni in da postopamo objektivno. To se nam je onemogočilo. Častiti gospod poslanec Grasselli je bil sestavil resolucijo, ki je drugačna nego predlog finančnega odseka in v kateri ni bilo izrečeno, da visoki deželni zbor že letos dovoli podporo za višjo deklisko šolo, ampak le, da se vzdržuje sklep lanskega leta. Gospoda poslanca Klun, Detela in njuni pristaši so to resolucijo odklonili zahtevajoč, da se izpusti beseda „vzdrževaje“ in se nadomesti z besedo „oziraje“, kakor je nasvetovala nemška manjšina. Jaz pa pravim, da moramo po skušnjah, katere smo doživeli od tistega časa, ko smo sklepali o tej stvari, po skušnjah, katerih je že omenjal tovariš gospod dr. Tavčar, da moramo previdni biti nasproti predlogu in resoluciji, katero stavljata gospoda poslanca Klun in Detela. Mislim, da nočeta ž njo ničesar družega, nego pustiti ši vratica odprta, skozi katere bi se mogla izmuzniti, da ne bi bilo treba dati podpore za višjo deklisko šolo. („Dobro“-klici na levi. — „Dobro“-Rufe links.)

Častiti gospod poslanec Klun se je skliceval na to, da on ne ve, za kaj bi se dovolila ta podpora, da nima točno vpisanega predmeta pred seboj; ali jaz mislim, da o tem ne more biti govora, da bi se ne vedelo, za kaj gre. Vsakdo vé, kaka bi bila višja dekliska šola in gospod poslanec Klun je istotako prepričan, kakor jaz in vsi, ki stojimo odločno na to, da se dovoli podpora za višjo deklisko šolo, da taka šola pri nas nikakor drugače ne more biti ustanovljena, nego na strogo npravstveno-verskem

stališči. Kdor trdi nasprotno, je hinavec, katerega je treba javno ožigosati. Žalibog se je nam, ki govorimo za višjo deklisko šolo, očitalo zunaj teh zidov po Ljubljani, da smo brezverci in da hočemo napraviti brezversko šolo. To je jako deklisko ostro očitavanje in jaz pozivljem one gospode, ki so patroni temu očitavanju, naj povedó, kaj smo pregrešili, da se nam sme očitati brezverstvo in da se kujejo take agitacije proti nam. (Klici v zbornici in na galeriji: „Dobro! Dobro!“ — Rufe im Hause und auf der Gallerie: „Dobro! dobro!“) Pred vsem treba, kakor v privatnem življenji, poštenja tudi v politiki, kajti, kjer poštenja ni, ni pričakovati dobrih uspehov in jaz svarim pred tem, da se ravna tako in postopa na tak način, ki je pojmom o poštenji naravnost nasproten. Mi smo glasovali, kakor je rekel že tovariš moj, gospod dr. Tavčar, za podporo za nunsko šolo, dasiravno smo vedeli, da tu ne gre za višjo deklisko šolo, ampak za nadaljevanje ljudske šole. Dasiravno vemo, da šola ta niti slovenska ni, kakor kaže poročilo šolskega nadzornika, smo vender glasovali za podporo le zaradi tega, da pokažemo, da hočemo z Vami složno delovati in da izpolnimo dano Vam obljubo. Sedaj vidim, da Vi svoje obljube ne bodete izpolnili. Obžalujem to, obžalujem pa tudi, da se je častita opozicija pridružila onim gospodom, ki so proti višji dekliski šoli.

Včeraj je Njega ekscencija gospod baron Schwegel poudarjal, da ima odkrito srce in odprto oko za potrebe naroda slovenskega, ako jih res spozna kot take, in je izrekel, da bode v takih vprašanjih vedno složno postopal s slovenskimi poslanci. Danes se mu ponuja prilika, da eskomptuje tisto obljubo. Vidim, da neče tega storiti, da neče pripoznavati, da je treba našem ženstvu višje omike, in zakaj ne? — ker se boji, da bi se s tem širila narodna zavest. Obžalujem, da nam častita opozicija neče pokazati tiste dobrohotnosti, katere nas večkrat zagotavlja, obžalujem pa še bolj, da možje, zastopniki naroda slovenskega, ki sedite na tej (levi — links) strani, delujete proti najvitalnejšim interesom slovenskega naroda. (Odobranje v zbornici in na galeriji. — Beifall im Hause und auf der Gallerie.)

Poslanec Klun :

Visoki zbor! Mislim, da bi bilo odveč še dalje govoriti o tem, kar je pojasnil že gospod tovariš Detela, in zaradi tega hočem odgovarjati le na nekatere opazke gospodov predgovornikov. Očitale se nam je, da smo pustili gospode na cedilu. Sklicujem se v tem oziru na vse ude finančnega odseka, ki so bili v petek zvečer pri seji, ki torej lahko povedó, ali sem bil mar jaz kriv temu, kar se je tam zgodilo, in da se je umaknila prejšnja ponudba. Drugi dan je bila na dnevnem redu uršulinska šola in ko se je izrekla želja, da se ta predmet odstavi z dnevnega reda in se reši ob enem z bolnišnico in višjo deklisko šolo, jaz od gospodov nisem zahteval družega, nego da se nunska šola ne odstavi z dnevnega reda, temveč da se precej reši. Če se je gospod dr. Tavčar skliceval na dotično glasovanje, ga mo-

ram opozarjati, da jaz nobenega poslanca, zlasti pa gospoda dra. Tavčarja nisem prosil, kako naj glasuje; ker ste se bile pa poprej po nepotrebnem zvezale dve različni stvari, namreč zgradba nove bolnice in višja deklinška šola, se mi ni zdelo primerno, da bi se vsa ta reč še bolj zamotala in se pridejal tej nenaravni zvezi še tretji predmet, namreč višja uršulinska šola. Zaradi tega sem prigovarjal gospodom, ki so bili za odstavo uršulinske šole z dnevnega reda, da naj se to ne zgodi, ampak da naj se stvar reši v saboto, ker mi je bilo treba izdelati proračun deželnega zaklada. Med tem časom ste došli dve ponudbi in ena od njih se je v zadnjem trenutku povišala od 120.000 gld. celo na 130.000 gld. Ali ker je bilo gospodom finančnega odseka, s katerimi sem o tej povikšani ponudbi govoril, več na tem ležeče, da se poslopje daruje mestu, nego na 10.000 goldinarji, pri razpravi o novi Gorupovi ponudbi nisem hotel te reči spravljati v nepotreben razgovor in sem molčal.

Gospod poslanec Hribar pravi (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Jaz sem prvi govoril!) — počakajte, utegnete tudi še na vrsto priti, akoravno moram že naprej povedati, da kaj takega kakor Vi nisem zmožen in da ne morem tako robato govoriti, kakor ste govorili Vi —. Gospod poslanec Hribar torej pravi, da mi danes stavljamo predlog, po katerem si hočemo držati duri odprte za prihodnje leto. Opozarjati pa moram, da nam ostanejo vrata odprta tudi v slučajih, ako se sprejme predlog gospoda dra. Tavčarja, v katerem smo mi kot pogoj za dovolitev dotične podpore zahtevali, da se višja deklinška šola ustanovi na versko-nravstveni podlagi, in da deželni odbor sestavi osnovo in načrt, ki se ima drugo leto odobriti po večini deželnega zbora. Prosto nam torej ostaja, kritikovati prihodnje leto dotične načrte in predloge ter vedno še lahko protiglasujemo, če se ne strinjajo z našimi nazori. Jaz sem naravnost zahteval, da hočemo prej vedeti, kakošna bode ta šola. Gospod poslanec Hribar seveda pravi, da moramo vendar vedeti, kaki so višji deklinški zavodi. Mi to gotovo vemo, tega pa sedaj še ne vemo, ali bode ravno nameravana višja deklinška šola v Ljubljani taka, kakoršna bi morala biti po naših nazorih. Predno se torej odločimo za podporo, moramo imeti šolo vendar nekako pred seboj in moremo iz načrta spoznati, ali je deželne podpore tudi v resnici vredna ali ne. Opozarjam Vas na dotično obravnavo v ta mestnem zboru samem, kjer se tudi ni prav vedelo, kakošna šola naj se prav za prav ustanovi. Nekateri so predlagali, naj se napravi samo meščanska šola in so odstopili od tega predloga le zaradi tega, ker so sprevideli, da bi moralo meščansko šolo vzdrževati mesto samo: kajti dežela ali normalno-šolski zaklad bi ne mogla dati nobene podpore v ta namen, ker bi bil to hud prejudic. Ako bi hotela namreč dežela tukaj v Ljubljani podpirati meščansko šolo, bi se tudi povsod po drugih krajih napravljale meščanske šole, deželi pa bi vzraščali iz tega novi silni troški. Dalje trdi gospod predgovornik, da mi nimamo nikakega uzroka oporekati višji deklinški šoli, kajti on in njegovi somišljeniki so sprejeli naš nasvet in se udali naši

zahtevi, da se mora šola ustanoviti na versko-nravstveni podlagi. Ali kaj si gospodje mislite o tej versko-nravstveni podlagi, nam je to v saboto povedal slovenski narod, s čegar pojasnilom pa mi nikakor ne moremo biti zadovoljni. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: — „Kaj pa cepite dlako!“) Če pravite, da med učne predmete sprejmete krščanski nauk, moram temu nasproti opomniti, da za versko-nravstveno podlago ne zadostuje, ako se le krščanski nauk poučuje par ur na teden, ampak vsa vzgoja se mora vršiti na tej podlagi. Ne morete se torej čuditi, ako nočemo glasovati za Vaš predlog, predno da natančno ne poznamo šole, za katero se ima dovoliti podpora.

Gospod dr. Tavčar se nam je na konci svojega govora silno zagrozil, da moramo vsled svojega ravnanja priti do položaja, da se bode osnovala lastna stranka, ki bode stala v nasprotju s sedajno in bode pogubonosna za našo stranko. Opozarjati ga moram na to, da se je bila taka stranka enkrat že osnovala ter provzročila veliko razburjenost, in da so se takrat na galeriji in v tej zbornici vršili še veliko hujši prizori, kakor danes; ali ko je dotična stranka sprevidela brezuspešnost svojega prizadevanja, vrnila se je zopet k staremu geslu „Vse za vero, dom, cesarja“. Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Pa Vi morete kaj za dom storiti!“ — Smeh na levi. — Gefächter (inf.) Poskusite torej, in videli bomo, če bo šlo.

Vsled nove ponudbe Gorupove se je položaj predrugačil. Mestni zastop ima dolžnost pretresati stvar še enkrat, kajti prej so bili vsi udje pod utisom, da se bolnica ne bode odpravila iz Ljubljane, ako ne osnujejo višje deklinške šole, in da ne dobé pripravnih prostorov za obrtno šolo, ker bi se bila v tem slučaju razdrla vsa stvar. Te okoliščine so gotovo take, da jih mora vsakdo dobro prevdarjati, ki hoče v resnici koristiti ljubljanskemu mestu. Prej je torej marsikdo glasoval za višjo deklinško šolo z ozirom na to, da se že skorej odstrani bolnica iz mesta in da se dobi nov prostor za razširjenje mesta; sedaj pa se bode marsikdo premislil, ko vidi, da vsled nove ponudbe gospoda Gorupa mesto ni več primorano napraviti višjo deklinško šolo, ampak da tudi v tem slučaju dobi bolnišnično poslopje, ki ga sme obrniti tudi za kak drug učni namen. Če torej poskušate še tako terorizirati, našel se bode, mislim, vendar še marsikdo v mestnem zboru, ki se Vam ne bode udal in bo pretresal reč tako, kakor jo je treba, predno odda svoj glas. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Saj ste ga že oddali!“) Jaz ga še nisem oddal, 4.000 gld. za deklinško šolo še ni bilo na dnevnem redu. Jaz nisem dal nobene ponudbe in tudi nisem nobene umaknil, obračajte se torej drugam. Ako pa sedaj imamo pred seboj novo ponudbo, priznavati moramo z ozirom na zadnji njen odstavek, da se je stališče bistveno predrugačilo, in to bi moral kot jurist priznavati tudi gospod dr. Tavčar. Gospod dr. Tavčar je vprašal, ali hočemo vzdržati lanski sklep. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Jasno povejte!“) Sklep, kakor ga je lani sklenil deželni zbor, je vendar veljaven, dokler ni preklican, česar ni

treba šole posebej praviti, kakor otrokom. Deželni odbor se bode moral ozirati nanj, vprašati mesto za njegove sklepe in jih rešiti v zmislu deželno-zborskega sklepa. Če potem predložite načrt in popolno osnovo te šole, izrekel se bode deželni zbor, ali se da podpora ali ne.

Sicer pa mislim, da s takim ravnanjem, kakoršno ste pokazali do sedaj, višji dekliški šoli več škodujete kakor koristite, ker jo ravno s to združbo spravljate v nevarnost; kajti za Vami se utegnejo o tej zadevi oglasiti tudi ljudje po deželi, in prepričan sem, da bode veliko glasov, ki ne bodo za višjo dekliško šolo in na ktere se bode treba tudi ozirati. Jaz mislim, da bi bilo torej bolje za šolo samo, ako bi to stvar danes pri miru pustili in sprejeli moj predlog, ki se glasi:

„Gledé na to, da se je podlaga za ustanovitev višje dekliške šole v Ljubljani po ponudbi gospoda Gorupa z dné 24. t. m. bistveno spremenila, se deželnemu odboru naroča, da dotični odstavek omenjene ponudbe naznanja mestnemu odboru in oziraje se na sklep deželnega zbora z dné 18. novembra 1889 poroča v prihodnjem zasedanju.“

Poslanec Grasselli:

Visoki zbor! Na svoje veliko veselje se nahajam v prijetnem položaji, da se v mnogem oziru strinjam z neposrednim gospodom predgovornikom. Gospod predgovornik je naglašal, da je položaj bistveno spremenjen. Temu jaz ne ugovarjam, samo nekaj je prezrl gospod predgovornik namreč to malenkost, da za deželni zbor položaj ni prav nič spremenjen, ampak spremenjen samo za mestni zastop. Gospoda moja, ni bilo treba opozarjati na to, da je dolžnost mestnega zastopa baviti se z nova s to zadevo, ker mestni zastop sam pozna svojo dolžnost, in bodite preverjeni, da bi bil v mestnem zastopu skrbel vsekako jaz sam za to, da bi bila prišla ta stvar na dnevni red. V drugem oziru je gospod predgovornik poudarjal, primerjaje razne predloge, ki so bili stavljeni o tej zadevi, da so tudi pri tistem predlogu, ki je bil najprej stavljen, namreč pri predlogu, katerega je zdaj stavil gospod poslanec dr. Tavčar, kakor je dejal gospod govornik, nekaka „vratica odprta“. Temu jaz nepogojno pritrjujem, ali vendar se mi čudno zdi, da gospodom ta vratica niti ne zadostujejo. Zato mislim, da je logično, sklepati, da so druga „vratica“ še širša (Veselost — Heiterfeit). Če nisem jaz logično sklepal, pa dokažite nasprotno!

Sučé se stvar pri predlogu, za katerega tu gre, to je pri nasvetu gospoda poslanca Kluna, za to, ali je enakoveljavna beseda „oziraje se“ z besedo „vzdržujé“. Gospodje predgovorniki s te (leve — linken) strani so sicer jako poudarjali, da je to popolnoma vse jedno, in so si prizadevali to tudi dokazati, akoprav pri tem niso bili nič kaj srečni. Jaz ne potrebujem dokazov, meni zadostuje zagotovilo, da je vse jedno: „oziraje se“ in pa „vzdržujé“ zakaj se pa potem protivite, da bi se reklo: „vzdržujé sklep deželnega zbora z dné 18. novembra l. 1889.“ Če je vse jedno, in jaz se skla-

dam s tem, da je, zakaj potem ne sprejmete besedice, ki je popolnoma nedolžna?

Gospoda moja! Jaz s svojega stališča moram reči, da sem s sedanjim stanjem stvari — s stališča mestne občine Ljubljanske — popolnoma zadovoljen in tudi mestna občina mora biti zadovoljna. Mestna občina Ljubljanska je polágala največ vrednosti na to, da se ozemlje deželne bolnice otvori stavbinski delavnosti, da se ta svet razdeli ali parcelira. Vsled ponovljene ponudbe gospoda Gorupa je ta namera mestne občine popolnoma zagotovljena in jaz moram reči, da je gotovo ta smoter vodil mnoge izmed mestnih zastopnikov, da so se s tem vprašanjem tolikokrat in tako temeljito bavili, ker so spoznali njegova važnost, če se hoče prometu odpreti tamonjnji svet. Nič manj važnosti pa ne polaga mestni zastop na ustanovitev višje dekliške šole, in to je čudno, da smo se poprej mestna občina in deželni zbor popolnoma strinjali v ti zadevi, šele pozneje se je na jedenkrat pokazalo nekako nasprotje. Jaz obžalujem — in mislim, da vsak pravi rodoljub obžaluje — ta razpor, ki se je unel; sicer pa popolnoma prepuščam čestitim tovarišem s te (leve — linken) strani, naj vsak po svoji vesti glasuje, jaz se ne bodem unetezal niti za jeden, niti za drugi predlog —: posledice glasovanja bode vsak sam zagovarjal.

Poslanec Detela:

Visoki zbor! Odgovarjati mi je na nekatere opazke gg. predgovornikov. Gospod poslanec mesta Ljubljanskega je trdil, kakor je trdil to tudi že gospod dr. Tavčar, da smo mi vsled dogovora vezani ravno tako glasovati, kakor predlaga gospod dr. Tavčar, ker se stvar ni spremenila. (Poslanec Grasselli: — Abgeordneter Grasselli: „O tem nisem govoril ničesar!“; — Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Meni odgovarja!“) Jaz sem že prej stvar razlagal in gospodje bi morali vendar toliko odkritosrčni biti in pripoznati, da je sedaj položaj popolnoma drugačen. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Gospod poslanec Grasselli ga je označil!“) Pred je bil tak, da, ako smo mislili, da se ima zgraditi nova bolnica, smo morali tudi v pošte vzeti višjo dekliško šolo, ker je gosp. Gorup v prvi svoji ponudbi te dve stvari kot neločljive združil. Temu ne morete ugovarjati, in ker smo želeli, da se zgradi nova bolnica, smo se udali pogojno, tudi zaradi višje dekliške šole. Da pa Vi sedaj, ko se je spremenil položaj, obstojite, kakor Shylok na svoji tirjavi, pač kaže, da ste trdovratni, nikakor pa, da ste pravični. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Vi ste častno besedo dali.“) Ni res, častne besede ni nihče dal, temu odločno oporekam. Razgovarjali smo se le o stvari privatno, ko še ni bilo druge ponudbe gospoda Gorupa, in povedali smo, pod katerimi pogoji bi za višjo dekliško šolo glasovali. To pa zdaj ne more več imeti veljave, ker se je položaj bistveno spremenil. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Za deželo je tisti položaj, smešno o tem govoriti!“) Ne, za deželo ni isti položaj, ker vsled nove ponudbe g. Gorupa zgradba nove bolnic

ni več odvisna od ustanove višje dekliske šole. Dežela se pa mora tudi ozirati na mestni zastop, kateri mora z ozirom na spremenjeni položaj še enkrat o ustanovitvi višje dekliske šole sklepati. Sicer pa ne vidim, zakaj se gospodje toliko boje počakati do prihodnjega leta. Jaz ne vidim nobene nujnosti, da bi se moralo sklepati že letos o tej stvari. Kadar gre za par sto goldinarjev podpore za kako občinsko cesto, pravite zmirom, da se ne more dovoliti, ker je treba načrta in proračuna za dotično cestno zgradbo. Zdaj pa naj dovolimo letnih 4.000 gld., kar reprezentuje kapital 100.000 gld., ne da bi imeli proračun troškov za napravo in vzdrževanje višje dekliske šole. Kaj se Vam pa tako mudi? Ali hočete začeti zidati hišo pri strehi? Skrbite rajše za to, da se priredijo slovenske knjige za Ljubljansko deklisko šolo od 6. razreda naprej, da bode mogoče tam vpeljati slovenski učni jezik. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „vsaj so knjige, Celestina itd.“) Prosim, dotično uradno poročilo Vam je znano, da se slovenski učni jezik ne more vpeljati v 6., 7. in 8. razred slovenske dekliske šole, ker ni slovenskih učnih knjig. Skrbite torej najprej za te knjige. Višja dekliska šola že še lahko poznej na vrsto pride. (Klici na levi: — Rufe links: „Vsaj jih imamo!“; — Deželni glavar: — Landeshauptmann: „Prosim gospode, da ne govore vmes!“) Trdim, da se mora napredovati po naravni poti, najprej je treba ozirati se na ljudsko šolo, in če tudi Vi gospod Hribar zanikujete, da nam manjka slovenskih učnih knjig, vender dobro poznate uradno poročilo šolskega nadzornika, da od 6. razreda ljudske dekliske šole naprej slovenski učni jezik ni mogoč, ker ni dotičnih slovenskih učnih knjig. Če Vi pravite, da je razvoj slovenskega naroda odvisen od višje dekliske šole, (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: „Kdo je to trdil?“) Vi to vedno pravite, — mislim, da je pač poprej treba, da so nižje šole urejene na narodni podlagi.

Če pravite, da nežni spol v Ljubljani preveč nemškutari, krivda temu ni, da ni višje dekliske šole, ampak to, da gospe in gospice, katere so prejšnje nemške šole obiskovale, niso zmožne govoriti pravilno slovenščino. (Smeh na levi. — Gelächter links.) Prosim v ljudski šoli je bil v Ljubljani v vseh razredih pred nemški jezik učni jezik, in to čuda, da onem, katere so te šole obiskovale, slovenščina ne teče prav gladko.

Skrbite, da se sedanji dekliski naraščaj poučuje tako, da bode govoril gladko slovenščino, potem ne bode več nemškutaril, če prav ni slovenske višje dekliske šole v Ljubljani. Protestovati pa moram proti predbacivanjem, da bi poslanci, ki glasujejo za predlog gosp. poslanca Kluna, krhali kakšno zdaj veljavno pogodbo. (Poslanec dr. Tavčar: — Abgeordneter Dr. Tavčar: „Za Vaš predlog“) — Ni reš, da je to moj predlog, jaz nisem stavil nobenega predloga, in to, kar gospod dr. Tavčar predlaga, se tudi bistveno drugače glasi, kakor predlog, o katerem se je v našem klubu razpravljalo. Jaz stojim danes na istem principijelnem stališči, na katerem sem stal poprej.

Mi Vam razlagamo na dolgo in široko, kako se je stvar razvila, dokazali smo, da se je položaj

popolnoma predrugečil, Vi pa vedno trdite in ponavljate eno in tisto tako, da mi nehote na misel pride Wallensteinov izrek: „Seid Ihr nicht wie Weiber, die, nachdem man Vernunft gesprochen Stundenlang, immer wieder zurückkommen auf ihr erstes Wort.“

(Dobro-klici in smeh na levi. — „Dobro“-Rufe und Gelächter links.)

Poročevalec Višnikar:

Ne bodem se spuščal dalje v prepir, ki je marsikateremu v tej visoki zbornici neprijeten, dolžnost moja je zastopati nasvet finančnega odseka. O potrebi ustanovitve višje dekliske šole sliši smo mnenja pro in contra in vsakdo izmed gospodov napravil si je v tem oziru že svoje mnenje. Ugovarjalo se je, da se je stališče visokega zbora bistveno spremenilo, toda po mojem mnenji je to stališče za nas isto, kakor je bilo. Prvotna ponudba gospoda Gorupa se je glasila, da kupi on bolnico za 120.000 gld. in ako se mu proda za to cenó, podari prostor, na katerem stoji bolnica in tik ležeči vrt do glavnih vrat na Dunajski cesti, deželi ali pa mestu Ljubljanskemu. Drugačno stališče ima jedino le mestni zastop ali Ljubljansko mesto, ker je temu zdaj na voljo dano, za kaj da porabi to darilo in da dežela ni vezana na podporo, ako mesto ne ustanovi višje dekliske šole. Pred nami je sklep visokega zbora iz lanskega leta, s katerim se je principielpno izreklo, da dežela dovoli primerno podporo, ako mesto ustanovi višjo deklisko šolo. Mesto je reklo, da ustanovi to šolo, torej je finančni odsek hotel prejšnji sklep visokega deželnega zbora izraziti tudi v številkah.

Gledé besedic „oziraje se“ in „vzdržujé“ sem mnenja gospoda Ljubljanskega župana, in da je pomen teh dveh besedi toliko različen, kakor n. pr. med „drži ga“ in „lovi ga“. Oni, kdor tatú drži, je pač na boljsem, kakor oni, ki ga šele lovi ali se ozira za njim.

Ne bodem dalje govoril, ampak rečem le končno, da mi je kot poročevalcu dolžnost ne samo ozirati se na predlog finančnega odseka, ampak ga tudi vzdrževati.

Deželni glavar:

Glasovati imamo o treh predlogih, o odsekovem predlogu in o predlogih gospoda poslanca dr. Tavčarja in gospoda poslanca Kluna. Predlog gospoda Kluna je najvišji.

Poslanec dr. Tavčar:

Predlagam, da se glasuje po imenih.

Deželni glavar:

V prvi vrsti glasujemo o predlogu gospoda poslanca Kluna in sicer po imenih, ker se je želja izrekla, da se glasuje po imenih. Torej bodem čital imena in prosim da gospodje, ki glasujejo z „da“,

in ki so proti temu predlogu, z „ne“. Naprosim gospoda tajnika, da sešteje glasove.

(Po končanem glasovanji. — *Rach beendeter Abstimmung.*)

Tajnik Pfeifer:

Za predlog so glasovali gospodje poslanci: baron Apfaltrern, grof Ervin Auersperg, grof Leo Auersperg, Braune, Detela, Dragoš, Klun, Lavrenčič, baron Liechtenberg, Luckmann, Ogorelc, Pakiž, dr. Papež, Povše, baron Rechbach, dr. Schaffer, Njega ekscelencija baron Schwegel in baron Wurzbach.

Proti predlogu glasovali so gospodje poslanci: vitez dr. Bleiweis, Graselli, Hribar, Kavčič, Kersnik, Klein, ces. svetnik Murnik, Pfeifer, Šuklje, Svetec, dr. Tavčar, Višnikar in dr. Vošnjak.

Glasovanja sta se vzdržala gospoda dr. Polukar in gospod Stegnar.

Pri glasovanji odsotni so bili gospodje poslanci: Gorup, Njega ekscelencija prevzvišeni knezoškof dr. Missia, baron Taufferer in Žitnik.

Deželni glavar:

Predlog gospoda poslanca Kluna je torej z 18 glasovi proti 13 sprejet, in vsled tega odpade glasovanje o ostalih predlogih, namreč o predlogu finančnega odseka in o predlogu gospoda poslanca dra. Tavčarja.

Sedaj pa mislim, da so vsi gospodje s tem zadovoljni, da se seja pretrga. Moj namen je, da nadaljujemo sejo ob 3. uri, nekateri gospodje pa so želeli, da se nadaljuje pozneje (Klici: — Rufe: „ob 3. uri! um 3 Uhr!“) Torej nadaljujemo sejo ob 3. uri.

Pretrgam sejo.

(Seja prestane ob 1¹/₄ uri in se nadaljuje ob 3¹/₂ uri popoldne. — *Die Sitzung wird um 1¹/₄ Uhr unterbrochen und um 3¹/₂ Uhr Nachmittag wieder fortgesetzt.*)

Deželni glavar:

Potrijam sklepčnost visoke zbornice in otvarjam popoldne pretrgano sejo.

Prestopimo k 10. točki dnevnega reda, ker gospodov poročevalcev še tukaj ni, da bi poročali o 7., 8. in 9. točki, katerè pridejo pozneje na vrsto.

Prosim gospoda poročevalca da vpelje obravnavo o 10. točki, to je:

10. Ustno poročilo upravnega odseka o § 5. marg. št. 4. in 5. letnega poročila deželnega odbora.

10. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über § 5, Marg. Nr. 4 und 5 des Rechnungsberrichtes des Landesausschusses.

Poročevalec dr. Papež:

Visoki zbor! V imenu upravnega odseka mi je čast poročati o § 5. marg. št. 4. in 5. letnega poročila, zadevajočem občinske reči. Usojal si bodem poročati najprej o marg. št. 5.; sicer ste obe številki popolnoma v zvezi, vender pa se mi dozdeva, da je marg. št. 5. temeljna za št. 4.

Marg. št. 5. zadeva prošnjo podobčin Grahovo, Ulaka, Žirovnica, Bločice in Lipsenj za ustanovitev samostojne občine. Gledé te prošnje je posebna prošnja naperjena, da bi se najprej imenovane občine Grahovo, Ulaka in Žerovnica ločile od Cerkniske občine, Bločice ločile od Ložke občine in potem te skupaj se združile v jedno samostojno občino. Pri preiskavah v tej zadevi se je pokazalo, da je Cerkniska občina protestovala proti tej izločitvi, in, kar v letnem poročilu ni omenjeno, poizvedlo se je pri vladi, da je protestovala tudi občina Ulaka, oziroma preklicala svojo prejšnjo prošnjo, katera je na to merila, da bi se dovolila ločitev od Cerkniske občine, torej zdaj protestuje proti svoji prošnji. To je faktum in to sta dva povoda, da bi se na podstavi § 3. oziroma 4. sedanje občinske postave ne moglo prošnjam ustreči. Razun tega je pa še druga zadeva v marg. št. 4. navedena, ki tudi proti govori.

Gledé te prošnje predlaga najprej upravni odsek: naj se prošnja davčnih občin Grahova, Ulaka, Žerovnica, Bločice in Lipsenj za spojitev v jedno posebno občino odkloni.

Deželni glavar:

Želi kdo k temu predlogu besede!

(Nihče se ne oglasi. — *Niemand meldet sich.*)

Prosim torej gospode, ki predlogu pritrdé, da blagovolijo obsedeti.

(Obvelja. — *Angenommen.*)

Poročevalec dr. Papež:

Marg. št. 4. zadeva prošnjo občine Cerkniske, da bi se v Cerknici ustanovilo c. kr. okrajno sodišče in davčni urad.

Te želje se izražajo že od leta 1870. sem skorej pri vsakem zasedanji visokega zbora. Do dandanes je uspeh ta, da je od strani okrajnega glavarstva v Logatci, od deželnega sodišča v Ljubljani in od visoke vlade vsprejeto mnenje, naj bi se ustanovila to sodišče. Kolikor sem poizvedel, vladuje nasprotno mnenje jedino le pri nadsodišči v Gradci, ampak mislim, da je to le stvarno, gledé faktičnih potrebščin. Poizvedel sem pa, da bi ne stalo mnogo, ako bi se dobilo primerno poslopje; novega bi ne bilo treba graditi. Primerna bi bila Obrezova hiša ali pa Milavcova in adaptacija bi stala 2000—3000 gld. k večemu, in morebiti bi vse skupaj 8000—10.000 gld. stalo, torej svoto, ki je najnižja za jednaka poslopja okrajnih sodišč, kakor se zidajo in so se zidala v zadnjih letih n. pr. v Loži ali v Litiji. Posebno bi bilo to po ceni, če se pomisli, da bi se še posebni davčni urad ustanovil v Cerknici. Ker je prav za

prav vseh merodajnih faktorjev mnenje ustanoviti okrajno sodišče v Cerknici, ugodno, bi bilo le zelei, da bi se dotični akt kmalu rešil pri justičnem ministerstvu, pri katerem ves ta akt dandanes leži, in da se čim preje reši ta zadeva v smislu prošnje. Zato stavi upravni odsek sledeči nasvet:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

Visoka c. kr. vlada se naprosi, naj blagovoli čim preje ukreniti vse, kar je potrebno, da se ustanovi c. kr. okrajno sodišče in c. kr. davčni urad v Cerknici.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede k temu predlogu?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrde temu predlogu, naj blagovolé obsedeti.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj prestopimo nazaj k 7. točki dnevnega reda, to je:

7. Ustno poročilo upravnega odseka gledé olajšanja sedanje težke in drage občinske uprave.

7. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses betreffend die Vereinfachung der jetzigen complicirten und kostspieligen Gemeindeverwaltung.

Poročevalec Kersnik:

Visoki zbor! Gospodu deželnemu glavarju je došel dopis predsedništva deželne vlade, ki opozarja na različne nedostatke avtonomne uprave. Ta dopis je tako zanimiv in poučljiv, da se je že pri nekaterih posvetovanjih v letošnjem zasedanji oziralo nanj. Usojam se prečitati ta dopis, ki se glasi (here: — liest:)

3 3190/pr.

Eure Hochwohlgeboren!

Im Anschlusse beehre ich mich Eurer Hochwohlgeboren ein Verzeichniß zu übermitteln, aus welchem die Zahl der Mitglieder der einzelnen Sanitätsdistricts-Vertretungen im Lande ersichtlich ist. Danach beträgt die Gesamtzahl dieser Mitglieder 967; im Sanitätsdistricte Tschernembl allein z. B. erreicht die Mitgliederzahl nicht weniger als 39, in jenem von Stein 50, von Rudolfswert 55, von Laibach sogar 60; unverhältnismäßig stark ist die Sanitätsvertretung — mit Rücksicht auf ihren nicht eben umfangreichen Wirkungskreis — auch in sehr vielen anderen Districten, was hauptsächlich eine Folge der im § 3, 2. Satz im Absätze 3, des Gesetzes vom 24. April 1888, L. G. B. Nr. 12, enthaltenen Bestimmung ist.

Dass sich bei diesem schwerfälligen Apparate in der Praxis Schwierigkeiten und Unzukömmlichkeiten er-

geben, ist selbstverständlich. Die meisten Mitglieder der Sanitätsdistricts-Vertretungen sind Landwirte und Geschäftsleute, welche gewöhnlich nicht so gut situiert sind, daß ihnen der Zeitverlust, sowie der Aufwand an Reise- und Zehrungskosten gleichgültig sein könnte, zumal sie vielfach auch Mitglieder anderer Vertretungskörper sind. Darum ist es für den Obmann einer zahlreichen Sanitätsdistricts-Vertretung gar so schwer, die zur Beschlussfähigkeit derselben erforderlichen zwei Drittheile ihrer Mitglieder zusammenzubringen, weshalb einzelne Vertretungen beschlossen haben, ihren Mitgliedern für das Erscheinen bei den Sitzungen die Vergütung der Weg- und Zehrungskosten zuzugestehen. Doch diese Kosten würden sich bei nahezu 1000 Mitgliedern auf wenigstens 2000—3000 fl. nur für eine Sitzung belaufen.

Nicht zu übersehen sind aber auch die besonderen ähnlichen Kosten der verschiedenen Bezirksstrassen-Ausschüsse im Lande, die in Gemäßheit des Landesgesetzes vom 28. Juli 1889, L. G. B. Nr. 17, verstärkt wurden, ungeachtet ihr Wirkungskreis dadurch, daß schon bisher 23 der wichtigsten Bezirksstrassen zu Landesstrassen erhoben wurden, eine Einschränkung erfahren hat; und ebenso sind nicht zu unterschätzen die Kosten der noch immer bestehenden Bezirkskassen-Vertretungen.

In den Wirkungskreis der erwähnten drei Kategorien von Vertretungen, deren Gebietsgrenzen sich übrigens größtentheils wechselweise decken, fallen gemeinsame, nicht leicht abgefordert zu besorgende Angelegenheiten der betreffenden behufs einer gemeinschaftlichen Geschäftsführung vereinigten Gemeinden. Außer diesen gemeinsamen, wengleich drei verschiedenen Vertretungskörpern zugewiesenen Angelegenheiten gibt es aber erfahrungsmäßig noch mehrere andere Angelegenheiten, deren gemeinschaftliche Behandlung erwünscht wäre und auch in der That gewünscht wird. So ist z. B. von dem löblichen Landesauschusse selbst, in Ermangelung von Bezirksvertretungen in Krain, die Vereinigung von Gemeinden behufs Anlage gemeinschaftlicher Forsthaatschulen in der geschätzten Zuschrift vom 17. Februar 1890 Z. 5491/a 1889 als nothwendig bezeichnet worden; so ist von vielen Gemeinden der Wunsch geäußert worden, daß die Kosten für die ärztliche Behandlung kranker Armer statt von der beteiligten Heimats- oder Ortsgemeinde aus dem gemeinschaftlichen Sanitätsdistrictsfonde bestritten werden; und eben jetzt angefihts der bevorstehenden Volkszählung zeigt sich bei der Unfähigkeit so vieler schwacher Gemeinden dieses Geschäft selbst zu besorgen, das dringende Bedürfnis der Vereinigung mehrerer solcher Gemeinden zur Besorgung desselben respective zur leichteren Aufbringung der damit verbundenen Kosten. Es kann wohl keinem Zweifel unterliegen, daß u. a. die gewiß nicht unbedeutenden Kosten der nach § 7 des unterm 11. August 1890 A. h. sanctionirten Landesgesetzes zur Hebung der Rindviehzucht einzuführenden Licenzirungscommissionen größtentheils entfallen würden, wenn gehörig organisirte Gemeinden selbst im Stande wären, durch eigene Organe diese Aufgabe zu erfüllen.

Es ist hier nicht der Ort, um weiter auszuführen, was alles als eine gemeinsame Angelegenheit mehrerer Gemeinden durch eine gemeinschaftliche Vertretung besorgt werden könnte; es genügt, was übrigens schon der

Bestand der oberwähnten drei Vertretungskategorien beweist, zu constatiren, daß es viele wichtige Angelegenheiten der Gemeinden gibt, welche gemeinschaftlichen Vertretungskörpern bereits zugewiesen sind, und daß noch viele andere derlei Angelegenheiten bestehen, welche solchen Vertretungen zur wesentlichen Erleichterung der Gemeinden (im Sinne der §§ 87 u. 88 der G. O.) zugewiesen werden könnten. Unter dieser Voraussetzung könnte ja auch einzelnen Gemeinden, welche behufs Erlangung ihrer Selbständigkeit oder Autonomie in eigenen Angelegenheiten die Trennung von anderen Gemeinden, mit welchen sie jetzt vereinigt sind, anstreben, solche ohne Anstand gewährt werden.

Wenn es nun gemeinsame Angelegenheiten der Gemeinden gibt, welche durch gemeinschaftliche Vertretungen besorgt werden und füglich nur durch solche besorgt werden können, so ist die Frage nahe liegend, ob diese Angelegenheiten, statt wie gegenwärtig, nach Gruppen getheilt, durch drei verschiedene Vertretungen, nicht — zur Vermeidung der Geschäftsvervielfältigung und der mit dieser verbundenen großen Kosten — alle zusammen durch eine und dieselbe Vertretung besorgt werden könnten, welche in der Lage wäre, dieselben Angelegenheiten gleichzeitig in einer und derselben

Sitzung, statt wie jetzt abgesondert in drei Versammlungen, zu behandeln und zu erledigen, worauf die Durchführung der betreffenden Beschlüsse Einem Exekutivorgane, statt dreien, übertragen wäre.

Ich beehre mich diese meine Anschauungen im Interesse der thünlichsten Vereinfachung der jetzigen complicirten und kostspieligen Gemeindeverwaltung Eurer Hochwohlgeboren zur gefälligen Erwägung mitzutheilen, indem ich zugleich mehrere Abdrücke dieser meiner Zuschrift zur allfälligen Vetheilung noch anderer Persönlichkeiten mit derselben beizuschließen mir erlaube.

Empfangen Eure Hochwohlgeboren die Versicherung meiner vollkommenen Hochachtung.

Laibach, am 25. October 1890.

Der k. k. Landespräsident:
Winkler m. p.

An Seine
des Herrn Landeshauptmannes zc.

Dr. Josef Pokukar,
Hochwohlgeboren

in

Laibach.

Bezirkshauptmannschaft	Sanitätsdistrict	Mitgliederzahl der Sanitätsdistrictsvertretung	Zusammen	Bezirkshauptmannschaft	Sanitätsdistrict	Mitgliederzahl der Sanitätsdistrictsvertretung	Zusammen
Abelsberg	Abelsberg	24	100	Littai	Littai	29	75
	Feistritz	20			Sagor	18	
	Senofetsch	22			Sittich	28	
	Wippach	34		Loitsch	Loitsch	24	59
Gottschee	Gottschee	30	Laas		14		
	Rieg	15	Idria		21		
	Großlaschitsch	17	Zirknitz (Sanitätsgemeinde)		—		
	Reifnitz	30	92	Radmannsdorf	Radmannsdorf	23	63
Gurkfeld	Gurkfeld	37	Beldes		10		
	Landstraß	25	W. Feistritz		11		
	Rassenuß	34	Kronau		19		
	Katschach	22	118	Rudolfswert	Rudolfswert	55	99
Krainburg	Bischoflack	25	Seisenberg		20		
	Krainburg	22	Treffen		24		
	Zirklach	17	Stein	Egg	32	82	
	Eisnern	14		Stein	50		
	Neumarkt	14	92	Tschernembl	Möttling	32	71
Laibach	Laibach	60	Tschernembl		39		
	St. Marein	29	Gesamtsumme . . .		967		
	Oberlaibach	27	116				

Upravni odsek se je bavil s tem dopisom in uvaževal važnost vseh vprašanj, katerih se tiče. Razvidel je, da je aparat po naši deželi v sanitarnih, cestnih, občinskih zadevah, sploh povsod, kjer je govoriti avtonomnim oblastvom, tako kompliciran, da jim že vsled tega ni mogoče uspešno delovati v zadevah, katere imajo reševati. Materijal, katerega je imel letos upravni odsek gledé tega vprašanja pred saboj, je bil sicer sam na sebi preskromen, kajti bil je to samo ta dopis in poleg njega osobne skušnje; — oziri pa, katere je jemati v poštev, so tako velikanski, da upravni odsek ni mogel in ni smel priti že letos z meritornim predlogom pred visoki zbor. On misli, da bode imel deželni odbor do prihodnjega zasedanja dovolj naloga v tem, ako se mu naloži uvažanje in pretresovanje v dopisu navedenih vprašanj in da mu bode po vsestranskem preiskovanju mogoče gledé tega, kako je preustrojiti uredbo občinske uprave, kako prenarediti zlasti zdravstvene zastope, priti v prihodnjem zasedanju s konkretnimi predlogi. Upravni odsek se je torej zedinil gledé dopisa, ki je došel gospodu deželnemu glavarju in kateri ga je izročil upravnemu odseku v pretresovanje, da sledeče predlaga:

„Visoki deželni zbor naj sklene:

Po deželnem glavarju deželnemu zboru izročeni dopis c. kr. deželne vlade predsedstva z dné 25. oktobra t. l. št. 3190 se izroča deželnemu odboru v uvažanje in pretresovanje tamkaj omenjenih vprašanj in z naročilom poročati v prihodnjem zasedanju in staviti primerne nasvete.“

Predno prosim gospoda deželnega glavarja, da da razpravljati o tem predlogu, naj smem še omeniti — kar se je v upravnem odseku posebno poudarjalo, in gorko pripoznavala hvaležnost za zanimanje, katero ima deželno predsedništvo v osebi čestitega gospoda deželnega predsednika, glede upravne uravnave naših avtonomnih oblastev.

Poslanec Svetec:

Visoki zbor! Od srca pritrjujem temu, kar je ravno izrekel gospod poročevalec, namreč, da je ta dopis deželne vlade, oziroma našega preblagorodnega gospoda deželnega predsednika barona Winklerja jako zanimiv. Iz njega je razvidno, kako živo se zanima naš gospod deželni predsednik za deželne koristi, kako neumorno se trudi on o blaginji naše dežele. Zatorej mu pa tudi naša dežela sploh zaupa, ona uvažuje njegove zasluge za deželo in mu je povsodi od srca hvaležna. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.) Pa tudi deželni zastop se sklada z deželo v tej misli, tudi on ima do osebe prečastitega gospoda deželnega predsednika popolno zaupanje. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.) Zatorej smo se čudili, ko je nedavno vsled nekega glasovanja v tej zbornici šel po časnikih glas, kakor da bi bilo dotično glasovanje, to je zaradi onih glasovitih 600 gl. zastran neobligatnega pouka v nemškem jeziku, kakor da bi bila to nekaka nezaupnica prečastitemu gospodu načelniku naše dežele. To, moja gospoda, je zmota. Deželni

zastop, zlasti poslanci, ki sede na tej (levi — linken) strani, nimajo prav nobenega povoda, prečastitemu gospodu deželnemu predsedniku našemu dati nezaupnico. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.) Moja gospoda, tisto glasovanje je demonstrovalo vse proti čemu drugemu — ne proti prečastitemu gospodu deželnemu predsedniku, pa tudi ne, kakor se je včeraj na tej (desni — rechten) strani hotlo poudarjati, proti našim častitim kolegam na tej (desni — rechten) strani. Tisto glasovanje je bila demonstracija proti germanizaciji, katera se hoče pri nas pod firmo nemškega „Schulverein-a“ širiti po deželi. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.) Proti temu, moja gospoda, smo mi demonstrovali in bodemo demonstrovali, ker si štejemo v dolžnost, da se upiramo germanizaciji z vso močjo ne le v interesu naše narodnosti, ampak tudi v interesu avstrijske države. (Živahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.) Prosim častita gospoda, da vzamete blagovoljno to mojo izjavo na vedenje in da se popravi tista pomota, kakor da bi bilo naše glasovanje demonstracija proti čemu drugemu, kakor edino le proti germanizaciji.

Deželni glavar:

Želi še kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ker se je tudi gospod poročevalec odrekel besedi, bodemo glasovali, in prosim gospode, ki pritrde predlogu upravnega odseka, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Prestopimo k 8. točki dnevnega reda, to je:

8. Ustno poročilo upravnega odseka o nasvetu gledé naprave deželnega nadsodišča in pravne akademije v Ljubljani (k prilogi 54.).

8. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses über den Antrag betreffend die Errichtung eines Oberlandesgerichtes und einer Rechtsakademie in Laibach (zur Beilage 54.).

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoka zbornica! V eni zadnjih sej nasvetovali so gospodje Svetec in tovariši, naj bi se v zmislu § 19. deželnega reda sklenil sledeči predlog:

„Visoka c. kr. vlada se prosi:

- naj državnemu zboru nasvetuje, da se napravi v Ljubljani deželno nadsodišče za slovensko-štajersko, slovensko-koroško, kranjsko, goriško s Trstom in za Istro z laškimi senatom!
- naj državnemu zboru nasvetuje, da se napravi v Ljubljani pravna akademija, oziroma juridična fakulteta s slovenskim, oziroma hrvaškim učnim jezikom.“

Ta nasvet je bil odkazan upravnemu odseku, ki se je zadnje dni o njem posvetoval. Upam, da mi častiti gospodje poslanci ne bodo zamerili, ako predloga ne utemeljujem na dolgo in široko. Na dvoje se mora tu ozir jemati; prvič na to, da se je slovensko uradovanje tako pomnožilo, da ni mogoče misliti, da bi v prihodnje posamezna sodišča po Slovenskem mogla izhajati brez takega uradovanja. Če se torej na eni strani spozna potreba slovenskega uradovanja in se ta potreba sama od sebe usiljuje, potem je gotovo, da sta v interesu slovenskega naroda predležeca nasveta opravičena. Ako je slovensko uradovanje potrebno, in to potrebo dokazuje praksa, potem moramo pripoznati, da se mora delovanje slovenskega naroda, če hoče napredovati, koncentrirati na to, da se uresniči, kar je obseženo v teh nasvetih. Upravni odsek je bil mnenja, da dandanes še ni mogoče spuščati se v detail. Kako bi se nasveti v detailu dali izvesti, to moramo prepuščati poznejšemu času. Na drugem mestu pa se ni v poštev vzelo, da se mora posebno vprašanje gledé nadsodišča v preudarek vzeti tudi iz državnega interesa. Dobra administracija zahteva, da imamo v slovenskih pokrajinah dobrih uradnikov, kateri so zmožni obeh jezikov. Takih uradnikov je sedaj še premalo; njihovo število bi se pa z nadsodiščem v Ljubljani zdatno pomnožilo. Naprava nadsodišča za slovenske kraje pa se priporoča tembolj, ker bi se dalo po tem potu prihraniti ali nadsodišče v Gradcu ali ono v Trstu. Opozarjati moramo, da je poslovanje pri nadsodišču v Gradcu, od kar se je udomačilo slovensko uradovanje, v istini nekako počasno. To se opaža v zadnjih letih posebno na Kranjskem prav občutljivo. Nič izvanrednega ni, če sumarne pravde leže 6 do 8 ali 9 mesecev v Gradcu! Uzrok temu je, da osovbe nadsodišča ni sposobno in to zato, ker niti polovica uradnikov ni zmožna slovenskega jezika, tako da imata za slovenske pokrajine dva syetnika prenašati celo breme. Ako bi se napravilo nadsodišče v Ljubljani, bilo bi to poroštvo za dobro in hitro uradovanje. Sicer mi o potrebi nadsodišča v Ljubljani ni treba dalje govoriti, sklicujem se le na to, kar je naglašal častiti gospod predlagatelj Svetec.

Kar se tiče pravne akademije, so mnenja različna. Naglašajo se na eni strani, da so take akademije že zastarale in opozarja se v tem oziru posebno na Ogrsko, kjer so se odstranile pravne akademije v Debreczinu, v Velikem Varaždinu in v Klausenburgu. To je naravno, ker so še ustanovile med tem časom univerze! Pri nas pa, ko na univerzo ne moremo misliti, bi pravna akademija imela dober uspeh, kakor so ga imele o svojem času pravne akademije na Hrvatskem in Ogrskem, kjer je posebno lepo slovela akademija v Debreczinu.

Upravni odsek se strinja z nasveti, kakor so tiskani v prilogi 54., samo glede nasveta pod črko b je bil mnenja, da se izpusté besede „oziroma hrvaškim“ učnim jezikom, kajti ako bi se ustanovila pravna akademija v Ljubljani, moral bi biti učni jezik slovenski. Kar se tiče hrvaškega jezika, bi ne bilo izkjučeno, da bi se ustanovila kaka stolica s hrvaškim učnim jezikom. Treba pa nam je gledati

na Hrvaško univerzo, ki je v bližini in moralo bi se gledati na to, da bi se odprla našim mladenčem. Lahko bi se torej opustil hrvaški jezik na pravni akademiji v Ljubljani.

Upravni odsek torej predlaga:

„Visoki deželni zbor naj na podlagi § 19. deželnege reda sklene:

Visoka c. kr. vlada se prosi:

- a) naj državnemu zboru nasvetuje, da se napravi v Ljubljani deželno nadsodišče za slovensko-štajersko, slovensko-koroško, kranjsko, goriško s Trstom in za Istro z laškimi senatom;
- b) naj državnemu zboru nasvetuje, da se napravi v Ljubljani pravna akademija, oziroma juridična fakulteta s slovenskim učnim jezikom.“

Pri tem je pa upravni odsek, ker je mislil, da so to nasveti, katerih uresničenje se ne da tako kmalo pričakovati, uporabil to priliko, da opozarja na nek nedostatek v pravnem življenju, ki bi se morebiti dal odstraniti. Pri nas na Slovenskem in sploh v Avstriji se toži proti slabim in trdim nasledkom objektivnega postopanja. Prijatelj svobodnega tiska se s tem postopanjem ne more sprijazniti. Upravni odsek je bil mnenja, da nikakor ne kaže zahtevati, da nam ustanovi vlada kaj takega, kar imajo na Ogrskem, da nam da ono popolno svobodo, ki se daje narodom onstran Litve. Kakor poznamo mnenja naših ministrov, ki brez biča vladati ne morejo, ni pričakovati, da bi se našel v Avstriji vladni zistem, ki bi odpravil objektivno postopanje. Odpraviti se da le tam, kjer je velika olikanost, sicer je nevarnost velika, da razdivja žurnalistika. Vender pa bi se dala stvar vsaj nekoliko popraviti, da bi časopisi ne bili popolnoma v rokah državnega pravdnistva, ki ni sodišče, ampak stranka, kakor vsaka druga in ki uporabljajo položaj, da preganja neljube liste.

Zato predlaga upravni odsek ponižno resolucijo:

„Visoka c. kr. vlada se naprosi, da preostroji objektivno postopanje v tiskovnih zadevah, in obda z garancijami, da njegova uporaba ne bode, kakor je bila dosedaj, pogubna svobodnemu tisku v obče ter slovenskemu posebej.“

Abgeordneter Dr. Schaffer:

Was ich schon Vormittag bei einer anderen Gelegenheit mir zu bemerken erlaubt habe, gilt hier in einem noch erhöhten Maße, daß es nämlich mißlich ist in letzter Stunde der Landtagsession über Gegenstände zu sprechen, die selbst in ihrem Anfangsstadium von großer Bedeutung sind, für welche aber das Interesse, die Zeit und Aufmerksamkeit mangelt, um sie gebührend zu behandeln; immerhin aber möchte ich aus dem eben angedeuteten Grunde, daß ihnen schon in dem jetzigen Stadium eine große Bedeutung innewohnt, einige Bemerkungen vorbringen.

Bezüglich der Stellung, welche dieser Antrag im Programme vom 2. Oktober einnimmt, ist schon gestern von dieser (desne — rechten) Seite des hohen Hauses das Nöthige gesagt worden, so daß ich keinen Anlaß habe, noch weiteres vorzubringen; ich wende mich daher

zu den Anträgen, wie sie seitens des Herrn Abgeordneten für die Treffener Landgemeinden und vom Verwaltungsausschusse zur Annahme empfohlen werden. Als ich die Begründung durchgelesen habe, muß ich sagen, daß ich zu der Überzeugung gekommen bin, daß selten noch für eine in administrativer Beziehung so schwer wiegende Angelegenheit, — wenn man sich deren Verwirklichung überhaupt als möglich vorstellen kann — eine so leicht wiegende Begründung vorgebracht wurde. Ich habe diese Begründung aufmerksam durchgelesen, aber vergebens die Erörterung der Fragen gesucht, die doch alle genau geprüft werden müssen, bevor man an die Errichtung einer Rechtsakademie beziehungsweise juristischen Facultät denken kann. Der Herr Antragsteller begnügt sich damit, daß er sagt: Mein Antrag zielt dahin ab, der Gleichberechtigung ein weiteres Feld zu eröffnen, alles übrige wird sich von selbst machen, wenn wir es nur geschickt anfassen; das war die ganze Begründung!

Sehen wir uns nun diese juristische Facultät beziehungsweise Rechtsakademie etwas näher an. Es heißt in dem Antrage: der Zweck derselben sei der, brauchbare Beamte heranzubilden. Die juristische Hochschule hat bekanntermaßen in erster Linie gewiß nicht den Zweck Beamte heranzubilden, denn jede Hochschule hat nur die Pflege der Wissenschaft bei den Schülern ins Auge zu fassen und was die Heranziehung der Beamten betrifft, so wird dies allenfalls durch Seminare, die mit Hochschulen verbunden sind, erreicht, ist aber nicht der Zweck der Hochschule selbst. Wie der Herr Berichterstatter schon selbst erwähnt hat, geht heute die allgemeine Überzeugung dahin, daß derartige vereinzelte Facultäten, mag auch das Verlangen nach denselben — wie in Laibach nach einer Rechtsakademie oder in Lienz nach einer medicinischen Facultät — vom Standpunkte provinzieller Interessen erhoben werden, doch vom wissenschaftlichen Standpunkte aus keine Berechtigung haben, und das berechtigte Bedürfnis nur auf die Gründung von vollkommen ausgestalteten Hochschulen als Pflanzstätten der Wissenschaft gerichtet sein kann.

Aber sehen wir davon ab und fragen wir uns, wie eine juristische Facultät mit slovenischer Unterrichtssprache begründet werden könnte. Ich habe mir erlaubt vor einigen Tagen anlässlich der Besprechung der Einrichtungen am hiesigen Obergymnasium gewisse Bedenken auszusprechen: diese gelten in noch erhöhtem Maße für die Hochschule. Ich lasse es wieder außer Acht, ob die Entwicklung der Sprache schon bis zu dem Punkte angelangt ist oder nicht, um als Vortragssprache dienen zu können; sicher aber ist es, daß eine wissenschaftliche Literatur für eine Hochschule ein unumgängliches Bedürfnis ist; und wenn schon für die Bedürfnisse des Gymnasiums das Vorhandensein der nöthigen slovenischen Literatur in Abrede gestellt werden muß, in wie viel höherem Grade gilt dies erst von der Hochschule! Wie wollen Sie daran denken, daß irgendwie und wenn auch mit dem zehnfachen Betrage, wie Sie ihn neulich bewilligten, auf diesem Wege die nöthige Literatur geschaffen werden könnte? Das allein ist schon ein Grund, der nach meiner Meinung für jetzt und in absehbarer Zeit eine slovenische Hochschule beziehungsweise juristische Facultät vollkommen ausschließt; Sie können vielleicht für fleißige junge Leute eine Art Erlernungs-

anstalt slovenischer Gesetze schaffen, nicht aber eine wissenschaftliche Anstalt, die dem jungen Manne jene Ausbildung vermitteln soll, welche der begabte Jüngling an Hochschulen anstrebt.

Der Besuch der Hochschule ist auch in rein menschlicher und socialer Richtung für die jungen Leute sehr wichtig. Bedenken Sie den Lebensgang des Jünglings, welcher die Volksschule, das Gymnasium endlich die Hochschule im Lande absolvirt und nun ins praktische Leben eintreten würde. Welcher Unterschied zeigt sich da im Vergleiche zu demjenigen, welcher wenigstens einige Jahre fern von der Heimath andere Menschen und Sitten kennen lernte, seinen Blick erweiterte und dann mit gereifteren Anschauungen und ganz anderen Gesichtspunkten seinem Berufe näher tritt! Das ist ein Gesichtspunkt, der in keiner Weise aus dem Auge gelassen werden darf.

Ich glaube, daß diejenigen Herren, welche Hochschulen absolvirt haben — und es sind deren nicht wenige unter Ihnen —, die mit den Absichten des Besuches der Hochschulen vertraut sind und sich die Ziele klar gemacht haben, welche der junge Mann, der die Universität absolvirt hat, erreichen soll, überzeugt sind, daß unter den Beschlüssen, welche am 2. Oktober gefaßt wurden, einer der am wenigsten praktischen, um nicht zu sagen der unpraktischste, eben der war, welcher auf die Errichtung einer Rechtsakademie in Laibach abzielt, so daß sie, wenn sie einigermaßen den Muth der Überzeugung hätten, in entschiedener Majorität sich gegen denselben aussprechen müßten.

Der zweite Theil des Antrages betrifft das Obergericht; von diesem heißt es einfach, daß es von Vortheil wäre; von einer weiteren Begründung ist keine Rede; als Zweck desselben wird angeführt, daß es für den juristischen Nachwuchs Sorge tragen und die Gleichberechtigung in der Justizpflege vom Standpunkte des slovenischen Volkes zur Durchführung bringen soll. Ich weiß nicht, wie Sie sich vorstellen, daß das alles erreicht werden könnte, glaube aber, daß das Obergericht, welches in Laibach errichtet werden soll, nach denselben Grundsätzen zu amtiren und bei Besetzung von Stellen vorzugehen haben wird, wie das Obergericht in Graz, Triest oder Wien; es wird genau so Recht zu schöpfen haben, nur in local veränderter Position, und ich weiß nicht, wie sie davon eine gründliche Veränderung der Rechtspflege, welche die Gerichtshöfe auszuüben haben, erwarten können.

Wenn man aber weiter geht und sich auf den gefährlichen Standpunkt stellt, daß dieses Obergericht ein nationalisirtes, ein slovenisches Obergericht sein soll, dann wäre diese Angelegenheit noch bedenklicher, indem man der Justizpflege einen nationalen Anstrich geben wollte; ich glaube eine jede solche Behörde muß über eine derartige Zumuthung weit erhaben sein!

Wie ich die Begründung des Antrages gelesen habe, ist mir auch die Debatte in den Sinn gekommen, die im vorigen Jahre weite Kreise beschäftigte und im galizischen Landtage über die Justizzustände in Galizien geführt wurde. Gleich mir, werden auch andere Herren diese Debatte gelesen haben, nichts destoweniger glaube ich darauf hinweisen zu sollen, indem sie schon deshalber interessant ist, weil die Klagen über die Justizzustände in Galizien auch von polnischer Seite vorgebracht worden

sind. Und was trat da für eine Erscheinung zu Tage? Es wurde vorgebracht, daß diese Übelstände hauptsächlich seit dem Zeitpunkte der vollständigen Polonisirung der Universitäten und Gerichte hervortraten; und das ist eine ganz natürliche Folge! In dem Momente, wo die jungen Leute eine rein polnische oder tschechische Universität absolviren und sich dadurch dem großen Gebiete der deutschen Wissenschaft entfremden, wo sie in einen Zustand wissenschaftlicher Isolirung gerathen — und dieser Zustand ist in Galizien hervorgetreten — hat sich auch ein Sinken im Niveau der Rechtspflege geltend gemacht aus Gründen, die ich schon früher angedeutet habe. Diese Gründe geben auch uns zu denken, daß, wenn im Sinne der Herren Antragsteller an die Errichtung einer slovenischen Hochschule geschritten werden sollte, auch bei uns dieselben Erscheinungen zu Tage treten könnten und unsere Richter genau jene Wege wandeln würden, wie die polnischen Richter. Ein Richter, der nur die slovenische Volksschule, das slovenische Gymnasium und die slovenische Rechtsakademie absolvirt hat, ist abgesperrt von dem wissenschaftlichen Leben auf juristischem Gebiete, abgesperrt von der deutschen Wissenschaft und verfällt in Folge dessen der Einseitigkeit sprachlicher und wissenschaftlicher Isolirung, das ist eine Perspektive, die uns allein gegen den Antrag einnehmen muß.

Es sind dies Gründe sachlicher Natur und damit habe ich diesen Theil des Antrages und seiner Begründung besprochen. Die Begründung enthält aber in ihrem größeren Theile auch politische Argumentationen. Diese politischen Argumentationen waren eigentlich nur eine Art Vorspiel einer viel lautereren und vehementeren Erörterung der nämlichen Gegenstände, die wir gestern gehört haben. Ich habe daher keinen Anlaß auf die politische Begründung näher einzugehen, weil gestern schon von dieser (desne — rechten) Seite diesbezüglich eine so deutliche Antwort gegeben wurde, daß ich glaube, daß deren Deutlichkeit auch heute noch ihre Wirkung ausüben dürfte.

Poslanec Svetec:

Moja gospoda! Dovolili mi bodete, da v kratkih besedah nekoliko odgovorim gosp. dr. Schafferju, kajti na dolgo in široko itak ni mogoče razpravljati to zadevo zaradi kratkosti časa, ki nam je še na razpolaganje; zatorej si bodem dovolil le nekoliko besedi. Njemu se zdi, da so ti predlogi, ki so v obravnavi, od vseh tistih sklepov, ki so bili storjeni dné 2. oktobra, najbolj nepraktični. To so nazori posameznega človeka: vsak človek ima svoje nazore. Jaz pa mislim, da so ti predlogi prav praktični in kakor vrezani na naše razmere. Gospod dr. Schaffer meni, da je posamezne fakultete napravljati dandanes že zastarela ideja, to je: „überwundener Standpunkt“. Moja gospoda, gotovo je, da bi mi celo univerzo veliko raje imeli, kakor posamezno fakulteto, ali ravno ker mislim, da mi cele univerze ne dobimo, zato se moramo za zdaj omejiti na posamezno fakulteto. Moja gospoda, to pa ni nič nenavadnega, nič takega, kar bi že zdaj ne eksistovalo. Znano je starejšim gospodom, da smo že leta 1849. imeli v Ljubljani juridično fakulteto, jaz sam sem bil vpisan na tej fakulteti in imeli smo takrat součencev okoli 20. Mi smo poslušali celo leto predavanja kazen-

skega in civilnega prava, dobili spričevala, šli potem na univerzo na Dunaj in leto se nam je štelo, kakor da bi bili vedno na Dunaji. Kar je že bilo, se lahko ponovi. Vrh tega imamo v Ljubljani bogoslovsko fakulteto, ki je tudi kos univerze in ker nimamo cele univerze za bogoslovce, se moramo zadovoljiti, da imamo samo bogoslovsko fakulteto. To, kar mi zahtevamo, ni nič drugega, nego to, kar tudi drugod zahtevajo in znano vam je, da v Istrskem deželnem zboru in v Tržaškem mestnem zboru leto za letom ponavljajo peticijo, da bi se napravila v Trstu pravna akademija z laškim učnim jezikom. Gospoda moja, kar unim pristoji, tudi za nas ni nepravilno! Gospod dr. Schaffer je omenil, da celo na Gorenje-Avstrijskem zahtevajo medicinsko fakulteto, gotovo le iz prepričanja, da cele univerze ne dobijo. V Lincu potrebujejo medicinske fakultete, zato prosijo zanjo, mi pa potrebujemo pravne fakultete in zato prosimo mi zanjo. Seveda, gospod dr. Schaffer meni: to je nemogoče, ker naš jezik še ne premore take literature in da je tu treba cele vozove knjig, da je mogoče napraviti juridično fakulteto. Gospoda moja, jaz sem drugega mišljenja, kajti leta 1849. nismo imeli niti te literature, ktero imamo danes, pa smo vendar imeli fakulteto. (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: „Die war aber auch danach!“) Moja gospoda, zakaj pa se silijo naši mladenči, da se morajo toliko učiti drugih jezikov, nemščine, laščine, francoščine? Ali ne zato, da se jim odpira splošna literatura in da to, česar ne najdejo v slovenščini, poiščejo v nemščini, laščini ali francoščini? To je namen gimnazija, da si prilasté tudi znanje drugih jezikov, in to jih usposobi zajemati tam, kjer se potrebno nahaja.

Pomanjkanje velike literature torej ni zadržek, da bi se fakulteta ne dala osnovati. Nadalje misli gospod dr. Schaffer: mladenči obsedé v Ljubljani, ne vidijo sveta in so takorekoč siromaki, nimajo širokega obzorja. Na Nemškem so ravno najslavnejše univerze v malih mestih, ki so veliko manjša od naše Ljubljane, in vendar, moja gospoda, so to cvetoče univerze bile in so še. Zato, da je mesto malo, se univerze nihče ne ogiblje, ravno nasprotno: iz celega sveta, iz drugih držav dohajajo tje dijaki (Poslanec dr. Schaffer: — Abgeordneter Dr. Schaffer: „Freizügigkeit!“), malost mesta torej zopet ni zadržek. Kar se tiče jezika, moja gospoda, sem že zadnjič razložil, da je slovenski jezik danes veliko bolj izobražen, kakor je bil nemški pred dobrimi 100 leti, za časa cesarice Marije Terezije; le pomislite, kako neroden je še bil takrat nemški jezik, kako malo svojih terminov je imel! Toda znesli so termine skupaj od vseh krajev sveta, tako so si pomagali in tako si bodemo tudi mi lahko pomagali, ker naš jezik je danes, lahko rečem, popolnejši, kakor takrat nemški. Jezikovna revščina torej zopet ni zadržek.

Da je pa potreba, moja gospoda, da se napravi pravna akademija, to smo slišali ravno v večerajšnji debati poudarjati. Vzemimo n. pr., kar je preblagorodni gospod deželni predsednik poudarjal, da se pri deželni vladi še ne more tako uradovati slovenski, kakor bi bilo želeto, zlasti ker se starejši gospodje še iz tistih časov, ko še niso imeli prilike

učiti se narodnega jezika v šolah. Torej je, moja gospoda, najnujnejša potreba, da se temu odpomore, da se že mladenčem da prilika, ne samo na gimnaziji ampak tudi na visoki šoli, da si prilasté narodni jezik.

Kar se tiče nadsodišča misli gospod dr. Schaffer, da, če se napravi v Ljubljani, bode ravno tako poslovalo, kakor v Gradci ali na Dunaji. Jaz mislim, kar se tiče jurističnega naraščaja, da bi se v Ljubljani poslovalo čisto drugače, kajti, moja gospoda v Gradci je večina nemška, ondi so svétniki večinoma Nemci in je torej naravno, da ne gledajo posebno na slovenski naraščaj, da jim je ljubši nemški naraščaj in da temu naklanjajo večji pozor, kakor slovenskemu. Splošna tožba je to, da se za slovenski naraščaj ne skrbi. Potem pa on misli: če bi bila nadsodnija v Ljubljani, da bode narodna »national«.

V slovenskem jeziku se kroji tista pravica, kakor v nemškem, in kar je on poudarjal, da se je na Poljskem pri debati v deželnem zboru reklo, da se je pravosodje pohujšalo, odkar se je poloniziralo, moram odgovoriti: mogoče, da se je to zgodilo, jeli je pa pohujšanja to krivo, to je drugo vprašanje. Zakaj pa Poljaki ne odstopijo od poljskega uradovanja, zakaj ga pridržujejo? In ne le Poljaki, tudi Madjarji, Hrvatje, Italijani, zakaj ne uvedejo ti nemščine? Vsi ti hočejo imeti narodni jezik, zaupajo, da je razsojevanje v narodnem jeziku najprimernejše in najpravičnejše, in kar velja drugod, mora veljati tudi pri nas.

Mislim, da so s tem ovrženi vsi ugovori gosp. dr. Schafferja. Ker pa je on poudarjal v včerajšnji debati in misli, da je naša stranka dobila take udarce, da jih bo še dolgo pomnila, mislim jaz, da niso bili tako hudi in da jih bomo prav lahko prestali. (Poslanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »Se čutili jih nismo!«) Na priliko, vzemimo nemški državni jezik. Ekscelenca gospod baron Schwegel je poudarjal, da je nemščina neobhodno potrebna zaradi nemškega državnega jezika. Gospoda moja, v tem oziru mu jaz kratko odgovorjam, da ravno po tej debati, ki se je včeraj tukaj vršila, je nemščina kot državni jezik nonsens in to Vam bom v kratkem precej povedal. Za državni jezik je treba države; če ni države, tudi ni državnega jezika. Pojdimo dalje. Avstrija, kakor znano, spada v Cis- in Translitvanijo (Poslanec baron Schwegel: — Abgeordneter Baron Schwegel: „also ist Österreich kein Staat!“), to je gotovo, in to je nasledek dualizma, in to vem, da dokler ostane dualizem, Madjarji ne sprejmejo nemškega državnega jezika, kajti oni so vpeljali madjarskega in dualizma se ne sme nihče dotakniti, kakor je ekscelenca Schwegel včeraj trdil, to bi utegnilo biti veleizdajstvo, ako bi hotel kdo majati to državno obliko; to je on posebno poudarjal, gledé jugoslovenskega kraljestva. Torej jedna polovica naše države že odpade nemškemu državnemu jeziku. Nadalje je pa zopet znano, da je levica v državnem zboru, kateri pripada tudi ekscelenca Schwegel, pripravljena in tudi za svoj program razglasila, izločiti Galicijo in Dalmacijo izpod nemškega državnega jezika. (Po-

slanec Hribar: — Abgeordneter Hribar: »V Galiciji ga tako ni!«) Če odpadejo vse te dežele, Galicija, Dalmacija, kje imate potem državo? in če države ni, ni državnega jezika. Rekli bode, vsaj so še nemške dežele, češke in slovenske; ali za te vpeljati nemški državni jezik, bila bi, to morate priznati, le zgolj germanizacija, zakaj omejena samo na te dežele, nemščina nima več pomena državnega jezika. Germanizacija pa, ste rekli včeraj, je nesmisel, torej je tudi nemški državni jezik za nas nesmisel — quod erat demonstrandum. (Poslanec baron Schwegel: — Abgeordneter Baron Schwegel: „Ich stimme vollkommen bei, daß das ein Nonsens ist!“) Torej vidite, da nismo bili tako potolčeni, da bi ne mogli okrevati. Zastran predloga ne bom dalje govoril, drugih ugovorov od one (desne — rechten) strani nimamo in mislim, da, če bo še kaj treba, bode že gospod poročevalec dostavil.

Poročevalec dr. Tavčar:

Jaz seveda nimam namena braniti nasvetov, glede katerih je mnenje tako različno. Vender pa rečem: ko bi govorili gospodje od te (leve — linken) strani, tako kakor najimenoitnejši govorniki v angleškem parlamentu, bi vender gospoda dr. Schaffer-ja in slavne opozicije ne prepričali. Dr. Schaffer pravi: slovenske literature ni; toda ko bi jo imeli, našel bi drug izgovor, ktereга vsebina bi bila: univerze, juridične fakultete ne damo. Torej se ne bomo nikdar srečali: Mi obdržimo svoje stališče, gospod dr. Schaffer pa svoje, naj imamo kaj literature, ali ne! Kar se tiče nadsodišča, namignil je dr. Schaffer, da bi mi radi imeli nekako politično nadsodišče, in pravi, da bi v Gradci kaj takega ne bilo mogoče. Poznam pravde, sam sem imel tako, ki se je iz političnih uzrokov pričela. Ali ste že čuli kdaj, da bi bil sodnik tako napadel ministra in se kazal tako odločnega protivnika vladnemu sistemu, kakor ekscelenca Waser? Lahko se pripozna, da se greši v Gradci, kakor bi se grešilo morda v Ljubljani. Kar se tiče Galicije, izdali so Nemci „Schlagwort“, da je šla v Galiciji justica nazaj; znano vam je, da so bile o tej zadevi velike debate v Galiskem deželnem zboru. Toda jaz bi odločno proti temu protestoval, da se gališke razmere našim na stran postavljajo. Tam se mora še drugo stališče v poštev jemati. Tam vlada na eni strani aristokrat, na drugi pa žid, zatorej se ni čuditi, da se je justica pri tacih razmerah zagazila.

V drugem ostanem pri nasvetu upravnega odseka.

Deželni glavar:

Prestopimo na glasovanje in prosim gospode, ki prihrdó predlogu upravnega odseka, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj imamo glasovati še o resoluciji, katero nam predlaga upravni odsek, in prosim gospode, kateri prihrdó tudi tej resoluciji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Preidemo k 9. točki dnevnega reda, to je:

9. Ustno poročilo upravnega odseka gledé prispevka za napravo in vzdrževanje gozdne drevesnice pri Novemestu (k prilogi 64.).

9. Mündlicher Bericht des Verwaltungsausschusses betreffend die Beitragsleistung zu den Anlage- und Erhaltungskosten einer staatlichen Forstaatschule bei Rudolfswerth (zur Beilage 64.)

Poročevalec Povše:

Visoka zbornica! Že večkrat se je v tej zbornici poudarjal nedostatek, kako težavno je gospodarjem dolenjskim, dobivati potrebnih gozdnih sadik, kajti kakor je znano, imata Novomeški in Črnomeljski okraja celi dan se voziti do osrednje gozdne drevesnice v Ljubljani. Visoka zbornica je pripoznala, da je treba odpomoči temu nedostatku in zato je sklenila, da se ima v Grmu napraviti gozdna drevesnica, da bodo posestniki zlasti iz Črnomeljskega in Novomeškega okraja dobivali potrebnih sadik. Žalibog, da ta drevesnica ni prav srečno uspevala, posebno ker ni razpolagala z dobrim svetom. Zato je visoka vlada stavila deželnenemu odboru predlog, da naj bi se napravila gozdna okrajna drevesnica v Novemestu vendar pa s pogojem, da dežela prevzame polovico stroškov. Ministerstvo samo je pritrdilo tej nameri z dopisom z letošnje jeseni in se je izreklo pripravljeno, da se bodo troški, katere bode imela država, plačali iz državne dotacije, ki je na razpolaganje za osredno drevesnico v Ljubljani in za pogozdovanje sploh, da se omogoči dolenjskim posestnikom dobivati dotičnih sadik. Upravnemu odseku je bilo znano, da se je v poslednjih letih veliko gospodarjev oglašalo za sadike, in ako se pomisli, koliko sadik je treba, da se goličave pogozdujejo, dokazano je, da je za Dolenjsko potrebna drevesnica. Ministerstvo zahteva, da dežela prevzame polovico stroškov, ki bodo prišli skupaj na 735 gld. na leto, in ob jednem naj dežela preskrbi tudi potrebni svet ali zemljišče. Kakor je znano visoki zbornici, je novomeška občina že storila svojo ponudbo in hoče odstopiti zemljišče za napravo drevesnice. Upravni odsek je na podlagi teh poizvedeb prišel do spoznanja, da je umestno priporočati visoki zbornici to, kar nasvetuje deželni odbor. Zaradi tega si usojam staviti v imenu upravnega odseka sledeča predloga:

Visoki deželni zbor naj sklene:

- „1.) Gozdna drevesnica na Grmu se opusti;
- 2.) v svrhu naprave in vzdržavanja pod samostojnim tehničkim in gospodarskim vodstvom državnih gozdnih tehnikov stoječe gozdne drevesnice pri Novemestu se dovoli za l. 1891., 1892. in 1893. letna podpora do najvišjega zneska 365 gld. iz deželno-kulturnega zaklada pod pogojem, da mestna občina Novomeška v to potrebno zemljišče brezplačno da na razpolaganje“.

Kratko naj navajam, da se bode vzela svota letne podpore iz deželno-kulturnega zaklada, ker ima ta dovolj višjih dohodkov, ki naj se vedno takoj porabijo v deželno-kulturne namene in naj ne služijo v to, da se dotični zaklad množi.

Deželni glavar:

Želi kdo besede k enemu ali drugemu predlogu? (Nihče se ne oglasi. — Niemand melbet sich.)

Ako ne, menim, da glasujmo o obeh predlogih skupno.

(Ni ugovora. — Wird kein Widerspruch erhoben.)

Ker ni ugovora, prosim pospode, ki pritrdé predlogoma upravnega odseka, naj blagovolé ustati. (Predloga obveljata. — Die Anträge werden angenommen.)

Gospod deželni predsednik ima besedo.

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Visoki deželni zbor! V šesti seji vis. deželnega zbora 31. oktobra t. l. so gospodje deželni poslanci Luka Svetec in družniki stavili v interpelaciji do c. kr. deželne vlade sledeča vprašanja:

„a) Ali je gospodu deželnemu predsedniku znano, da je bil okrajni glavar Kočevski dné 9. septembra 1890 brez knezoškofjskega komisarja v Dragi in da je tam nabiral podpise za nemške pridige?

b) Ali je storil to omenjeni glavar po naročilu deželne vlade?

c) Kaj namerava deželno predsedstvo ukreniti, da se gospod c. kr. okrajni glavar ne bo več vtikal v Dragarske cerkvene zadeve in motil mirú, ki je do sedaj vladal v tej fari v tem oziru?“

V čast mi je, na to odgovoriti tako:

Z dopisom z dné 18. avgusta 1890 št. 1880 je prevzvišeni gospod knezoškof z ozirom na večkratne prošnje nekaterih soseščanov iz Dragarske fare, da bi namreč bila tam vsaj jedenkrat na mesec nemška propoved ali pridiga s krščanskim naukom vred, gledé na neko razdraženost, ki je nastala vsled tega v Dragi, izrazil deželni vladi željo, naj bi se v ogib vsakemu očitanju kake pristranosti poslala v Drago komisija, sestavljena iz jednega duhovnega in iz jednega političnega uda, da preiščeta ta dva na mestu samem, v kolikor je omenjena prošnja z ozirom na tamošnje jezikovne razmere opravičena. V ta namen je torej gospod knezoškof imenoval svojega komisarja, deželna vlada, spoznavši primernost take komisije, dasi je šlo zgolj za duhovsko stvar, pa svojega — tega namreč v osebi okrajnega glavarja v Kočevji, kateremu je tedaj naročila z dopisom z dné 22. avgusta t. l. št. 2450, naj se podá osebno v Drago v družbi duhovnega komisarja in sicer po dogovoru z njim o za to določenem dnevu, da poizvé z njim vred vse dotične merodajne razmere zlasti, ali so za ljudstvo v Dragi nemške propovedi potrebne, in naj predloži potem deželni vladi svoje poročilo. Z dopisom istega dné je deželna vlada naprosila gospoda knezoškofa, naj naznani to tudi duhovnemu komisarju.

Po tem takem bi bila morala v navedeni namen biti oba komisarja h krati v Dragi in postopati skupaj. Pa ni bilo tako.

Dné 7. septembra t. l. je namreč gosp. duhovni komisar poslal političnemu komisarju pismo, ki se nahaja v spisih deželne vlade, s katerim mu nanaša, da bode treba še nekaterih tednov, predno jima bode mogoče, imeti skupno komisijo v Dragi, o čemur se natančneje dogovorita ustmeno, da pa pojde tje poprej on sam, da poizvé, kar je potrebno, in sosebno, kakošne so ondešnje jezikovne razmere. „Guer Hochwohlgeborn — tako se bere v omenjenem pismu — erheben demnach, daß es noch einige Wochen brauchen wird, bis wir die gemeinschaftliche Commission in Suchen werden abhalten können, worüber wir uns mündlich des Näheren verständigen werden. Vorläufig werde ich behufs Erhebung der betreffenden Daten, insbesondere wie die Sprachenverhältnisse in Suchen seien, allein hinzugehen haben.“

Gledé na te besede, ki se ne ujemajo s pred omenjenim razpisom oziroma dopisom deželne vlade, pozdevalo se je političnemu komisarju, da bi se ne dosegel več namen skupne komisije, če bi preiskaval razmere v Dragi popred duhovni komisar sam, ter si je mislil, da mora, da bi se namreč ne preprečil uspeh skupne komisije in preiskovanja sploh, zvršiti to preiskovanje prej tudi on sam s svoje strani. To je potem res storil s pripomočjo svojega zapisnikarja dné 9. septembra t. l. z zasliševanjem dotičnih sosesčanov.

Da bi se pa bil politični komisar pri tem uradnem opravilu vedel kakor pomagač ali agitator nemškega „Schulvereina“, ali da bi bil pri spisovanju svojih zapisnikov rabil kaka nedopuščena sredstva, to ni dokazano in temu moram torej oporekati.

Sicer je pa prav blizu novi popis ljudstva, in deželna vlada bode skrbela za to, da se zvrši to važno opravilo zlasti v Dragi in tudi v drugih občinah z mešanim prebivalstvom po popolnoma nepristranskih in zanesljivih komisarijih, katero delo bode potem gotova podstava pravemu presojevanju marsikaterih razmer teh občin, in to v potolažbo ljudstva.

Deželni glavar:

Sedaj prestopimo k zadnji točki dnevnega reda, to je:

11. Priloga 67. Poročilo železničnega odseka gledé poročstva čistega dohodka za dolenske železnice (k prilogi 53.).

11. Beilage 67. Bericht des Eisenbahnausschusses betreffend die Garantie eines Reinertrages für die Untertrainerbahnen (zur Beilage 53).

Poročevalec dr. Tavčar:

Visoki deželni zbor! Čast mi je poročati v imenu železničnega odseka o poročilu deželnega od-

bora glede poročstva čistega dohodka za dolenske železnice. Poročilo železničnega odseka je tiskano, je bilo razdeljeno med častite gospode in se nahaja že nekaj časa v Vaših rokah. Zato mislim, da mi ni treba temu poročilu ničesar dostavljati nego to, da vzdržujem v odsekovem imenu vse predloge in resolucije ki so tiskane v prilogi 67. in ki se glasé:

„Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

1. Priloženemu zakonskemu načrtu se pritrjuje.
2. Deželnemu odboru se naroča temu načrtu izposlovati Najvišje potrjenje.

3. Deželni odbor se pooblašča, da konsorciju Dolenjskih železnic v pokritje stroškov za podrobni načrt teh železnic iz deželnega zaklada dá posojilo do največjega zneska 30.000 gld. proti svoječasemu povračilu iz glavnice, ki se ima dobaviti za železnično zgradbo in proti obrestovanju, katero bode pozneje določil deželni odbor.

4. Konzorciju, ki je v zadevi Dolenjskih železnic pospeševal deželne interese, osobito ekscelenciji baronu Schwegelnu in gospodu profesorju Šukljeju izreka se zahvala zbornice.

Zajedno priporočajo se v sprejetje sledeče resolucije:

a) Deželnemu odboru se naroča, da ima z ozirom na, po deželi prevzeto poročstvo vsako leto z letom 1892. počenši in za toliko časa, dokler bi ne donašale glavinske delnice dolenskih železnic nikake ali ne cele dividende in kolikor časa bi trajalo po deželi prevzeto poročstvo, tiste zneske, ki bi se bili sicer pri glavnica za nakup glavinskih delnic namenjenih vsako leto na 5% interesih zgubili, združiti v poseben zaklad do najvišjega zneska 500.000 gld., ki se ima pri deželnem gospodarstvu posebej in zase plodonosno oskrbovati ter služiti v prvi vrsti v to, da bi dežela iz njega zajemala to ali drugo leto tiste svote, koje bi morda vsled prevzetega poročstva izplačati imela, v drugi vrsti pa v to, da bi se končno uporabil za druge železnične ali pa sploh deželne namene.

To resolucijo je pri deželnem proračunu za leto 1892. vže v poštev vzeti.

b) Deželnemu odboru se naroča, da mu je pri dogovoru, ki ga bode v smislu člena III. predležečega zakonskega načrta skleniti med deželnim odborom in med koncesionarji Dolenjskih železnic in pri katerem bode zmiselno uporabiti §§ 3. do vštete 7. koncesije z dné 10. oktobra 1888, drž. zak. št. 178, (lokalna železnica Eisenerz-Vordernberg) paziti na to, da se v ta dogovor ne sprejme § 6. omenjene koncesije, po kateri se o preteku koncesije poročstveni zastanki državi ne smejo povrniti, dokler neso poplačane vse glavinske delnice; deželnemu odboru se nalaga, da ima pri sklepanji tega dogovora temveč zahtevati, da se ne smejo v nikakem slučaju glavinskim delnicam dividende prej razdeljevati, niti ne te delnice same prej izplačevati, dokler se niso deželi povrnili vsi poročstveni zastanki s pripadki vred.

c) Deželnemu odboru se naroča, da mu je pri trgovinskem ministerstvu z vso odločnostjo delati na to, da se za čas trajajočega, po deželi za obrestovanje in amortizovanje prioritet prevzetega po-

ročstva v upravnem svetu delniške družbe, ki se ima ustanoviti v namen zgradbe Dolenjskih železnic, določi deželi v pravih se jeden zastopnik in da se za gori omenjeno dobo vrhu tega v ta svét sprejme tudi še odposlanec deželnega stolnega mesta Ljubljane.

Der hohe Landtag wolle beschließen:

1. Dem beiliegenden Gesetzentwurf wird die Zustimmung ertheilt.

2. Der Landesausschuss wird beauftragt demselben die Allerhöchste Sanction zu erwirken.

3. Der Landesausschuss wird ermächtigt, dem Consortium für die Unterkrainer-Bahnen zur Deckung der Auslagen für das Detailproject der besagten Bahnen ein Darlehen bis zum Höchstbetrage von 30.000 fl. aus dem Landesfonde gegen seinerzeitige Rückzahlung aus dem für den Bahnbau beschafften Capitale und gegen eine, in der Folge vom Landesausschusse festzustellende Verzinsung zu geben.

4. Dem Consortium, welches in Sachen den Unterkrainer-Bahnen die Landesinteressen gefördert, und insbesondere Sr. Excellenz Freiherrn v. Schwegel und Herrn Professor Suklje, wird der Dank des Hauses votirt.

Zugleich werden folgende Resolutionen zur Annahme beantragt:

a) Der Landesausschuss wird beauftragt mit Rücksicht auf die vom Lande übernommene Prioritäten-Garantie jedes Jahr, vom Jahre 1892 angefangen, und auf so lange Zeit, als die Unterkrainer-Bahnen auf die Stammactien keinerlei oder nicht die volle Dividende vertheilen sollten, bis zum Ablaufe der vom Lande übernommenen Garantie, jene Beträge, welche von dem zum Ankaufe der Stammactien bestimmten Capitale als 5% Interessen verloren gegangen wären, zu einem besonderen Fonde im Höchstbetrage von 500.000 fl. zu vereinigen, der separat fruchtbringend verwaltet werden und in erster Reihe zur Entnahme etwaiger Zuschüsse, welche das Land zufolge der übernommenen Garantie ein oder das andere Jahr für die Unterkrainer-Bahnen leisten müsste, in zweiter Reihe aber zu anderen Eisenbahn- oder überhaupt zu Landeszwecken verwendet werden soll.

Diese Resolution ist schon im Landesvoranschlage für das Jahr 1892 zu berücksichtigen.

b) Der Landesausschuss wird beauftragt beim Abschlusse des gemäß Artikel III des vorgelegten Gesetzentwurfes zwischen ihm und den Concessionären der Unterkrainer-Bahnen zu vereinbarenden Übereinkommens, bei welchem die §§ 3 bis inclusive 7 der Concession vom 7. October 1888, R. G. B. Nr 178, (Localbahn Eisenz-Borderberg) sinngemäß angewendet werden sollen, darauf zu achten, daß in dieses Übereinkommen nicht die Bestimmung des § 6 der genannten Concession aufgenommen werde, der zufolge nach Ablauf der Concession die Garantie-Rückstände dem Staate nicht früher ausbezahlt werden dürfen, bis nicht alle Stammactien bezahlt sind; der Landesausschuss wird beauftragt, beim Abschlusse dieses Übereinkommens vielmehr darauf zu bestehen, daß die Vertheilung von Dividenden an die Stammactien sowie die Tilgung der letzteren in keinem Falle eintreten dürfe, so lange nicht dem Lande alle

Garantie-Rückstände sammt Anhang rückvergütet sein werden.

c) Der Landesausschuss wird beauftragt beim Handelsministerium mit aller Entschiedenheit dahin zu wirken, daß für die Dauer der vom Lande übernommenen Garantie statutenmäßig im Verwaltungsrathe der zum Zwecke der Erbauung der Unterkrainer-Bahnen zu bildenden Actien-Gesellschaft dem Lande noch ein Vertreter eingeräumt und für die obbezeichnete Zeitperiode überdies auch der Landeshauptstadt Laibach die Entsendung eines Vertreters in denselben zugestanden werde."

Deželni glavar:

Otvarjam splošno debato. Želi kdo besede?

Poslanec Pfeifer:

Visoki zbor! Gledé zgradbe dolenjske železnice je bilo vedno moje mnenje in gotovo tudi vse naše zbornice to, da je država dolžna graditi to železnico skozi dolenjske pokrajine preko hrvaske meje; vsaj je nam vsem znano, da je kranjska dežela več milijonov goldinarjev zemljiškega davka po krivem plačala državi, da je skozi 25 let v primeri k drugim deželam previsoke pristojbine plačevala, da je država uživala provincijalni zaklad i. t. d., tako, da je država dolžna naše dežele.

Najprimernejša prilika poravnati ta stari dolg ponudila se je državi, ko je naša dežela šestokrat trkala na državne duri s prošnjo, da država zgradi toliko potrebno, toliko zazeljeno železnico naši deželi — kakor je to storila v obilni meri Galiski, Češki in drugim deželam. Država naposled vender ni mogla dalje prezirati opravičenih naših želj ter jim je — če tudi ne povsem — vsaj deloma ustregla z državnim zakonom z dné 6. junija 1890 drž. št. 118.

V smislu tega zakona se ima graditi proga Ljubljana-Novomesto in Ljubljana-Kočevje; k zgradbenemu kapitalu 10 milijonov goldinarjev ima država prispeti z zneskom 2.500.000 gld., dežela pa ima alternativo, da, ali donaša znesek 500.000 gld., ali pa prevzame poroštvo 4% obrestovanja prioritetnih obligacij 7 milijonov goldinarjev, udeleženci — interesentje — pa imajo prevzeti in izplačati 600.000 gld. glavinskih delnic, kakor je razvidno iz deželno-zborskega poročila priloga 53.

Zgolj na podlagi priloge 53. brez drugih podatkov je bilo težko deželnemu zastopu odločiti se, katera alternativa — plačati 500.000 gld., ali pa prevzeti poroštvo obrestovanja — bolj ugaja deželi oziroma davkoplachevalcem.

Šele, ko je deželni zastop dobil v zadnjem času, večeraj pred tednom, potrebne podatke, proračune in kupno pogodbo med državo, konsorcijem in Trebovlskim društvom, postalo je mogoče poučiti se v tem važnem vprašanji ter odločiti se za eno ali drugo alternativo.

Če dežela plača 500.000 gld., je ta svota ali so vsaj obresti te svote, letnih 20.000 do 25.000 gld., na mnoga leta izgubljena; pri drugi alternativni pa dežela ne zgubi nič, ampak prevzame le poroštvo za obrestovanje in njena eventualna doplačila so le obrestna posojila, katera je

vračati, predno se kak krajcar da delničarjem.

Kupna pogodba med državo in Trboveljskim društvom garantuje, da država prevzame od lastnika Kočevskih premogokopov, to je od Trboveljskega društva vsaj 100.000 ton premoga na leto; skupilo pa za to imenitno količino deliti je tako med prodajalcem in med dolenjsko železnico — katera premog pripravi v Ljubljano — da je železnici osiguran le iz te kupčije kosmatí dobiček oziroma dohodek 235.640 gld. na leto za celo koncesijsko dōbo, t. j. za 90 let — ta pravica, oziroma dolžnost Trboveljskega društva vknjiži se na njene premogokope.

Približno 237.000 gld. utegnejo znašati obratni troški, tako da se z dohodkom 235.640 gld. po pogodbi Trboveljskega društva pokrijejo dotični troški.

Promet za osebe je proračunjen na 92.400 gld., za blago 420.100 gld., kateri skupni znesek 512.500 gld. ima služiti za 4°/o obrestovanje 7 milijonov goldinarjev prioritetnih obligacij in amortizacijo v okrogli svoti letnih 300.000 gld., ki se za toliko lahko zmanjša, kolikor se prihrani pri stavbeni svoti, kar se pri varčnem gospodarstvu lahko doseže.

Mogoče, da takoj v početku železnica ne bo donášala proračunanih 512.000 gld., da morda vrže le dohodek 270.000 gld. ali 250.000 gld., v tem slučaju bi morala dežela doplačati primanjkljaj obresti 30.000 oziroma 50.000 gld. Teh 30.000 gld. oziroma 50.000 gld. pa le posodi in je gotovo upati, da jih zopet nazaj dobi, ker skušnija pri drugih celó slabo situiranih železnicah, n. pr. istrskih, uči, da se promet po železnicah in s tem tudi dohodek vedno povzdičuje in ker niti ni misliti, da bi bila dolenjska železnica v tem oziru izjema, tem manj, ker bode bolj rodovitne kraje pretakala, kakor istrska železnica. Z ozirom na to in ker s poroštvo dežele dobimo cenejši potrebni stavbinski kapital, se je odsek odločil za drugo alternativo: za poroštvo dežele.

V poročilu deželnega odbora izreka se nada, „da bodo dolenjske železnice dajale donesek, kateri ne bode le pokrival štiriodstotno obrestovanje in „razdolžitven predstvenega posojila v znesku 7 milijonov goldinarjev in po pravilih določeno največ „pet odstotno dividendo delniške glavnice, potem „troške za potrebne razširjativne zgradbe in druge „potrebne naprave za dolenjske železnice, temveč da „bode dajala tudi prebitke, katere bo zalagati v „rezervni zaklad, ki je potem porabiti pri glavnični „dobavi za druge lokalne železnice na Kranjskem.“

Ko se bode ta nada izpolnila, spoznala se bode njena velika važnost in plodonosna korist ne samo o lokalnem pomenu, ampak za celo našo domovino (Odobrovanje na levi. — Beifall links.), posebno ko bode — kar je upati — tudi Belokrajina ter po njej sosedna Hrvatska in žnjo vred celi izhod stopila v zvezo z danes skleneno dolenjsko železnico. (Poslanec Šuklje: — Abgeordneter Šutlje: „Dobro!“)

Da se pa ta nada izpolni — in izpolnila se bode gotovo, če se po odsekoyem nasvetu določijo nizki tarifi za osebe in blago — potem če se precej od početka pri zgradbi železnice pri odkupu zemlje, pri upravi in prometu z največjo varčnostjo postopa in od, po mojem mnenji previsoko proračunanih

zgradbenih troških prihrani pol milijona ali več goldinarjev ter zabranuje tisti žalostni slučaj, kateri se je, kakor znano, dogodil pri drugih železnicah in javnih podjetjih, namreč da so posamezni obogateli na neopravičen način v škodo davkoplačevalcev in garantov; pri vedno strogovestnem gospodarstvu današnjega podjetja mi vsi pričakujemo blagodejnega sadu od dolenjske železnice, ki bode po besedah gospoda poročevalca v tesni zvezi s srečno prihodnostjo naše kronovine, kar iz srca vsi želimo — v tej nadi glasujem za predloge odseka za zgradbo dolenjske železnice. (Živo odobravanje. — Lebhafter Beifall.)

Poslanec Hribar:

Visoki deželni zbor! Imel sem priliko že lansko leto o neki debati naglašati, da smatram dolenjsko železnico za jedno najvažnejših narodno-gospodarskih pridobitev v deželi Kranjski. Izrečno bi trdil, da se v minolih 6 letih v tej zbornici nikdar ni sklepalo o tako imenitnem vprašanji, kakor je vprašanje dolenjske železnice. Zatorej bodem z vsem prepričanjem in z veseljem glasoval za vse predloge, katere stavlja v imenu železničnega odseka gospod poročevalec, in bi za svojo osebo le še zahvalo izrekel vsem onim gospodom manjšine ali večine visoke zbornice, ki so s svojim delovanjem pripomogli, da se bode tako imenitno podjetje v resnici zvršilo.

Izprosil sem si pa danes besedo, ker namevam staviti dve resoluciji. Dolenjska železnica bode, ako se zvrši, v veliko korist ne samo deželi Kranjski, posebno dolenjski strani, ampak tudi mestu Ljubjanskemu. Zato pa je potreba, da se uprava uravna tako, da ne bode nasprotovala koristim deželnega glavnega mesta, in ker smo to nado gojili, zastopali smo v mestnem zastopu najprijaznejše lice nasproti temu projektu. Državna železnica, kakor vidite iz poročila železničnega odbora, prevzame promet na dolenjski železnici. Upam, da bode mogoče skleniti pogodbo, da za vso dobo ostane promet na tej železnici v državni upravi. Državna železnica pa mora skrbeti za to, da dobi za svoje proge najkrajšo zvezo z najpoglavitnejšim trgovskim pristaniščem, s Trstom. Zato se je trgovinsko ministerstvo jako engažovalo, da je doseglo na progi Ljubljana-Divača z južno železnico pogodbo, da se pošiljajo tovari s severnih črt direktno v Trst po nižanih tarifih in sedaj hoče doseči jednako pogodbo tudi gledé osobnega prometa. Dosedaj se je sklenila taka pogodba za progo Rudolfove železnice. V tem oziru bode tudi dolenjska železnica jako važna, kadar pride v državno upravo, in naravno bode, da se bode skrbelo za to, da se tudi za progi Kočevje in Novomesto doseže peažna pogodba, kakor se je sklenila za severno progo.

Taka pogodba pa bi bila za Ljubljano, ako bi se sklenila ravno tako, kakor za severne proge, škodljiva, ker bi se po njej blago iz Ljubljane v Trst ne moglo pošiljati po tisti ceni, kakor iz Novega mesta ali iz Kočevja. Sedaj vidite anomalijo, da se iz Škofje Loke ali iz Kranja pošilja različno blago

v Trst ceneje nego iz Ljubljane, ker je Ljubljana izključena iz peazne pogodbe. To je na škodo mestu Ljubljanskemu in torej je potreba, da trgovinsko ministerstvo uporabi svoj vpliv, da postane tudi Ljubljanska postaja deležna te dobrote. Ako se to ne zgodi in se Ljubljanska postaja ne vsprejme v peazno pogodbo, primorano bode društvo za dolenjske železnice dirigovati ves promet, ki bode šel v Trst, na Vižmarje, da ga pošilja odtodi nazaj v Trst in potem ne ostane od prometa nič v Ljubljani. Zato bodem stavil resolucijo, naj deželni odbor prosi trgovinsko ministerstvo, da z vso silo dela na to, da se peazna pogodba za progo Ljubljana-Divača sklene z južno železnico tako, da bode veljavna tudi za Ljubljansko postajo.

Druga resolucija, ki je oddeljena v 3 oddelke, pa se tiče južne železnice same. Južna železnica bode v tako tesni zvezi z dolenjsko železnico, da mi ni mogoče iti mimo nekaterih vprašanj, ki se tičejo strogo nje.

Kakor je vsem gospodom znano, je južni kolodvor že sedaj tako majhen, da je davno nastala potreba razširiti ga. Kdor je hodil po Dunajski cesti, opazati je mogel, kako je včasih treba čakati po 5 minut in še dalje, da se odpró ograje, ker se vedno železnični vozovi prepeljujejo. Včasih se nakopiči cela vrsta voz in ljudij, ki ne morejo dalje. Da se na tako frenkventni cesti ovira promet, je velik nedostatek. Južna železnica sama je že priznala to, ker je mislila letos napraviti za skladiščem nov tir. Ali s tem ne bi bilo pomagano nič, ker treba razširiti kolodvor proti severu, da ne bode treba prevažati vlakov čez Dunajsko cesto.

Če se bode napravila peazna pogodba, kakor sem dejal poprej, prehajal bode ves promet z dolenjske železnice na južni kolodvor; če pa ne, ostal bode vendar južni kolodvor za dolensko in karniško železnico centralni kolodvor gledé osobnega prometa. Zato je potrebno, storiti potrebne korake, da se omenjeni nedostatki, o katerih se čuje že tako dolgo, odpravijo.

Istotako kakor kolodvor, pa je tudi poslopje samo nedostatno za osebni promet. Ljubljansko kolodvorsko poslopje zidano je tako, kakor se dandanes kolodvori ne zidajo več pri nobeni železnici, in tudi južna železnica nima kolodvora na vsej njeni progi, ki bi bil tako nezadosten za osebni promet kakor Ljubljanski. Na vsakem kolodvoru velja načelo, da se pride iz čakalnice naravnost na peron in narobe. Istotako mora biti restavracija v zvezi s peronom, ker sicer nima pravega pomena. V Ljubljani tega ni! Južna železnica je imela enak, vendar ne tako slab kolodvor v Gradci. Spoznala je, da ta kolodvor ne ugaja, ne zadostuje potrebam, in predelal se je tako, da je sedaj jako krasen in tako urejen, da popolnoma ugaja modernim potrebam za osebni promet.

Kolikor mi je znano, bavila se je uprava južne železnice tudi že z vprašanjem, ali ne bi se prenaradilo tudi Ljubljansko kolodvorsko poslopje. Načrt je gotov, samo zvršil se še ni. Gledé na to, da je Ljubljanska postaja jedna najvažnejših na južni železnici, in da je, kar se tiče dohodkov, osma po

vrsti, ker daje južni železnici več nego 1 milijon kosmatega dohodka, je skrajni čas, da se visoki deželni zastop potegne zato, da se bode napravilo v Ljubljani tako kolodvorsko poslopje, kakoršno bi ustrezalo prometnimi zahtevami in tudi bi bilo vredno deželnega glavnega mesta. V tem oziru usojal si bodem staviti resolucijo.

Dalje treba pomisliti, da se gledé tarifov južna železnica malo ozira na deželno glavno mesto. Častiti gospod tovariš Murnik je sprožil pred nekaj leti resolucijo, da se pozove južno-železnična družba, da uredi tovrstne tarife tako, da bi se bolj ozir jemalo na Ljubljansko mesto in na Kranjsko deželo sploh, kakor se je to zgodilo dosedaj. V tem oziru se je razmerje nekoliko izboljšalo, ali danes bi spregovoril nekoliko o osebni tarifi. Pred saboj imam knjižico z naslovom: „*Fahrpreisermäßigungen auf den Linien der k. k. priv. Südbahngesellschaft, 3 13975/c L ex 1889*“, in iz te knjižice je razvidno, da je znizana tarifa za osebni promet na postajah: Zagreb, Budapešta, Gradec, Kaniža, Dunaj, Trst, Reka, Maribor, Brežina, Beljak, Dunajsko Novomesto in Franzensfeste. Na vsa večja in važnejša mesta se je torej ozirala južna železnica, na Ljubljano pa se ne ozira čisto nič. Zato bi predlagal resolucijo, da bi visoki zbor naročil deželnemu odboru, naj se obrne do uprave južne železnice s prošnjo, da se pri tarifah za osebni promet ozira na Ljubljano kakor na druga mesta, ležeča ob njeni progi.

Končno bi si usojal predlagati še neko resolucijo gledé slovenskega uradovanja pri južni železnici.

Kakor je znano, slovensko uradovanje tam skoraj čisto nič ni vpeljano. Pri državni železnici se je s hvalevrednim namenom, da se olajša promet, vpeljala slovenska tarifa in slovensko uradovanje na kolodvorih. Pri južni železnici pa se ne opaža kaj takega. Pred 3 leti se je zaukazalo, da se na Kranjskem kličejo postaje v nemškem in tudi v slovenskem jeziku in poleg tega, da se morajo razum nemških napisov napraviti tudi slovenski napisi na postajah. Kar se zadnjega tiče, se stvar ne da izpremeniti, prvo naredbo pa izpreminjajo kondukerji sami, ker izpuščajo slovenska imena in kličejo postaje le v nemškem jeziku. Nekoliko kondukerjev je bilo že kaznovanih zaradi tega prestopka in hvaležen sem upravi južne železnice, da hoče tudi vzdrževati svoj ukrep; ali zdi se mi, da samo s tem, da se kličejo imena postaj tudi v slovenskem jeziku, še ni doseženo vse, kar ima pravico zahtevati potujoče naše občinstvo. Jaz mislim, da bode pri dolenjski železnici urejena ta stvar tako, da se ne bodo čule nikake pritožbe, ker bode upravo prevzela država, ki je že prišla do prepričanja, da se mora pri prometu goditi pravica vsaki narodnosti; južno železnico pa je treba opominjati, da tudi njo vežejo iste dolžnosti do slovenskega občinstva, in zato nameravam staviti v tem oziru tudi resolucijo.

Po tem utemeljevanji dovoljujem si prečitati sledeče resolucije in prosim, da jim pritrđi visoki deželni zbor.

Glasé se:

„Deželnemu odboru se naroča:

1.) Da se obrne do c. kr. trgovinskega ministerstva s prošnjo, naj z ozirom na bližajočo se dogradno dolenjskih železnic z vso silo dela na to, da se postaja Ljubljana sprejme v peažno pogodbo, skleneno za promet c. kr. državnih železnic do Trsta in nazaj s c. kr. priv. južno-železnično družbo za progo Ljubljana-Divača;

2.) da se obrne do generalnega ravnateljstva c. kr. južno-železnične družbe na Dunaji z nujno prošnjo:

a) za vpeljavo ravnopravnosti slovenskega jezika na vsej progi, držeči po Kranjskem;

b) za razširjavo Ljubljanskega kolodvora in za zgradbo novega, prometnim zahtevam odgovarjajočega kolodvorskega poslopja za osobni promet;

c) da se pri tarifah sploh, zlasti pa pri onih za osobni promet ozira boljše ko doslej na deželno glavno mesto Ljubljana.

(Se podpira. — Wird unterstützt.)

Poslanec Kavčič:

Visoki zbor! V prvi vrsti moram povedati, da nisem nikakor sovražnik dolenjske železnice. To sem dokazal že lansko leto, ko sem glasoval za 500.000 gld. podpore za zgradbo dolenjske železnice. Ali pri tej priliki se mi godi kakor lisjaku, ki je našel molek, pa moliti ni znal, ter si je mislil: to so le besede. Imamo sicer pred saboj poročilo in druge podatke, ali to so same številke, natančnega pa se ne more najti in se ne more posneti, koliko bode nesla ta železnica. Obžalovati moram, da nam je tako važna stvar tako pozno prišla v roke, kajti poročilo dobili smo šele danes, druge podatke pa pred 8 dnevi, kateri pa nikakor niso zanesljivi. Ako bi stvar ne bila tako važna, ne bi bil spregovoril besede o tej zadevi, tako pa si štejem v dolžnost, da povem zakaj bodem glasoval proti garanciji. Pomisliti moramo, da je 75 let cela večnost! in če mora dežela vsako leto za 296.953 gld. dobra stati ali porok biti, je to številka, ki prešine človeku gorko teló, kakor mrzlica. Ko bi železnica ne nesla toliko, potem mora dežela plačevati, in ta osoda silnega plačevanja zadeti zna celo naše potomce. Jaz ne trdim, da železnica ne bode toliko nesla, ali uverjen pa nisem o tem. Na vsak način bi bilo treba boljših pojasnil, kajti ako se glasuje za 7 milijonov, morajo si deželni zastopniki natanko premisliti stvar, ker utegnili bi nastati bremena, katerih bi dežela skorej ne mogla prenašati. Privoščim Dolenjcom železnico, zato glasoval sem lani za $\frac{1}{2}$ milijona podpore, glasoval bi tudi za cel milijon, ali za zavezo ali poročstvo pa ne morem glasovati. Kdo bode na primer odločeval tarife? Dežela bode dala poročstvo, tarife pa ne bode odločevala ona, ker najbrž bodo prišli židje iz Dunaja, kateri bodo gospodarili po kranjski deželi in nazadnje bode tako daleč prišlo, da bode dežela odvisna od židov. To, kar je omenil častiti gospod tovariš in poslanec Dolenjskih mest, da se bode potem, če bode denarja preostajalo, zidala železnica iz Kočevja čez Rakek, Razdrto, Vipavo v Gorico, to so sicer lepe besede ali ne tako lahko izpeljive; pomisliti je, da ta imenovana proga bi ne

stala 25 gld. nego milijone, katerih pa Dolenjska železnica brzkone nikdar donašala ne bode. Sestavile naj bi se bolj zanesljive številke, iz katerih bi se dalo vsaj približno prevdariti, koliko da bode Dolenjska železnica imela za izvažati ter koliko da bode zaslužila ali nesla.

Samo toliko sem hotel omeniti, in ker nisem popolnoma prepričan, da bode železnica res toliko nesla, in ker tudi nisem prijatelj židov, bodem glasoval proti garanciji.

Abgeordneter Ludmann:

Hoher Landtag! Der geehrte Herr Vorredner ist der einzige, der sich gegen diese Vorlage ausgesprochen hat. Er hat Bedenken, dass die Garantie, welche das Land für die Prioritätsschuld von 7 Millionen übernimmt, unter Umständen demselben schwere Lasten aufladen würde. Diesfalls haben die geehrten Herren den ausführlichen Bericht vor sich, dem man die Anerkennung nicht versagen kann, dass er sehr gut und objectiv verfasst ist (Poslanec Suklje: — Abgeordneter Suflje: „Dobro!“), und auf Grund dessen sich die geehrten Herren bezüglich ihrer Bedenken beschwichtigen lassen können, wenn sie überhaupt sich überzeugen lassen. Bei dem geehrten Herrn Vorredner scheint dies nicht der Fall zu sein; er hat nicht Zeit gefunden sich zu informieren. Auf das hin möchte ich ihm sagen, dass die Vorlage betreffend die Unterkrainer Bahn nicht von heuer datirt, vielmehr schon seit 20 Jahren in jeder Session das hohe Haus beschäftigt hat. Sie haben sich alle darüber informiert, was man von der Unterkrainer Bahn erwarten kann, Sie haben alle mehr oder weniger calculirt, was sie zu verführen haben wird, was ihre Einnahmen sein können; das alles haben Sie schon viele Jahre zu studiren Gelegenheit gehabt. Ich möchte glauben, dass nicht so sehr die Sorge, dass das Land aus der Garantie irgend eine Verpflichtung übernehmen würde, den geehrten Herrn bestimmt gegen die Vorlage zu sprechen und zu stimmen; ich glaube, es ist vielleicht auch der Umstand, dass jede Bahn, wo immer sie gebaut wird, nicht nur im Allgemeinen Nutzen schafft, sondern einzeln auch Schaden bringt, und dies ist gerade im Bezirke des Herrn Vorredners factisch der Fall. Wir haben erhoben, dass auf der Straße Gottschee-Rakek 360.000 Centner hin und her verkehren; das ist ein Verkehr, den der Herr Vorredner aus eigener Anschauung gesehen hat und der gewiss dem Bezirke entgegen geht. Daraus entsteht zweifelsohne ein Verlust für den Bezirk; allein diesem Verluste steht gegenüber ein neuerlicher Gewinn, den das Land haben wird, wenn es die Bahnanlage bekommt, die es seit langer Zeit wünscht; dem steht gegenüber das große Ersparnis an Fracht für diejenigen, welche die Waaren auf der Straße von Gottschee nach Rakek und umgekehrt versenden müssen zu einem Frachtlohn von 1 fl. per Metercentner. Dieser Gewinn ist ein sehr bedeutender und ich glaube nicht, dass Rücksichten auf einen Bezirk zu einem Bedenken Veranlassung geben sollen. Der Gewinn im Großen und Ganzen ist unendlich größer als der Verlust dieses Bezirkes, und ich glaube, dass die Arbeitskräfte, die auf dieser Straße ihr Fortkommen finden, Gelegenheit haben werden, auf andere Weise Verdienst zu finden, wenn dieses Fuhrwerk auf

hört. Nun, meine Herren, außer den Gütern, die jetzt hingehen, ist zu hoffen, daß noch ein bedeutend größerer Verkehr entstehen wird in Holz und Kohle; für diese Artikel ist es von größtem Interesse, daß man sie so billig als möglich einerseits nach Triest, andererseits nach der italienischen Grenze bis Görz und darüber hinaus verfrachten könnte.

Der Herr Vertreter der Stadt Laibach hat einige Resolutionen eingebracht, die darauf hingingen diesen Verkehr zu heben. Die erste bezieht sich auf den Peageverkehr von Laibach nach Triest. Ich muß erinnern, daß schon, bevor noch dieser Peagevertrag geschlossen wurde, wie die diesfälligen Verhandlungen noch geschwebt haben, der hohe Landtag mit Stimmeneinhelligkeit beschlossen hat sich an die hohe Regierung zu wenden, daß bei Abschluß des Peagevertrages der Verkehr von Laibach ab nicht der Südbahn allein überlassen bleibe, sondern dafür sich zu verwenden, daß auch Laibach in die Lage käme die Staatsbahntarife zu genießen. Wir haben im Eisenbahnrathe erfahren, daß die Regierung dies nicht durchgeführt hat; es war ihr nicht möglich, wie sie sagte, denn es sei schon eine arge Zuanthung von der Südbahn zu verlangen, daß man die Strecke Laibach-Divača für den Verkehr der westlichen Staatsbahnen mitbenütze; daß aber auch die Station Laibach miteinbezogen würde, darauf sei die Südbahn unter keiner Bedingung eingegangen und der Staat gab sich damit zufrieden, daß er für die restlichen Staatsbahnen für die Stationen hinter Laibach dieses Recht erreicht hat. Nun ist Laibach dadurch schwer geschädigt worden besonders hinsichtlich einzelner Artikel, nachdem die Südbahn eine andere, nicht die allgemeine Waarenclassification hat, so daß sich namentlich bei Holz die Fracht bei der Südbahn theurer stellt, als bei den Staatsbahnen. Die Folge davon ist die, daß die Stationen von Tarvis bis Bizmarje das Holz nach Triest billiger versenden, wie die Stadt Laibach und daß ein Holzhändler in Laibach gar nicht existiren kann, indem ihm die ganze Oberkrainer Waare entgangen ist, welche über Laibach nach Triest billiger versendet wird, als von loco Laibach die gleiche Sendung nach Triest kostet. Das alles ist seinerzeit im hohen Landtage dargestellt worden, das Nämlische ist von der Handels- und Gewerbekammer mehrfach vorgebracht worden. Ich war wiederholt in der Lage im Eisenbahnrathe diesen Stimmen Ausdruck zu geben, muß aber constatiren, daß zwar in einzelnen Sachen etwas geschehen ist, aber nicht viel, da die Südbahn allen weiteren Concessionen Widerstand leistet, der Staat aber keine Mittel besitzt die Südbahn zu zwingen, zumal letztere in ihrem Rechte ist. Es ist beispielsweise eine Ermäßigung von 8 fl. per Wagon Holz erreicht worden, aber die Fracht von Laibach bis Triest beträgt noch immer 40 fl., von Bizmarje nach Triest jedoch nur 32 fl. 50 kr. Wie gesagt: Einiges ist erreicht worden, aber nicht Vieles. Ich bin in der angenehmen Lage, diese Resolution des Herrn Abgeordneten Fribar bezüglich des Peage-Verkehres wärmstens zu unterstützen, erwarte aber nicht viel davon für Laibach nach den Erfahrungen seit 5 Jahren, jedenfalls aber muß ich die Erwartung aussprechen, daß der Verkehr der Unterkrainer Bahnen in den Peage-Verkehr aufgenommen werde; es ist dies von der allergrößten Wichtigkeit,

weil es sich hauptsächlich um Artikel handelt, welche nach Triest und Italien gravitiren, vor allem Holz, welches bei der Südbahn theurer behandelt wird. In dieser Beziehung unterstütze ich die Resolution, möchte aber andererseits sagen: Gelingt es nicht durchzusetzen, daß die Unterkrainer Bahn in den Peage-Verkehr aufgenommen werde, so dürfen wir vor der Eventualität, daß Laibach nicht den Endpunkt der Bahn bilden wird, nicht zurückscheuen, sondern allenfalls bis Bizmarje gehen. Die geehrten Herren werden vielleicht meinen Antrag gelesen haben, welche dahin gieng, es sei in Schischka eine Station neu zu machen, um in Schischka die Güter für Laibach aufzugeben; allein die Staatsbahnen sind nicht darauf eingegangen mit der Motivirung: man könne dies nicht thun, es wäre eine Umgehung des Vertrages, welchen man mit der Südbahn gemacht habe und loyaler Weise könne man von Seiten des Staates nicht in dieser Weise vorgehen. Mein Antrag ist damals nicht durchgedrungen. Von der Station Bizmarje hat factisch schon der Staat die Tariffreiheit, und ich glaube deshalb, daß wir davor nicht zurückschrecken sollen bis nach Bizmarje mit dem Endpunkte der Unterkrainer Bahnen zu gehen. Bei dieser Gelegenheit möchte ich auch dem Wunsche Ausdruck geben, daß die Unterkrainer Bahnen den Gütertransport nach Görz und an die italienische Grenze so billig als möglich vermitteln könnten. Es werden hauptsächlich Holz und Kohle verführt werden, welche nach Italien abzusetzen wären; für die Strecke nach Görz würde ein Peage-Vertrag zwischen den Bahnen schwerlich zu erreichen sein, da man nicht in der Lage ist auf die Südbahn diesfalls einen Druck auszuüben. Wenn es jedoch möglich wäre für die Unterkrainer Bahnen bis Görz und darüber hinaus die Tarife der Staatsbahnen zu erreichen, so wäre für Kohle und Holz ein großer Absatz zu erwarten.

Die Trifailer Gewerkschaft hat auch daran gedacht, ob es möglich wäre die Kohle über Rakel nach Wippach und von da an die Görzer Grenze zu bringen und auf diesem Wege den Export zu ermöglichen; allein dieser Weg wird vielleicht noch lange Zeit dauern und eventuell viel Kosten verursachen. In neuerer Zeit hat die Görzer Handelskammer eine Petition an das Ministerium gerichtet, worin der Bau einer Bahn längs des Sponzoflusses in das Wocheiner Thal nach Fauerburg und von da nach Klagenfurt behufs Verbindung mit den Staatsbahnen angeregt wurde. Es wäre zu prüfen, ob diese Bahn nicht im Interesse unseres Landes und der Unterkrainer Bahnen liegen würde und zwar im Interesse der Unterkrainer Bahn deshalb, weil Laibach dadurch Görz um circa 18 Kilometer näher gerückt würde und es dann möglich wäre die Staatsbahntarife zu erreichen. Mit Rücksicht darauf werde ich mir erlauben auch meinerseits eine Resolution vorzulegen, möchte jedoch vorläufig mit einigen Worten auf die Resolution des Herrn Vertreters der Stadt Laibach, welche den Bahnhof in Laibach betrifft, zurückkommen. Ich möchte zunächst darauf hinweisen, daß es mir im Jahre 1885 gelungen ist den Staatsseisenbahnrathe zu dem einstimmigen Beschlusse zu vermögen, daß ein dem Verkehre der Station Laibach angemessener Bahnhof gebaut werden möge; das war gerade zu der Zeit, als der Peage-Vertrag ins Leben treten sollte. Nachdem man

erkannt hat, daß der Verkehr durch den Peage-Vertrag sich heben wird und der hier in Frage stehende Bahnhof den Anforderungen nicht entspricht — dieser Ansicht sind die Herren alle — waren sie leicht zu überzeugen, daß da etwas geschehen müsse. Aber das Bessere ist ein Feind des Guten. Ursprünglich hat man darauf gedacht den Bahnhof zu erweitern, meinte aber dann, daß es noch besser wäre, wenn die Staats- und die Südbahn einen Centralbahnhof hätten, der Südbahnhof genügt dem Verkehre der Südbahn auch nicht und er wird immer weniger genügen, je mehr Bahnen in Laibach einmünden werden. Es wurde also die Idee eines Centralbahnhofes angeregt, allein meine Herren, Sie wissen, die Südbahn und die Staatsbahn sind seit jeher keine guten Freunde gewesen, und ich glaube, daß sie sich in dieser Frage auch nicht einigen werden, deshalb liegt die Angelegenheit bisher ruhig, obwohl die nöthigen Pläne zum Baue eines Centralbahnhofes bereits vorbereitet wurden. In dieser Hinsicht wäre eine Resolution vielleicht sehr geeignet die Sache in Fluß zu bringen; glaube aber, daß es am besten wäre dieselbe an die Generaldirection der Staatsbahnen zu richten, welche den Verkehr an der Steiner- und Unterkrainer Bahn leiten wird. Ich würde also glauben, daß man auf den Beschluß des Eisenbahnratheß Bezug nehmend die Generaldirection erinnern soll, daß es höchste Zeit wäre etwas in Laibach zu thun.

Was die Tarifangelegenheit anbelangt, so ist darüber schon viel gesprochen, aber noch wenig erreicht worden. Wie gesagt, Weniges ist geschehen und es kann nicht schaden, wenn wir noch eine Resolution diesbezüglich fassen, weshalb ich mir die dritte Resolution des Herrn Vertreters der Stadt Laibach zu unterstützen erlaube. Es ist dargelegt worden, in welcher Weise die Stadt Laibach verkürzt wird, und ich glaube, daß desto eher Hilfe geschaffen werde, je öfter man sich meldet.

Was die Sprache anbelangt, so glaube ich weiter nichts Wesentliches dagegen bemerken zu sollen, als daß man bei Eisenbahnen unmöglich verlangen kann, daß man in jedem Lande ein eigenes Personale, eigene Beamte halten soll, da der Verkehr darunter nur leiden würde. Die Südbahn thut diesbezüglich weniger wie die Staatsbahn, aber auch die Staatsbahn kann nicht viel thun. Bei der Südbahn geht ein großer Theil des Begleitungs-personales von Triest bis Budapest; in Triest braucht es die italienische Sprache, in Krain die slovenische, von Steinbrück bis Pragerhof vielleicht die deutsche und von da an die ungarische; das alles an einem Tage ist zu viel verlangt; außerdem wäre zu bedenken, daß der interne Dienst ein einheitlicher sein muß, wie die Signale. Was den Verkehr mit dem Publicum an dem Schalter anbelangt, so wäre es wohl wünschenswert, daß nur solche Personen angestellt würden, die beider Sprachen des Landes mächtig sind; aber das geschieht ja, und mehr zu verlangen, ist nicht billig und auch nicht leicht durchführbar. Was also die vierte Resolution betrifft, so könnte ich dieselbe nicht unterstützen, bei den anderen aber bin ich dafür. Ich begrüße die Einstimmigkeit des hohen Hauses bezüglich der Bahnen mit Freude und möchte zugleich der Hoffnung Ausdruck geben, daß unsere Erwartungen in Erfüllung gehen und das Land ohne Opfer eine so bedeutende Melio-

ration erreiche, die dem ganzen Kronlande zugute kommen wird.

Meine Resolution erlaube ich mir vorzutragen; sie ist ganz ungefährlich und lautet folgendermaßen:

„Der Landesauschuß wird beauftragt:

Die Petition der Görzer Handels- und Gewerbekammer an das hohe Präsidium des k. k. Ministerrathes in Wien vom 15. October 1890 bezüglich Verbindung der k. k. Staatsbahnen von Fauerburg durch das Wöcheiner-Thal via Bača-Görz nach Triest, vom Standpunkte der Interessen des Landes Krain im Allgemeinen und vom Standpunkte der Rentabilität der Unterkrainer Bahnen zu prüfen und in nächster Session Bericht zu erstatten“.

Poročevalec dr. Tavčar:

Kar se mene tiče, pečati se moram z resolucijo, katero stavlja gospod tovariš Hribar. V odseku se je peazna zadeva tudi razpravljala in izrekle so se nade, da se bode dala ugodno rešiti. Kar se pa tiče resolucije, se jej v imenu odsekovem ne morem pridružiti, za lastno osebo pa nimam ničesar proti njej in sam bodem zanjo glasoval, ker je samo ob sebi razumljivo, da bi se veliko doseglo, če bi imela resolucija uspeh.

Edini govornik, ki je nasprotoval nasvetu železničnega odseka, je bil gospod tovariš Kavčič; ali reči moram, da me njegovi argumenti niso prepričali. Kar on ugovarja, je v prvi vrsti to, da pravi, da je premalo informovan. To je v nekoliko njegova lastna krivda, ker mora vsak poslanec sam za to skrbeti, da se zadostno informuje. Drugič pravi, da se v 8 dneh ni mogel zadostno informovati; jaz pa mislim, da bi se bil v 8 dneh že lahko nekoliko informoval. Tretjič pa častiti gospod tovariš Kavčič ne pove resnice, če pravi, da ni informovan o stvari. On je dobro informovan, kajti če je lanskega leta glasoval za 500.000 gld., letos pa bi bil pripravljen glasovati celo za cel milijon, mora biti vendar izvrstno informovan. (Odobranje in veselost. — Beifall und Heiterkeit.) Sicer pa gospoda tovariša ne bodem sodil preostro. Kar se tiče židov, je to postranski argument. Če prevzame dežela poroštvo za 7 milijonov prioritel, bode porok za 4% obresti, zato se pa Židje ne bodo ogrevali.

Kar se tiče resolucije gospoda poslanca Luckmanna, se o tej stvari v odseku ni govorilo. Z lastnega stališča pa bi naglašal, da je stvar, ki se nasvetuje, taka, da se sme k večjem vzeti v preiskavanje. Da bi se opustila črta Loka-Divača in vzela v poštev druga črta preko Soče, za to se ne morem ogreti, vzlasti ker smo v letošnjem zasedanji gledé črte Loko-Divača že storili sklep. Če se bode gradila kaka progá, bode to progá Loka-Divača, ker za to govore strategični oziri. Za zgradbo železnične proge preko Soče v bližini laške granice pa se, mislim, vojni krogi ne bodo mogli ogreti, ker bi bila preveč izpostavljena sovražniku. Ničesar pa nimam proti temu, ako se stvar vzame v pretres in deželni odbor presodi razmere in premišlja, ali bi bila taka železnica v resnici koristna ali ne.

Deželni glavar:

Prestopimo v nadrobno razpravo in prosim gospoda poročevalca, da prečita načrt zakona od paragrafa do paragrafa.

Poročevalec dr. Tavčar:

V prvi vrsti bi opozarjal na nekatere spremembe, katere je železnični odsek napravil pri zakonskem načrtu, kakor ga je predložil deželni odbor. Kar se tiče člena I., je železnični odsek nekoliko spremenil slovenski tekst, nemški tekst pa je ostal nespremenen, in gospodje me bodo oprostili, da ga ne prečitam.

Slovenski tekst spremenil se je v toliko, da se odstavek »na podstavi določil zakona« — sedaj glasi »v zmislu določil zakona«. Besede »z dné 6. junija 1890. l., drž. zak. št. 118«, ki so bile poprej uvrščene pozneje, so sedaj večinoma takoj v prvi vrsti za besedo »podeli«. Dalje ste se besedi »dopustilo« in »oziroma« nadomestili z »koncesija« in »eventualno«, in beseda »predstvenega«, v predzadnji vrsti z »prioritetnega«, tako da se slovenski tekst člena I. glasi sedaj:

»Člen I.

Za slučaj, da se podeli v zmislu določil zakona z dné 6. junija 1890. l., drž. zak. št. 118, koncesija za lokomotivno železnico, katero je kot glavno železnico druge vrste napraviti iz Ljubljane čez Grosuplje in Trebnje v Rudolfovo, eventualno v Stražo, s krilom z Grosuplja v Kočevje, katero je pa narediti kot lokalno železnico (Dolenjske železnice), dá dežela Kranjska za navedeni dve železnici poroštvo vsakoletnega čistega dohodka 296.953 gld. a. v., primerne potrebsčinam za štiriodstotno obrestovanje in razdolžbeni delež prioritetnega zajma v imenskem znesku 7 milijonov goldinarjev a. v. v notah, katerega je v namene novčne dobave vzeti na posodo ter poplačati v 75 letih.«

Nemškega teksta bi ne prečital, ako so gospodje s tem zadovoljni.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki pritrdé čлену I., kakor se je prečital in kakor je tiskan v prilogi 67., naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec dr. Tavčar:

Gledé člena II. napravile so se gledé slovenskega teksta sledeče premembe: V 1. vrsti nadomestila se je beseda »iznosnega« z »dohodkovnega«. Pod št. 1. glasi se mesto »na glavnični dobavi« — »pri glavnični dobavi«. Pod št. 2. stavila se je beseda »deležniki«, za »prevzamejo« in beseda »osnovanih delnicah« spremenilo se je v »glavinskih delnicah«.

Pod št. 3. nadomestile so se besede »vršbo« z »obrat«, in »iznos« z »dohodek«: mesto »dohodek, katerega se je nadejati iz ostalega obrata«, vzelo se je »dohodki, katerih se je nadejati iz ostalega prometa«. »Iznosu« se je spremenilo v »dohodku«; beseda »dežela« se je uvrstila za »prevzela« in besede »iz svojih dohodkov železnice« spremenile so se v »iz prejemkov železnice same«.

Slovenski tekst se torej glasi takole:

»Člen II.

Zagotovilo zgoraj navedenega dohodkovnega poroštva je zavisno od pogoja,

1. da se država v zmislu navedenega zakona z dné 6. junija 1890. l., drž. zak. št. 118, udeleži pri glavnični dobavi za obe lokalni železnici, imenovani v čлену I., s tem, da prevzame polno vplačanih glavinskih delnic akcijske družbe, ki se sestavi, v imenskem znesku 2,500.000 gld. a. v. v notah,

2. da prevzamejo deležniki najmanj delni znesek 600.000 gld. a. v. v glavinskih delnicah po kurzu al pari, naposled

3. da se po primernih dogovorih med koncesionarji, upravo državnih železnic in Treboveljsko premogokopno družbo o zalaganji in pošiljanji premoga iz Kočevskih premogokopnih rudnikov za obrat dolenjskih železnic in državnih železnic zagotovi tolik čisti dohodek za dolenjski železnici, da je, ako se vzamejo v pošte dohodki, katerih se je nadejati iz ostalega prometa, pričakovati pokritja vsakoletnemu čistemu dohodku, za katerega je po čлену I. prevzela dežela poroštvo, iz prejemkov železnice same.«

Kar se tiče nemškega teksta, se ni spremenilo nič in zato prosim dovoljenja, da ga ne čitam.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki pritrdijo čлену II., kakor je tiskan v prilogi 67., naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec dr. Tavčar:

V čлену III. vzelo se je mesto besede »iznosno« — »dohodkovno«, mesto »za obe dolenjski železnici« — »za dolenjski železnici«, dalje mesto »za izmero, izplačilni ukaz« — »za dozvedbo, izplačilo«; potem v 10. vrsti mesto »dopustnega pisma« — »koncesijske listine«, mesto »odredjena« — »ustanovičena« in mesto »o iznosnem poroštvu« — »o dohodkovnem poroštvu«. V nemškem tekstu se ni spremenilo ničesar, nemški tekst je ostal neizpremenjen, kakor v načrtu deželnega odbora.

Slovenski tekst se glasi:

»Člen III.

O natančnejših določilih za dohodkovno poroštvo zagotovljeno za dolenjski železnici po čлену I. od dežele Kranjske, zlasti o pogojih za dozvedbo, izplačilo in svojedobno povračilo poroštvenih do-

platkov, katere eventualno plača deželna, je med deželnim odborom, kateri mora pri tem postopati v sporazumu z državno upravo, in med koncesionarji dolenskih železnic skleniti dogovor, pri katerem se zmiselno uporabijo v §§ 3. do vštete 7. koncesijske listine z dné 10. oktobra 1888. l., drž. zak. št. 178, za lokalno železnico Eisenerz-Vordernberg ustanovljena določila o dohodkovnem poroštvi, danem od države za to lokalno železnico.

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrde členu III. iz priloge 67. naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec dr. Tavčar:

Pri členu IV. spremenilo se je v slovenskem tekstu sledeče:

Mesto „za dolenske železnice“, vzelo se je „za dolenski železnici“, mesto „morebitne prihrambe“ — „morebitna prihranila“, mesto „iznosne“ — „dohodkovne“; dalje se je spremenilo „predstvenih zadolžnic“ v „prioritetnih zadolžnic“, dalje „za po pravilih določeno“ v „za pravilom primerno“, potem „v rezervni zaklad“ v „v prid rezervnega zaklada“, slednjič „pri glavnični dobavi“ v „pri dobavi glavnic“ in zadnji odstavek „za katere bi utegnila akcijska družba morebiti dopustilo“, se glasi sedaj „za katere bi akcijska družba morebiti dobila pozneje koncesijo.“

Nemški tekst se tudi tu ni spremenil in torej ga ne bodem prečital.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Slovenski tekst se pa glasi:

„Člen IV.

V pravila akcijske družbe, katera se sestavi za Dolenjski železnici, vzprejeti je določilo, da je morebitna prihranila pri prvotni od vlade odobreni napravni glavnic, kakor tudi dohodkovne prebitke, kateri bi presežali potreščino za obrestovanje in razdolžbo prioritetnih zadolžnic, kakor tudi za pravilom primerno največ petodstotno dividendo akcijske glavnice, zalagati v prid rezervnega zaklada, katerega je porabiti pri dobavi glavnic za druge lokalne železnice na Kranjskem, za katere bi akcijska družba morebiti dobila pozneje koncesijo.“

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrde členu IV., kakor je v prilogi 67., naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec dr. Tavčar:

Gledé slovenskega teksta členu V. spremenilo se je »osnovnih akciij« v »glavinskih akciij«, mesto »za obe dolenski železnici« vzelo se je »za Dolenjski železnici«, in končno mesto »se razveljavlja« — »je razveljavljen«.

Nemški tekst se ni spremenil, pač pa se ima vrniti v drugi vrstici po letni številki 1888 vejica.

Slovenski tekst se glasi:

»Člen V.

Sklep deželnega zbora kranjskega z dné 19. oktobra 1888. l. o prevzetji glavinskih akciij akcijske družbe, ki se sestavi za Dolenjski železnici, v imenskem znesku 500.000 gld., po kurzu al pari, je razveljavljen.«

V nemškem tekstu pa predlagam, da se namreč vrine za »1888 vejica« ter prosim, da me oprostite, da ga ne prečitam.»

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrde členu V., kakor je v prilogi 67., naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec dr. Tavčar:

Člen VI. se glasi nespremenjen:

»Člen VI.

Izvršiti ta zakon, ki stopi v veljavnost tisti dan, ko se razglasi, naročeno je Mojim ministrom za notranje stvari, za finance in za trgovino.«

Prosim, da bi nemški tekst ne prečital, ker je ostal nespremenjen.

(Pritrjuje se. — Zustimmung.)

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrde členu VI., kakor je v prilogi 67., naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec dr. Tavčar:

Uvod spremenil se je tako, da se ima glasiti mesto »S pritrdivijo« — »Po nasvetu«, ker to ni vladna predloga; in ravno tako se je v nemškem tekstu popravilo „Mit Zustimmung“ v „Über Antrag“. Beseda „Herzogthumš“ ima se glasiti „Herzogthumes“.

Naslov se ni nič spremenil.

Uvod in naslov se torej glasita:

Z a k o n

z dne,

veljaven za vojvodino Kranjsko,

o poroštvu čistega dohodka za Dolenjski železnici.

Po nasvetu deželnega zbora Svoje vojvodine Kranjske ukazujem tako:

G e s e h

vom,

wirkfam für das Herzogthum Krain,

betreffend die Garantie eines Reinertrages für die Unterkrainer-Bahnen.

Über Antrag des Landtages Meines Herzogthumes Krain finde Ich anzuordnen, wie folgt:

Deželni glavar:

Želi kdo besede?

(Nihče se ne oglasi. — Niemand meldet sich.)

Ako ne, prosim gospode, ki pritrde naslovu in uvodu tega zakona, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Poročevalec dr. Tavčar:

Predlagam tretje branje.

Deželni glavar:

Prosim gospode, ki pritrde načrtu zakona tudi v tretjem branji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

S tem je sprejet tudi odsekovi 1. predlog.

Prosim gospoda poročevalca, da prečita daljše predloge.

Poročevalec dr. Tavčar:

(Bere 2., 3. in 4. predlog, dalje po odseku nasvetovane resolucije a, b in c, ki obveljajo brez razgovora. — Gest den 2., 3. und 4. Antrag, weiters die vom Ausschusse beantragten Resolutionen a, b und c, welche ohne Debatte angenommen werden.)

Deželni glavar:

Sedaj pridejo na vrsto resolucije, katere sta stavila gospoda poslanca Hribar in Luckmann.

Poročevalec dr. Tavčar:

Resolucije gospoda poslanca Hribarja se glasijo:

„Deželnemu odboru se naroča:

1.) da se obrne do c. kr. trgovskega ministarstva s prošnjo, naj z ozirom na bližajočo se dogradnjo Dolenjskih železnic z vso silo dela na to, da se postaja Ljubljana sprejme v peažno pogodbo, sklenena za promet c. kr. državnih železnic do Trsta in nazaj s c. kr. priv. južno-železnično družbo za progo Ljubljana-Divača;

2.) da se obrne do generalnega ravnateljstva c. kr. južno-železnične družbe na Dunaji z nujno prošnjo:

a) za vpeljavo ravnopravnosti slovenskega jezika na vsej progi, držeči po Kranjskem;

b) za razširjavo Ljubljanskega kolodvora in za zgradbo novega, prometnim zahtevam odgovarjajočega kolodvorskega poslopja za osobni promet;

c) da se pri tarifah sploh, zlasti pa pri onih za osobni promet ozira bolje ko doslej na deželno glavno mesto Ljubljana.

Deželni glavar:

Želi kdo besede k temi resolucijami?

Abgeordneter Luckmann:

Bevor über die einzelnen Punkte der vorliegenden Resolution abgestimmt wird, möchte ich beantragen, daß man sich bezüglich des im Punkte 2 dieser Resolution ausgedrückten Wunsches auch an die Generaldirection der Staatsbahnen mit Rücksicht auf den vorhin erwähnten Beschluß des Eisenbahnratheß wende.

Poslanec Hribar:

Akomodujem se nazoru gospoda poslanca Luckmanna, samo prosim, da se resolucija moja tako sprejme, kakor sem jo stavil, da se namreč obrne deželni odbor do ravnateljstva južne železnice, pa še z dodatkom, da tudi do ravnateljstva državne železnice.

Poročevalec dr. Tavčar:

Uvodni članek 2. resolucije gospoda poslanca Hribarja bi se po tem takem glasil takole:

„2.) da se obrne do generalnega ravnateljstva c. kr. priv. južno-železnične družbe in do generalnega ravnateljstva c. kr. državnih železnic na Dunaji z nujno prošnjo:“

Cela resolucija 2. glasi se sedaj takole:

2.) da se obrne do generalnega ravnateljstva c. kr. priv. južno-železnične družbe in do generalnega ravnateljstva c. kr. državnih železnic na Dunaji z nujno prošnjo:

a) za vpeljavo ravnopravnosti slovenskega jezika na vsej progi, držeči po Kranjskem;

b) za razširjavo Ljubljanskega kolodvora in za zgradbo novega, prometnim zahtevam odgovarjajočega kolodvorskega poslopja za osobni promet;

c) da se pri tarifah sploh, zlasti pa pri onih za osobni promet ozira bolje ko doslej na deželno glavno mesto Ljubljana.

Deželni glavar:

Prosim za glasovanje o 1. resoluciji gospoda poslanca Hribarja in prosim gospode, kateri pritrldijo tej resoluciji, naj blagovolijo ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj prosim za glasovanje o 2. resoluciji gospoda poslanca Hribarja in sicer v novi stilizaciji. Prosim gospode, ki pritrldé tej resoluciji v novi stilizaciji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

Sedaj glasujemo še o resoluciji gospoda poslanca Luckmanna, ki se glasi:

„Der Landesauschuss wird beauftragt:

Die Petition der Görzer Handels-Gewerbekammer an das hohe Präsidium des k. k. Ministerrathes in Wien vom 15. Oktober 1890 bezüglich Verbindung der k. k. Staatsbahnen von Fauerburg durch das Wocheiner-Thal, via Bača-Görz nach Triest, vom Standpunkte der Interessen des Landes Krain im Allgemeinen und vom Standpunkte der Rentabilität der Unterfrainer-Bahnen zu prüfen und in nächster Session Bericht zu erstatten.“

Prosim torej gospode, ki pritrldé tej resoluciji, naj blagovolé ustati.

(Obvelja. — Angenommen.)

S tem je končan dnevni red.

Gospod deželni predsednik ima besedo.

Landespräsident Freiherr von Winkler:

Hohes Haus! In der VIII. Sitzung dieses hohen Hauses vom 7. November haben die Herren Abgeordneten Baron Apfaltrern und Genossen in der Angelegenheit der Steiner Bahn, beziehungsweise in der Angelegenheit der auf dieser Bahn im Interesse der öffentlichen Sicherheit zu treffenden Vorkehrungen eine Interpellation eingebracht. Damit es nicht den Anschein habe, als ob ich dieser Angelegenheit nicht die nöthige Aufmerksamkeit geschenkt hätte, beehre ich mich dem hohen Hause mitzutheilen, dass ich die Interpellation dem hohen Handelsministerium vorgelegt, allein bisher von demselben noch keinen Bescheid und keine Instructionen erhalten habe; ich bin daher nicht in der Lage, so sehr ich es auch gewünscht hätte, auf die an mich gestellte Interpellation eine bestimmte Antwort zu erteilen. Ich bitte dies zur Kenntniss zu nehmen.

Deželni glavar:

Prosim na znanje vzeti ta odgovor. — In sedaj, slavna gospoda, je visoki deželni zbor končal svoj posel in meni preostaje dolžnost zahvaliti se v prvi vrsti vsem gospodom poslancem, zahvaliti se jim za marljivo in neutrudljivo sodelovanje pri sklepanji visokega deželnega zbora in glede na uspehe, na katere se more nazaj ozirati slavni zbor. Dolžnost mi je zahvaliti se častitemu gospodu namestniku v predsedništvu, ki mi je vsled bolehnosti ki mi je

zadela, tolikokrat tukaj v slavnem zboru nadomestoval. Ich spreche dem geehrten Herrn Abgeordneten Baron Apfaltrern, als Stellvertreter im Präsidium meinen wärmsten Dank aus. Dalje gre velika zahvala častitim gospodom, kateri so v odsekih bodi si kot poročevalci ali kot načelniki sodelovali sploh in posebno pri sklepanji o najvažnejših predmetih. Ako je človek spremljal delovanje visokega deželnega zbora, ki je letos trajal 6—7 tednov, ali 43 dni, zgrešil je morebiti marsikaj in če se sedaj koncem zasedanja ozre nazaj na uspehe, ki so se dosegli vsled velikega truda, pokažete mu, koliko se je storilo za deželo koristnega. Ako se ozira le na današnji in včerašnji dan, mora priti do prepričanja, kolike važnosti je bilo letošnje zasedanje. Ravno kar dognana postava o poročstvu, katero prevzame dežela Kranjska za dolenjske železnice, kaže nam, kako nepričakovano hitro smo dosegli uspeh in kakor vsaj upamo, dober uspeh pri tem zakonu. Lansko leto smo se komaj upali lotiti se poduzetja s tem, da smo rekli, da damo 1/2 milijona za nakup delnic. Komaj po preteku enega leta, zahvaliti se imamo gospodom, ki so se toliko trudili za to stvar, pa že vidimo v naše veselje, kako dolenjska železnica takorekoč že raste iz zemlje. Enako važno vprašanje je zgradba nove bolnice. Koliko zaprek in nepričakovanih zadreg se je pokazalo in vender se je videlo včera in danes, da se tudi take zapreke dajo odstraniti. Dobili bomo novo bolnico po ceni in kakor upamo tako, ki bode zadostovala zdravniškim zahtevam in bode stala na zdravem kraju. Uspehi zdravljenja bodo s tem večji in boljši.

Ako omenjam še manjše stvari, moram z zadostenjem omenjati sicer malih svot, katere so se pa vender gotovo zelo prilagale na rane prizadetih prebivalcev naše dežele, mislim namreč na izredno podporo za pogorelce, katerih je bilo toliko v naši deželi.

Glede novih zgradb mora se pohvalno omenjati, da je zgradba deželno-branske vojašnice že tako daleč napredovala, da bode mogoče dognati jo v prihodnjem letu, in tudi glede gledališča, pri katerem so se pokazale nepričakovane zapreke, nadejam se, da se bodo gospodje v prihodnji jeseni prepričali, da se je zgradba posrečila in da prekoračenje prvotnega kredita ni bilo preveliko.

Glede kulturnih in zboljševalnih del imam omenjati potoka Mirne. Vprašanje je bilo že enkrat na vrsti in deželni zbor je razdelil konkurenco za pokritje troškov, tako da smo se nadejali, da bode mogoče dotično delo kmalu zvršiti. Pokazalo pa se je, da so bili doneski posestnikov previsoki, niso se jih upali zmagati, ali sedaj pa se je stvar zasukala tako, da smemo pričakovati, da bode pri dobrohotnosti visoke vlade kmalo dognana.

Glede cest se moram ozirati na to, kar sem že enkrat poudarjal glede prevzemanje deželnih cest v deželno režijo.

Glede ceste čez Bogenšperk se lahko z zadostenjem konstatira, da smo sicer štedili, ampak vender ustregli najgorkejšim željam, ne da bi bili segli pregloboko v žep. Tudi se je sprožila letos — in upam da bomo imeli uspeh — zadeva usta-

novitve zavoda za slepe in gluho-neme. Izmed manjših stvari, katere je imel rešiti slavni zbor, navajam 143 peticij, katere so se rešile večinoma povoljno za do-lične prosilce in posebno omenjati moram stvari, ki so se rešile danes.

Prečastiti gospod deželni predsednik je iz višjega stola, iz katerega opazuje razmere naše dežele, zapazil, da prizadeva sedanja organizacija naših krajnih zadev, posebno glede zdravstva in cestnega oskrbovanja, veliko nepotrebnih troškov in truda, troški, ki se imajo še pomnožiti, ako se vpelje postava za povzdigo reje goveje živine, in spoznavši da je ta osnova organizma preobširna in predraga, sprožil je misel, da bi se moralo preudarjati, ali ne bode mogoče izogniti se v prihodnje teh prevelikih troškov. Ta misel bode deželnemu odboru gotovo predmet marljivega preiskavanja. Iz tega imamo posnemati in videti, kako veliko skrb ima prečastiti gospod deželni predsednik za blagor naše dežele in kakor pri tem predmetu izkazal nam je sploh in pri vseh obravnazah tudi tega zasedanja svojo dobrohotnost in naklonjenost. Mislim, da govorim v smislu vseh gospodov poslancev, če izrekam prečastitemu gospodu deželnemu predsedniku najtoplejšo zahvalo. (Zivahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Und nun meine Herren, muß ich auch den Herren von der Opposition meinen besten Dank aussprechen für die Mitwirkung und das Entgegenkommen, welches Sie bei allen Verhandlungen den Gegenständen des hohen Landtages entgegengebracht haben. Es sind allerdings einige Funken sichtbar geworden, wenn es zu scharfen Gegensätzen gekommen ist, aber nicht bloß zwischen Ihnen und der Majorität, sondern auch zwischen den einzelnen Schattirungen der Majorität. Ich bin überzeugt, daß solche Expectationen, wenn sie nicht von der bösen Absicht begleitet sind, Unfrieden zu stiften und Uneinigkeit zu säen, bedeutungslos sind; es zeugt dies von heißem Temperament, aber die Folgen davon sind nicht sichtbar geworden. Auch Sie haben sich davon überzeugt, daß, wenn auch in einzelnen nationalen Fragen schärfere Worte gefallen sind, dieselben doch in kurzer Zeit entweder gemildert, oder ganz desavouirt worden sind. Ich hoffe, daß auch Ihre weite Thätigkeit eine für das Land und das Reich fruchtbringende sein wird!

In sedaj, slavna gospoda, stavljam še predlog, o katerem ne dvomim, da mu pritrdite soglasno. Vse naše delovanje stoji pod pokroviteljstvom Njegovega Veličanstva previtlega našega cesarja. (Vsi poslanci vstanejo. — Sämmtliche Abgeordnete erheben sich.) Spominjali smo se ga v začetku zasedanja in vem, da govorim v smislu vseh gospodov poslancev, ako Vas pozivljem, da z menoj zakličete koncem zasedanja: Bog živi, Bog ohrani Njegovo Veličanstvo ljubljene našega cesarja Franca Jožefa, — Gott erhalte unseren vielgeliebten Kaiser, Franz Josef! (Vsa zbornica kliče trikrat navdušeno: — Das ganze Haus ruft dreimal begeistert: Zivio! Hoch!)

C. kr. deželni predsednik baron Winkler:

Srčno sem hvaležen za dobrohotne besede, ki jih je izrekel častiti gospod deželni glavar gledé moje osebe.

Po pravici je sicer poudarjal gospod glavar neumorno delavnost visokega zbora in tudi uspehe te delavnosti. Ta priznatev je popolnoma opravičena in jaz moram le pritrditi besedam njegovim.

Der Herr Landeshauptmann hat auch rühmend der Mitwirkung gedacht, deren sich die verehrten Herren von der rechten Seite dieses hohen Hauses bei den Verhandlungen desselben befleißigen haben. Dieser Mitwirkung sind auch die Erfolge zu verdanken, die erzielt worden sind. Es war ein edler Wettstreiter, der sich hier kundgegeben im Interesse unseres engeren Vaterlandes Krain, und ich sehe mich aus diesem Anlasse angenehm verpflichtet Namens der Regierung beiden Theilen des hohen Hauses den verbindlichsten Dank für ihre aufopfernde Thätigkeit auszusprechen.

Poslanec Grasselli:

Visoka zbornica! Prečastiti gospod deželni glavar je poprej v besedah, s katerimi je sklenil letošnje naše delovanje, opozarjal na obilni trud, katerega je prouzročila visokemu zboru rešitev raznih njegovih nalog. Pri reševanju teh nalog je bil, kar se tiče obravnavanja v zbornici, prizadet v prvi vrsti prečastiti prvosednik, naš gospod deželni glavar (Klici na levi: — Rufe links: »Dobro, dobro!«). On je imel nalogo, slediti vedno in ustrajno dolгим, obširnim razpravam, v katerih so se obravnavali razni predmeti, ki se je bavil z njimi deželni zastop. To je bila tem težavnejša naloga, ker so mnogokrat naskipeli valovi pri obravnavah, in gotovo moramo biti hvaležni prečastitemu gospodu deželnemu glavarju, da se mu je posrečilo vzdržati obravnave vedno v dostojnih mejah. Zatorej sem uverjen, da mi bode pritrdila vsa visoka zbornica, če izrekam prečastitemu gospodu deželnemu glavarju najtoplejšo zahvalo na njegovem mirnem, stvarnem, modrem, previdnem in vedno dobrohotnem vodstvu deželno-zborskih obravnjav. (Zivahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.) Tem težavnejše mu je bilo rešiti to nalogo letos, ker mu je žalibog nekoliko nagajalo neugodno njegovo zdravje. Zatorej sem uverjen, da mi tudi pritrdi vsa visoka zbornica, če izrečni zahvali pridam še željo, da bi nam bilo dano pri prihodnjem našem sestanku videti dragega našega gospoda deželnega glavarja čilega in zdravega na čelu deželnega zastopa kranjskega. (Zivahno odobravanje na levi. — Lebhafter Beifall links.)

Abgeordneter Excellenz Baron Schwegel:

Hohes Haus! Ich habe mir das Wort erbeten, um im Namen des leider nicht anwesenden Herrn Landeshauptmann-Stellvertreters für die anerkennenden Worte, mit welchen seiner Wirksamkeit, seitens des Herrn Landeshauptmannes Ausdruck gegeben wurde, in seinem Namen und im Namen meiner Gefinnungsgenossen zu danken. Ich benütze diesen Anlaß, um dem Herrn Landeshauptmann für sein ernstes Bestreben und den guten Willen, die Geschäfte des Landes soweit seine Kräfte reichen, in zweckmäßiger Weise zu führen und für die wohlwollende Haltung, welche er bei Leitung der Geschäfte des Landtages an den Tag gelegt hat, gleichfalls

bei diesem Anlasse meinen Dank auszusprechen. Schließlich aber bitte ich mir zu erlauben dem Gefühle für das persönliche Wohlbefinden des Herrn Landeshauptmannes mit dem Wunsche und der Hoffnung Ausdruck zu geben, daß seine Gesundheit, über welche er sich zu beklagen leider augenblicklich Anlaß hat, sich bald bessere, um zu gehöriger Zeit mit voller Kraft und gutem Willen der Aufgabe, die ihm gestellt ist, in vollständigster Weise

zu entsprechen. (Živahno odobravanje. — Lebhaftige Zustimmung.)

Deželni glavar:

Srčno zahvalo izrekam za nezasluženo zahvalo oziroma za željo boljšega zdravja.

Sklepam sejo in zasedanje deželnega zbora kranjskega.

Konec seje ob 6. uri 45 minut zvečer. — Schluss der Sitzung um 6 Uhr 45 Minuten abends.

